

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 38
17/2022
27. august 2022

Cena 0,80 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Už teraz ani neviem, ako sa tie kopačky ku mne dostali. Parádne, profesionálne. Bolo to v čase, keď nás na majstráky vozili na korbe družstevnej vétriesky a mnohí sme nastupovali za našu TJ Družstevník v gumených trampkách a načierno. Ani ja som nemal registračku, lebo som bol z mesta a do rodnej obce som prichádzal len na prázdniny. Futbal som síce hral obstojne, ale nesúťažne. A tak mi našli preukaz niekoho, čo sa na mňa ponášal...

Janko Šalata z Udavského, ktorý mi bol spolužiakom na strednej škole v Humennom – kde mimochodom dral drevenú naolejovanú podlahu aj istý Michal Kováč z Lubiše – ma za dve desiate kúpil a prehovoril, aby som „rekreačne“ nastúpil v Hažine alebo Papine za ich ŠK v akomsi kermešovom (či kremešovom) dueli.

Strašne lialo. Ale hralo sa ako o záchranu v prvej lige. Ihrisko bolo celé pod vodou, iba na ľavom krídle povedľa autovej čiary bol kúsok vyčnievajúcej pevniny. Tam som stagnoval. Mal som tie nové kožené kopačky a na rozdiel od ostatných ešte nezablatený dres... Obrancovi domácich to klalo oči: „Ty si akýsi čistý!“ počul som zo dvakrát za chrptom, keď som sa mu usiloval uniknúť. Márne. Svinia! O chvíľu ma váľal po mláčkach a kalužiach, až som bol tiež ako prasa. Bahno som mal v nielen v kopačkách, ale aj za ušami. Všetci sme na tom boli rovnako. Čierni proti čiernym. Rozhodca nás ani nerozoznal. Ako na spásu čakal som, kedy to trápenie odpíska. Dvadsaťdva ufúľancov sa potom hneď aj vo výstroji spoločne nemilo mylo v miestnom potoku, čo tiekol povedľa ihriska...

Marián Servátka (aj v týchto novinách) spomína, ako prišiel kardinál Tomko do Varšavy prevziať si čestný doktorát tamojšej Katolíckej teologickej akadémie, dnes Univerzity kardinála Višniňského. Mňa tam vtedy vyslali ako redaktora, aby som o tom referoval. Pán veľvyslanec nás ubytoval vo svojej rezidencii. Slávnostnú ceremóniu aj kardinálovu ďakovnú reč som pozorne počúval a usiloval sa porozumieť každé slovo. Ako ináč? Nie som biblista ani teologický špecialista. Pravdaže, mal som malú dušičku, o čom budeme po káve a „častečku“ s pánom kardinálom debatovať, aby som nevyznel ako trpený náhradník. Bavili sme sa o tom, ako som hral načierno futbal v Udavskom. A bavili sme sa...

Emil SEMANCO

ZBOHOM, KARDINÁL

Fotografia: Marián ŠIMKULIČ

Žijeme oslobodení od slobody

str. 4

Prezidentka ignoruje slovenské dejiny

str. 5

Žingor – obeť komunistického režimu

str. 11

TRI OTÁZKY PRE: Michala KOTIANA, nového predsedu Jednoty dôchodcov na Slovensku

Aj slovenskí seniori chcú dôstojne žiť

• **Delegáti júňového snemu Jednoty dôchodcov na Slovensku (JDS) vás zvolili za nového predsedu a schválili programové ciele na obdobie najbližších štyroch rokov. Aké priority budete presadzovať?**

Programové ciele snemu sa týkajú deviatich oblastí našej činnosti. Najskôr spomeniem oblasti, ktoré sa dotýkajú všetkých dôchodcov, nielen členov JDS. Sociálna oblasť, zdravotná oblasť, oblasť vzdelávania seniorov a mediálna oblasť. Vo vnútornej činnosti bude pozornosť zameraná na oblasť členskej základne, dobrovoľníckej činnosti, spolupráce s partnermi a medzinárodnú spoluprácu.

• **Terajšia vláda v roku 2020 zmrazila minimálne dôchodky až do roka 2030. Ako hodnotíte tento krok?**

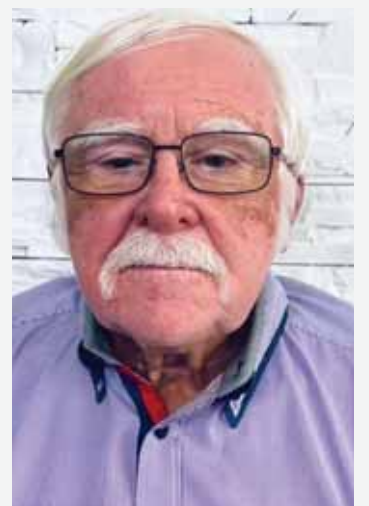
Možno v období, keď bolo toto zmrazenie schválené, to malo význam, no dnes pri obrovskom raste cien alebo devalvácii eura je to neaktuálne najmä preto, že ak týmto ľuďom nepomôžeme, budú hladovať alebo sa stanú bezdomovcami, lebo nebudú mať čím zaplatiť zvýšené ceny nájmu, plynu, elektriny a ostatných poplatkov. Uvedomme si, že títo ľudia žijú deväťdesiat eur pod hranicou životného minima, a pritom odpracovali tridsať a viac rokov.

• **Požadujete, aby sa septembrová schôdza NR SR zaoberala zmenou zákona o dôchod-**

koch. Čo všetko chcete do novely zakomponovať?

Predseda parlamentu Boris Kollár nám prisľúbil, že budeme postupne naplňať naše požiadavky. No zatiaľ okrem sociálnej dávky v mesiaci júl (tzv. trinásty dôchodok) sa nerealizujú. Požadujeme mimoriadnu valorizáciu dôchodkov o osem percent do konca roka 2022, rozmrazenie minimálnych starobných dôchodkov, štrnásť dôchodok v novembri 2022, schválenie riadneho trinásteho dôchodku vo výške mesačného dôchodku, zvýšenie štátneho príspevku na rehabilitačno-liečebné pobyty z 50 na 100 eur a nulové doplatky na všetky lieky, nielen generiká, pre každého seniora.

Zhovárал sa Ivan KRAJČOVIČ

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2022017

V SNN 18/2022
SI PREČITATE

Najbližšie vydanie slovenských národných novín 18 vyjde s dátumom 10. september 2022

- Záhľadná smrť zakladateľa SAV Ľudovíta Nováka nie je ani po mnohých rokoch objasnená
- Nakoľko sú reálne tvrdenia o údajnom vyznávaní a rozmachu neonacizmu na Ukrajine?

Triptych spomienkových podujatí vyvrcholí vedeckou konferenciou

Matica odhalila bustu baťka MINÁČA

Lukáš PERNÝ – Foto: (archív, mrs)

Matica slovenská odštartovala trojicu podujatí, ktorých poslaním je upozorniť na význam osobností slovenských dejín – významného spisovateľa povojnového obdobia, publicistu, esejistu, scenáristu, redaktora, literárneho kritika, národného umelca a nositeľa Radu Ludovíta Štúra I. triedy in memoriam Vladimíra MINÁČA (10. august 1922 Klenovec – 25. október 1996 Bratislava). Pripomenula si ho v spolupráci s jeho rodinou a s významnými slovenskými spisovateľmi, politikmi a umelcami.

V pondelok ôsmeho augusta sa stretli predstavitelia Matice slovenskej a predstavitelia slovenskej kultúrno-umeleckej obce pri hrobe národného umelca Vladimíra Mináča na Cintoríne Slávičie údolie.

■ OTEC, CHÝBAŠ MI

Na podujatí sa zúčastnili herci Jozef Šimonovič a Eva Mária Chalupová, spisovatelia Gabriela Rothmayerová, Jozef Leikert, Eduard Chmelár, Peter Valo, Dušan Mikolaj, Štefan Cifra, Peter Holka, Peter Štelinger a celá rodina Vladimíra Mináča vrátane syna PhDr. Vladimíra Mináča ml., vnučky Vladimíry Dutkovej, právničky a ďalšej blízkej a vzdialenej rodiny. Emotívny prejav nad hrobom umelca predniesol herec Jozef Šimonovič, nasledovala báseň Evy Márie Chalupovej a s fujarou vystúpil spisovateľ Peter Štelinger. Predseda Matice slovenskej vo svojom príhovore zdôraznil ideový význam osobnosti Vladimíra Mináča a potrebu jeho spoločenskej rehabilitácie, nadčasovosť Mináčovho odkazu v aktuálnosti pre dnešok. Pripomenul jeho aktívnu účasť v boji počas druhej svetovej vojny i väznenie – podobne ako Janko Kráľ, ktorého dvestoročnicu si pripomíname v tomto roku. Podčiarkol, že bol pevný národovec so silným sociálnym cítením a že bol dôstojným pokračovateľom národoveckých generácií od 19. storočia. „Je to pevný človek rovných názorov, čestný, neintriguje, nesnaží sa potopiť svojich spolupracovníkov, ale, naopak, mnohých zachráni, no

Vladimír MINÁČ ml. a predseda Matice slovenskej Marián GEŠPER pri slávnostnom akte odhalenia portrétnej busty baťkovi Mináčovi

ako to už býva, mnohí zachránení sa mu až tak neodvdčia v roku 1989 a 1990. Napriek tomu ide o veľkorysú osobnosť, národnú, ľavicovú, odmietajúcu kapitalizmus.“ Aj pri tejto zdôraznenej stránke jeho osobnosti ho musíme rešpektovať a obsiahnuť v dejinnej, kultúrnej a spisovateľskej celistvosti. Syn Vladimír Mináč ml. svoje rozprávanie o otcovi zakončil slovami: „Otec, chýbaš mi...“

■ MINÁČ V ALEJI

V Rimavskej Sobote sa konali hlavné oslavy storočnice V. Mináča. Vedecký seminár, ktorý mal presah od literárnej kritiky cez dejiny Matice slovenskej až po filozofiu, sa odohrával v priestoroch hotela Zlatý býk. Radoslav Žgrada zo Slovenského historického ústavu (SHÚ) MS vo svojom prí-

spevku pripomenul Mináčovo pôsobenie v Matici slovenskej. Nasledovali príspevky zamestnancov Slovenského literárneho ústavu (SLÚ) MS Júliusa Lomenčíka, Pavla Pareničku a Lukáša Perného. Analyzovali Mináčovu esejistiku, literárnu tvorbu, ako aj rekonštrukciu Mináčovej filozofie, a špeciálne slovenskej filozofie dejín. Na záver vystúpila riaditeľka Krajského múzea Zuzana Pavelcová, ktorá sa zamerala na tému Mináčovho vzťahu k zahraničným Slovákom. Na slávnostnom odhalení busty v Spišskej Novej Vsi sa zúčastnili predseda Matice slovenskej Marián Gešper, poslanec NR SR Robert Fico, primátor mesta Jozef Šimko, Vladimír Mináč ml. a ďalšie osobnosti. Jozef Šimko zdôraznil Mináčov odkaz v národnom štáte, založenom na sociálnej spravodli-

Na pietnej spomienke pri hrobe Vladimíra Mináča st. si svojím spôsobom uctil jeho pamiatku spisovateľ Peter ŠTELINGER, ktorý Mináčovi vďačí za to, že mu pomohol počas existenčných problémov.

vosti. Predseda Matice slovenskej Marián Gešper pripomenul paralely a symboliky dvestoročnice štúrovcov a storočnice Vladimíra Mináča ako symbolického neoštúrovca, ako aj historicko-geografickú prepojenosť gemersko-malohontského regiónu. Upozornil na citát Štefana Moravčíka o prirodzenosti slovenského národovectva v Mináčovej tvorbe. Robert Fico, ktorý si Mináča pamätá zo začiatkov svojej politickej kariéry, vyzdvihol, že spisovateľia, ako boli Mináč, ale aj L. Ballek či P. Jaroš, kultivovali politické prostredie. Uviedol, že Mináč reprezentuje vlastnosti, ktoré na Slovensku v súčasnosti chýbajú – podpora vzdelanosti, ľavicovosť, suverenita a antifasizmus. Dodal, že je neuveriteľné, keď pri storočnici takého veľikána, ako je Mináč, „nie je ani nohy zo slovenskej exekutívy“.

■ KONFERENCIA A FILM

Triptych podujatí bude pokračovať októbrovou vedeckou konferenciou, ktorá sa uskutoční v Inštitúte ASA (na Gunduličovej 12) 7. októbra 2022. Na záver spomienkových akcií pripravuje Matica slovenská dokumentárny film s použitím doteraz nezverejnených či digitalizovaných záberov s Vladimírom Mináčom.

AKTUÁLNE

Uznesenie mimoriadneho Výboru Kongresu slovenskej inteligencie (ďalej len KSI), ktorý sa konal online v Ružomberku 18. augusta 2022

Výbor KSI bol zvolaný na návrh

Kongres ruší slávnostné rokovanie

predsedu. Online sa zúčastnili členovia: Peter Štelinger – predseda Výboru KSI, Viliam Komora – hovorca KSI, Vladimír Struhár, Miroslav Smolák, Božo Belluš, generál Stanislav Petrevec, Henrich Takáč, členovia z jedenásťčlenného výboru KSI, riadne zvoleného na Valnom zhromaždení KSI 29. júna 2016 v Lubochni. Na návrh predsedu Výboru KSI odhlasovali a prijali toto uznesenie a rozhodnutie:

1. Výbor KSI ruší slávnostné zhromaždenie k 30. výročiu založenia KSI na Donovaloch, ktoré sa malo konať 1. septembra 2022 v Ružomberku.

2. Výbor KSI z dôvodov hrubého porušenia Stanov, programu, cieľov a zamerania Kongresu slovenskej inteligencie a zneváženie dobrého mena KSI a predsedu Výboru KSI s okamžitou platnosťou a účinnosťou ku dňu 18. augusta 2022 vylučuje zo svojich radov týchto členov Výboru a členov KSI: M. L. – hovorca KSI, L. K. – členka Výboru KSI, J. D. – člen Výboru KSI, a ďalších členov KSI: D. M., Š. M., J. B.

3. Výbor KSI sa zhodol na návrhu, že slávnostné zhromaždenie k 30. výročiu založenia KSI na Donovaloch sa bude konať o niekoľko týždňov neskôr na Donovaloch v spolupráci s Maticou slovenskou. O presnom dátume slávnostného podujatia na Donovaloch bude Výbor KSI verejnou formou včas informovať.

V Ružomberku 18. augusta 2022

Peter Štelinger, predseda Výboru KSI, spisovateľ a novinár

ThLic. Mgr. Viliam Komora, PhD., hovorca KSI

VŠIMLI SME SI

V utorok 16. augusta Občianske združenie CYRILOMETODIADA v spolupráci so Spoločnosťou Andreja Hlinku, s Nadáciou PRO PATRIA a s Občianskym výborom MČ Černová zorganizovali v Parku Andreja Hlinku v bratislavskom Ružinove pietnu spomienku na otca slovenského národa Mons. Andreja Hlinku pri príležitosti 84. výročia od jeho úmrtia.

Za Boha život, za národ slobodu

Pamätník Andreja Hlinku v bratislavskom Ružinove

Stano zo Spoločnosti Andreja Hlinku následne prečítal smútočné príhovory starostu mesta Ružomberok Antona Mederlyho, zástupcu Matice slovenskej Jozefa Cigera-Hronského a predsedu vlády ČSR Dr. Milan Hodžu, ktoré zazneli na pohrebe Mons. Andreja Hlinku.

Počas slávnostnej spomienky ešte vystúpili predseda Občianskeho výboru MČ Černová a poslanec ružomerského mestského zastupiteľstva Patrik Habo a rímskokatolícky kňaz a salezián don Vojtech Zeman. Po slávnostnom kladení vencov, na ktorom sa zúčastnili aj poslanci Európskeho parlamentu a Národnej rady SR, na záver všetci prítomní zaspievali hymnickú pieseň Kto za pravdu horí.

Text a foto: Matej MINDÁR

Po odznení štátnej hymny SR pani Daniela Suchá privítala všetkých tých, ktorí si prišli uctiť jednu z najvýznamnejších slovenských osobností politického, národného a kresťanského života prvej polovice dvadsiateho storočia. „Andrej Hlinka, obetavý a verný Kristov kňaz, nekonformný politik, človek čistého srdca a rodoľub, každým svojim dychom naplnil svoje životné poslanie: Za Boha život, za národ slobodu.“

Slávnostný príhovor historika doc. Ivana Mruvu o živote Mons. Andreja Hlinku, ktorý sa z rodinných dôvodov ospravedlnil, predniesol Tomáš Macák. „Andrej Hlinka je jedinečnou postavou slovenských dejín, právom ovenčený čestným titulom otec národa.“ Po skočení oboch príhovorov Štefan Suchý hru na fujare obohatil kultúrny program. Pavol

Ministerstvo bude školám vyplácať príspevky za každé dieťa

Podpora ukrajinských žiakov

Podľa našich informácií Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR pripravuje projekt Podpora začlenenia detí, žiakov a študentov z Ukrajiny v súvislosti s vojnovým konfliktom na Ukrajine. Jeho cieľom je podpora integrácie ukrajinských detí v materských, základných a stredných školách na území Slovenskej republiky. Financovaný má byť v rámci Európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF).

Súčasnú vedenie rezortu školstva plánuje poskytnúť materským školám (MŠ) finančné prostriedky, tzv. „európsky normatív“, pre deti MŠ v postavení žiadateľa o poskytnutie dočasného útočiska alebo ktorým už bolo poskytnuté dočasné útočisko na území Slovenskej republiky.

■ MATERSKÉ ŠKOLY

Finančné prostriedky má priamo poskytovať samotné ministerstvo školstva prostredníctvom príspevku na špecifiká podľa § 4af zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov: „Ministerstvo môže prideliť z kapitoly ministerstva v priebehu kalendárneho roka zriaďovateľovi školy alebo zriaďovateľovi školského zariadenia príspevok na úhradu nákladov, ktoré nemožno predvídať alebo majú špecifický charakter.“ Ich vyplácanie má byť realizované od septembra 2022 počas celého školského roka 2022/2023 mesačne, vždy po ukončení mesiaca na zák-

ČO INÍ NEPIŠU

Nemálo európskych peňazí pôjde na Slovensku aj na podporu ukrajinských žiakov a študentov.

lade počtu detí z Ukrajiny, ktoré boli zaevidované v školských informačných systémoch k poslednému dňu mesiaca. Na základe toho každá jedna materská škola, ktorá je súčasťou siete škôl a školských zariadení SR a zároveň nie

je financovaná prevažne zo súkromných zdrojov (súkromné zdroje nepredstavujú päťdesiat percent a viac), bude mať nárok podľa počtu detí z Ukrajiny na mesačný príspevok na dieťa z Ukrajiny vo výške 182 eur.

■ UČILIŠTIAM NAJVIAC

Rovnakým spôsobom sa majú financovať aj základné a stredné školy, ktoré prijímajú žiakov a študentov z Ukrajiny. Pre základné školy je určená mesačná výška na každého ukrajinského žiaka 218 eur. Rovnaká suma sa bude vyplácať aj pre prvý až štvrtý ročník osemročných gymnázií. Mesačná výška 177 eur je určená pre ukrajinských študentov gymnázia a piateho až ôsmeho ročníka osemročných gymnázií. Suma 227 eur je určená pre Ukrajincov navštevujúcich konzervatóriá, 232 eur má ísť pre ukrajinských stredoškôlkov. Ukrajinskí študenti odborných učilíšť a praktických škôl budú disponovať mesačnou sumou 346 eur.

Matej MINDÁR

Návrat politických goríl

Roman MICHELKO

V súvislosti s koalíčnou krízou sa začína čoraz viac hovoriť o návrate politických živých mŕtvol – Dzurindu a Mikloša. Táto téma sa objavuje v dvoch súvislostiach. Tá prvá súvisí so Sulíkovou snahou eliminovať kreovanie takéhoto politického projektu. Za touto snahou môže byť údajne aj to, že zrazu precitol a úloha týranej manželky v koalíčnom jarme s Matovičom mu už prestala vyhovovať. Tento dôvod vraj môže byť len zástupným. Reálnym dôvodom môže byť skutočnosť, že práve tento projekt, ak by sa etabloval, by najviac erodoval Sulíkov voličský elektorát. No a tomu treba za každú cenu zabrániť. Aj vyvolaním koalíčnej krízy, ale aj dokopáním parlamentnej väčšiny k predčasným voľbám. Samozrejme, takúto nízku pohľadku nemôže deklarovať verejne, takže púšťa na verejnosť

iné argumenty. Hrozbu vážnej politickej konkurencie musí tak či tak brať do úvahy a aj konať tak, aby ju v maximálnej miere oslabil.

Druhá línia, prečo mainstreamové médiá vyvolávajú duchov veľmi temnej minulosti, je ich úpenlivá snaha vyšachovať po budúcich voľbách z koalície Pellegriniho Hlas, s ktorým, pokiaľ sa nestane zázrak, už aj tak všetci viac-menej počítajú. No a práve nový projekt má byť tým neočakávaným zázrakom, na ktorý sa čaká ako na spasenie. Magické na tom všetkom je, že takmer nikto z komentátorov nerieši extrémne zlú povest spomenutej dvojice a ak tak len ako poznámku pod čiarou, pritom práve to je kruciálne. Dokonca ikona antihodnotovej žurnalistiky sám veľký Peter Schutz z denníka SME k návratu spomenutého dua napísal: „Debata o Gorile, Palackovi,

vláčičkoch, budove daňového riaditeľstva atď. isteže nie je od vecí. Pri výzvach, pred ktorými stojí krajina, je však fakticky bezpredmetná.“ Inak povedané, masky sa strhávajú. Všetky tie reči, všetky tie demonštrácie či už pred Bona-

KOMENTÁR

parte, alebo pred domom zosnulého, všetky tie reči o unesenom štáte, o tom, že korupcia rozožiera systém, boli len planými rečami na oklamanie naivného publika.

Komentátor denníka SME v plnej ohyzdnej nahote vyjavil, za čo má bratislavská, ale aj košická kaviareň voličov. Voličov majú za úplných hlupákov, prípadne užitočných idiotov, ktorých úlohou je uveriť ľžiam, ktoré im naservirujú, s cieľom vopred im vsugerovať, koho majú voliť. Reálne im však

ani tá najodpudivejšia a najmasívnejšia korupcia neprekáža. Podstatné je, aby boli čo najnižšie dane, najmä pre tých najbohatších, masívny výpredaj národného bohatstva, cinknuté verejné obstarávanie pre tých našich... A všetky tie reči okolo sú len dymová clona na oklamanie naivného publika – indoktrinovaných voličov.

Aj preto sa médiá vôbec nezaoberajú tým, že celý „etos zmeny“ bol len krajne cynickou lžou. Ony to totiž veľmi dobre vedia, však sa na tej lži veľmi aktívne a, bohužiaľ, veľmi efektívne podieľali. Iste, cynizmus a pokrytecko akosi ruka v ruke patria k politike, verejný priestor je ho plný. Ale koncentrovaný cynizmus, s akým sa tejto témy časť médií chytla, predsa len prekvapuje. Ak sa niečo rieši, tak je to skôr otázka, či zúfalý výkon súčasnej vlády dokáže aj takéto fatálne zlyhanie z minulosti ospravedlniť, či tento nový projekt posilní pravicové sily a v jemne modifikovanej podobe zabezpečí súčasné status quo, či nebudaj predsa len naviaže na seba nemalé množstvo hlasov, čím súčasnú koalíciu oslabí, ale v konečnom dôsledku to na parlament stačiť nebude a vznik tohto

politického projektu tak bude len medvedou službou pre súčasnú koalíciu.

V tejto súvislosti mi však nedá nespomenúť, že charakter nepustí a sám Igor Matovič by si pokus politických zombíkov Dzurindu a Mikloša iste dobre vychutnal. Jeho pravdepodobné útoky na nich by v konečnom dôsledku mohli poškodiť falošného proroka bojujúceho proti korupcii možno viac ako samotné spomínané duo. Ak by začal svoje nekonečné „protikorupčné a protimafiánske“ tirády dnes, by sa iste aj v režimových médiách zopakoval dôkaz o tom, že ešte pred uplatnením poslaneckého mandátu ho Tom Nicholson oboznámil s celým spisom Gorila, od začiatku teda vedel, že podporuje vládu plnú „goríl“, že je kolieskom v súkolí masívne generujúcom korupciu, len tak spakruky: daňové riaditeľstvo, platinové sitká, Osrblie, a iste by sa dalo nasúkať mnoho ďalších káz, ktoré prepukli už v čase, keď Igor Matovič pôsobil ako nič nevidiaci a nič nepočujúci koalíčný poslanec. Pokus o návrat „goríl“ do politiky môže odhaliť aj identitu poslušného „gorilieho“ sluhu.

Minimálne zostávajú minimálne

Ivan KRAČOVIČ

Aj keď je vládnutie v štáte ohraničené štvorročným obdobím, kabinet vtedajšieho premiéra Igora Matoviča v roku 2020 schválil návrh novely zákona o sociálnom poistení, ktorým dôchodky pre vyše stoštyridsaťtisíc dôchodcov, ktorí poberajú penzijné minimum, sa zmrazili na dvanásť rokov – do roka 2030.

Podľa tlačového a komunikačného odboru rezortu práce nie je fér, aby dôchodcovia, ktorí pracovali menej, mali vyšší dôchodok ako tí, ktorí odpracovali viac rokov. Všimli ste si, že túto Jóbovu zvesť neprezentoval inak rovnako ako jeho premiér kamery milujúci minister Krajniak? Treba však povedať, že už v priebehu roka 2019 boli prijaté právne úpravy, ktorými sa s účinnosťou od 1. januára 2020 nadviazala suma minimálneho dôchodku na priemernú mzdu v hospodárstve a upustilo sa

od zohľadňovania výlučne takzvaných kvalifikovaných rokov dôchodkového poistenia. Takže ani predchádzajúca vláda sa o dôchodcov s najmenšími príjmami príliš nezaujímalá, aj keď to tiež vrelo prezentovala. Hovorkyňa terajšieho rezortu práce pred dvoma

POZNÁMKA

rokmi s hrdosťou skonštatovala, že štát by takto mal v roku 2022 ušetriť vyše 76 miliónov eur a v roku 2023 až 103 miliónov eur. Ale... na či účet?

Máme teda rok 2022 a 140-tisíc poberateľov starobných minimálnych dôchodkov, teda takmer trinásť percent všetkých starobných dôchodcov, v neúnosnej situácii. Minimálny dôchodok poberajú špecifické skupiny obyvateľstva, najmä však ženy. Tie síce spĺňajú minimálny počet odpracovaných rokov, aby im dôchodok

bol priznaný, nemali však dostatočný príjem, pretože časť aktívneho života venovali výchove detí a starostlivosti o rodinu. Podľa stanoviska Jednoty dôchodcov na Slovensku, ak štát deklaruje podporu rodinám, mal by urobiť niečo aj pre túto skupinu seniorov. Najnižšia výška minimálneho dôchodku je 334,30 eura mesačne, čo je 90 eur pod hranicou chudoby na Slovensku. V roku 2020 bolo podľa Štatistického úradu SR 11,4 percenta obyvateľov ohrozených príjmovou chudobou, teda ich príjmy boli nižšie ako vypočítaná národná hranica chudoby. Celkovo išlo o 615-tisíc ľudí. V minulom roku percentá stúpli na 12,3 a pod hranicu príjmovej chudoby sa dostalo 660-tisíc ľudí.

Inflácia je v dvojciferných číslach, ale zvyšovanie častí dôchodkov je na nule. Od januára tohto roka sa zvýšili dôchodky len o 1,3 percenta mesačne

sumy, no minimálnych dôchodkov sa toto „zvýšenie“ priamo netýka. V apríli tohto roka však inflácia oficiálne dosiahla 10,7 percenta v prípade nízkoprijímových domácností penzistov, v polovici roka to bolo viac ako 12 percent. A aktuálne prekročila hranicu trinásť percent!

Dobrou správou je, že iné dôchodky sa od začiatku budúceho roka zvýšia o 11,8 percenta. Ide o percento medziročnej inflácie za domácnosti dôchodcov za prvý polrok tohto roka, ktoré zverejnil Štatistický úrad SR. Pre štát to znamená výdavok vo výške jednej miliardy eur, v roku 2024 výdavky dosiahnu 1,3 miliardy eura. Nuž, ale čo by štát vo volebnom roku neurobil...

Zlou správou je, že od januára 2023 by sa mal dôchodkový vek opäť predĺžiť, pretože sa bude opäť odvíjať od strednej dĺžky života. Tak to odvodňuje ministerstvo práce. Akosi sa k nemu nedostali štatistiky zo začiatku tohto roka, ktoré hovoria, že nepriaznivá epidemiologická situácia v roku 2020 priniesla pomerne významný pokles hodnôt strednej dĺžky života. Muži sa dožili približne o 0,9 roka menej, ženy o 0,7 roka, pričom najviac úmrtí bolo zaznamenaných v seniorском veku.

AKO BOLO, ČO BOLO

V prvej polovici augusta sme si pripomenuli sto rokov od narodenia spisovateľa Vladimíra Mináča. Spomienkové slová odzneli na Cintoríne Slávičie údolie aj v sídle Matice slovenskej v Bratislave. Najdôstojnejšia oslava sa konala v Rimavskej Sobote, kde v Aleji veľikánov ducha slávnostne odhalili bustu, pod ktorou je Mináčovo meno. Na slávnosti prehovorili primátor Rimavskej Soboty Jozef Šimko, predseda Matice slovenskej Marián Gešper a predseda strany Smer Robert Fico. Ohlásený predseda NR SR Boris Kolár neprišiel, ani z ministerstva kultúry sa nik neunúval prehovoriť. Podujatie skráslili ženské spevácke zbory a slávnostná akadémia v Dome kultúry, pri ktorej ocenili osobnosti, čo sa zaslúžili o vybudovanie panteónu veľkých Slovákov pochádzajúcich z tohto kraja.

Syn Vladimíra Mináča vo svojom príhovore poďakoval vedeniu Matice slovenskej a rimavskosobotským matičiarom, ktorí vytvorili jedinečný panteón slo-

venských dejateľov. Menovite vyzdvihol chirurga Petra Dragijského, duchovného otca myšlienky Aleje veľikánov ducha. Našiel obeťavých ľudí, s ktorými ju dokázal vybudovať. V Taliansku ho inšpirovalo mesto Padova. Námestie

Storočnica Vladimíra Mináča

Peter VALO

Prato della Valle zobia sochy vyše osemdesiatich osobností, ktoré tu študovali na univerzite. Povedal si, veď aj náš Malohont sa hemží osobnosťami, stačí ich sústrediť na jednom mieste a pozdvihnúť upadajúce národné povedomie. S vtedajším riaditeľom Domu MS Michalom Hruškom začal zháňať peniaze. Najprv inštalovali pamätne tabule, na ktoré získavali mramor „za fľašku“ z Tuhára. Medzi nimi je tabuľa na budove gymnázia venovaná dvom baťkom: J. Škultétymu a V. Miná-

čovi. Keď do tvorivej partie pribudol Ing. arch. Stanko Krosner, vznikol návrh na park s piliermi, na ktorých budú osadené busty dejateľov. Po štyroch rokoch zháňania peňazí 20. októbra 2006 za účasti prezidenta Slovenskej republiky

sovateľov syn Vlado. „Ibaže archívy o Clementisovi mu Praha odmietla vydať a bez nich to pre neho nemalo zmysel. Dnes stojíme v Rimavskej Sobote pred Mináčovou bustou na Námestí Štefana Marka Daxnera a o kus ďalej bude

krásliť okolie podobizeň Vladimíra Clementisa.“ Vladov otec sa neraz dostal do konfliktu s pragocentristami a prirodzene sa pričínil o slovenskú samostatnosť. Rimavskosobotčania majú viacero unikátov. Pred domom kultúry sedí jediná socha rozprávkara Pavla Dobšinského. Pred knižnicou chcú postaviť sochu Mateja Hrebendu. Nezabudli sme na hysterické vystúpenie predsedu Národnej rady SR Richarda Sulíka, ktorý zostavil „ideologicky správnu“ komisiu, aby napriek pápežskému

označeniu REX oraboval sochu Svätopluka o kráľovský titul. Ešteže si nevšimol, že v Rimavskej Sobote existuje Ulica Kráľa Svätopluka. Každý národ má také dejiny, k akým sa hlási. Mináč sa hlásil k tým slovenským.

V Rimavskej Sobote vyrástlo pozoruhodné dielo ľudí, ktorí nešpekulovali, ako sa to nedá, ale konali. Vďaka nim tu ožívajú spomienky – okrem už menovaných – aj na Teréziu Vansovú, Izabelu Textorisovú, Ladislava Bartolomeidesa, Juraja Palkoviča, Daniela Licharda, Bohuslava Nosáka-Nezabudova, Pavla Jozefiho, Samuela Reussa, Augusta Horislava Škultétyho, Jonatána Dobroslava Čipku, Petra Kellnera Hostinského, Ludovíta Kubániho, Jána Botta, Jozefa Škultétyho, Ivana Kraska, Janka Jesenského a Júliusa Bolfika. Čo meno, to osobnosť a príbeh z tohto kraja.

„Vždy budeme malým národom,“ napísal Vladimír Mináč. „Ale dokiaľ budeme chrániť svoju pravdu, nikdy nebudeme bezmocní. Nie moc, ktorá je pomínutelná, ale duch, ktorý trvá: to je naša cesta, náš zmysel, náš osud.“

SEBAOBRAHA

Štátny jazyk chráni zákon. Už z jeho úvodných ustanovení vyplýva, že „štátnym jazykom na území Slovenskej republiky je slovenský jazyk“ a „štátny jazyk má prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky“. V úvode zákona sa tiež píše, že „tento zákon sa vzťahuje na štátne orgány, orgány územnej samosprávy, iné orgány verejnej správy, právnické osoby, fyzické osoby podnikateľov a fyzické osoby v rozsahu a za podmienok ustanovených týmto zákonom“. Inak povedané, týka sa prakticky všetkých používateľov jazyka, ktorí s ním pracujú verejne.

Bráňme si jazyk

Pripomeňme si, že „štátne orgány, orgány územnej samosprávy a iné orgány verejnej správy sú povinné ochraňovať štátny jazyk. Na tento účel sú povinné aktívne pristupovať ku kontrole dodržiavania ustanovení tohto zákona“. To sa píše hneď v druhom paragrafe zákona a v jeho štvrtých časti sa používateľom jazyka pripomína, že „akýkoľvek zásah do kodifikovanej podoby štátneho jazyka v rozpore s jeho zákonitostami je nepripustný“.

Ivan Vyskočil je český dramatik, herec a spisovateľ. Pre populárny český internetový portál sa nie až tak dávno okrem iného vyjadril takto: „Kam sa stratila čeština?... A čo je to ten podkast? S hrôzou zisťujem (píše Ivan Vyskočil), že niektorým slovom svojho materinského jazyka nerozumiem. Alebo už to nie je materinský jazyk?“ Žasne herec. „V snahe to napraviť a trochu sa vzdeláť, zavolať som jednej známej, pracovníčke Českého rozhlasu, aby som sa spýtal, čo to vlastne je to stále skloňované slovo ‚podkast‘. Musím povedať, že som sa nič nedozvedel. Odpoveď bola v známom školskom štýle... To je keď... Vraj, keď je to na internete, kam ľudia dávajú rôzne podkasty... Teda rozhovor je tiež podkast,“ krúti hlavou Ivan Vyskočil. „Tak som z toho úplne hlúpy a vôbec neviem, prečo sa to teraz volá akýmsi slovom, ktoré vo mne evokuje iba obrát, že si dievča podkasalo sukňu a prešlo potok. Prečo sa vytratilo klasické slovo rozhovor, možno reportáž, a musíme to nazývať nejakým inak?“ pýta sa herec a podotýka: „Asi preto, aby sme boli dostatočne IN. Áno, sme IN, sme COOL a FREE, dokonca som počul, že idú popoludní ‚šopovať‘. So svojou základnou angličtinou viem, že idú nakupovať, od anglického shoppingu. Ale tento výraz ma už úplne uzemnil. Niečo je šit a niečo je fejk a ja som z toho stupid, a nie som vôbec a ani trochu clever a in!“

Náš slovenský „mŕtvý zákon“ nariaďuje používanie „pôvodných jazykových prejavov jednotlivých osôb v jazyku spĺňajúcom požiadavku základnej zrozumiteľnosti z hľadiska štátneho jazyka zaradených do spravodajských, publicistických a zábavných televíznych relácií alebo rozhlasových relácií...“ Sankciou za ignorovanie zákona by mali byť pokuty od 100 do 5 000 eur. Aj to stanovuje nikým u nás nerespektovaný Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o štátnom jazyku. A slovenský jazyk v jeho kodifikovanej podobe doslova volá o pomoc.

Ján ČERNÝ

Turzovka opeknieva vďaka pričineniu spolku priateľov mesta
Slávni sa pripomínajú z pamätných tabúl

Zhovárať sa Viliam KOMORA – Foto: archív D. V.

Spolok priateľov Turzovky je občianske združenie, ktoré už vyše dvadsať rokov spája občanov, ktorých k mestu viaže rodácky alebo iný vzťah, v mene ktorého chcú pomáhať, a aj pomáhajú k jeho všestrannému rozvoju. Spolok aktuálne vedie Mgr. Drahomír VELIČKA, PhD., vzdelaním historik, zamestnaný v čadčianskom archíve. Stojí tiež na čele stavovských organizácií – Združenia Terra Kisucensis a Spolku Pro Archivis. Profesionálne je zameraný na výskum starších dejín Kysúc, cirkevných dejín a venuje sa tiež pomocným vedám historickým.

• Aké aktivity v súvislosti s činnosťou vášho združenia hodno spomenúť, aby sme ho komplexnejšie predstavili?

Z najvýznamnejších aktivít možno spomenúť publikačnú a vydavateľskú činnosť – päť monografií o Turzovke, množstvo článkov v spolkových periodikách, kalendáre, bulletiny, spravodaje, ďalej organizačnú činnosť spojenú so svetovými stretnutiami Turzovčanov (tohto roku sa uskutočnilo už siedme), výstavy, prednášky, konferencie, koncerty a tiež zberateľskú činnosť, keďže sa pokladáme za jedného z iniciátorov založenia mestského múzea Karola Točíka v Turzovke. Okrem toho spolok zveľaduje verejné priestranstvá v meste umiestňovaním pamätných tabúl, pamätníkov, sôch a prispieva k jeho skrášľovaniu renováciou a obnovou kultúrnych pamiatok a pod.

INTERVIEW

• Pamätné tabule maliarovi Dominikovi Bartolomejovi Lippayovi a lekárovi MUDr. Arminovi Hoffmannovi v Turzovke sú vaša zásluha. Predstavte nám a našim čitateľom o koho ide?

Dominik Bartolomej Lippay (21. 9. 1864 Turzovka – 17. 12. 1919 Viedeň) pôsobil ako maliar, pápežský portrétista a diplomat. Štúdiá absolvoval v Budapešti, Mníchove, Antverpách, Bruseli a Paríži. Vo Vatikáne portrétoval troch pápežov (Leva XIII., sv. Pia X. a Benedikta XV.). Prvý menovaný ho ustanovil do funkcie vatikánskeho maliara a udelil mu grófsky titul. Okrem pápežov portrétoval aj cisára Františka Jozefa I. a jeho manželku Sisi i rôznych európskych panovníkov či predstaviteľov pápežskej kúrie. Počas prvej svetovej vojny pôsobil aj ako diplomat medzi Vatikánom a Viedňou.

MUDr. Hermann Jozef (Armin) Hoffmann (26. 3. 1874 Turzovka – 3. 9. 1944 Snina) absolvoval štúdium medicíny v Budapešti, pôsobil v obci

Forró, v Stropkove, v Snine. Jeho prelomovým objavom boli plesne penicillium, ktoré objavil desať rokov pred Flemingom a ľudom ich aplikoval štvrté storočia predtým, ako to urobil sir Fleming. Zachránil tak množstvo ľudských životov. V Snine patril k zakladateľom miestnej pobočky Matice slovenskej a miestneho zboru Slovenskej ligy. Oboch

MUDr. Hermann Jozef (Armin) HOFFMANN – slovenský objaviteľ penicilínu omnoho skôr ako svetovo oslavovaný sir Fleming

spájal nielen židovský pôvod, ale aj neskoršia konverzia na katolícku vieru. Títo turzovskí rodáci boli mimoriadne významnými osobnosťami a to, čo v živote dokázali, si uvedomujeme až s odstupom času. Je preto veľmi zarážajúce, že patria k tým, na ktorých slovenská spoločnosť akosi zabudla.

• Kedy sa odhalenie pamätných tabúl týmto slávnym Turzovčanom uskutočnilo?

Odhalenie sa uskutočnilo v rámci programu VII. svetového stretnutia Turzovčanov a ich potomkov a Beskydských slávností v meste Turzovka 13. augusta tohto roka. Tento deň mal náš spolok na programe svoju výročnú členskú schôdzu a hneď po jej skončení sme odhalili pamätnú tabuľu. Z pôvodných dvoch, ktoré boli v úvode spomínané, bola nateraz odhalená len jedna (MUDr. Hoffmannovi), pretože

Možno tieto slová vyzerať na prvý pohľad neuveriteľne, preto uvediem aspoň niektoré stručné charakteristiky súčasného stavu takrečeno z prvej ruky. Koaličný politik a ešte stále aj minister hospodárstva Richard Sulík vyslovil vetu, ktorej nemožno uprieť autenticitu: „Vláda funguje chaotickým a zničujúcim spôsobom.“ Minister financií a jeho advokát Eduard Heger, naopak, hovorí, že vláda fun-

Žijeme oslobodení od slobody

Ludovít ŠTEVKO

guje úspešne. Lenže, čo si má o tejto vládnej disharmónii myslieť obyčajný občan, ktorý sa prepadá do extrémnej chudoby, ktorý počúva z rádia, že naša životná úroveň sa vzdaluje od priemeru Európskej únie, že naše výdavky na školstvo a kultúru patria v prieskumoch Eurobarometra medzi najnižšie a v hodnotení právneho štátu sme na chvoste nášho európskeho klubu.

A čo si máme myslieť o ministerstve spravodlivosti, keď na jeho čele stojí ministerka známa svojím cynizmom, trpiaca politickou mizantropiou, ktorá by hlavného kontrolóra funkcie

nám vlastník budovy nepovolil nainštalovať tabuľu maliarovi Lippayovi. Toto nepochopenie nášho úsilia je o to zarážajúcejšie, že ide o človeka, ktorý je našim členom. Do budúcnosti však budeme hľadať možnosti, kde by sme mohli nainštalovať aj túto tabuľu. Zaujímavosťou tohto podujatia je, že záštitu nad ním prevzala slovenská euro-

Dominik Bartolomej LIPPAY bol vo svojich časoch uznávaným portrétistom a za služby vieračným pápežom získal dokonca grófsky titul.

poslaný Mgr. Miriam Lexmann. Víkendový kultúrny program po odhalení pokračoval autorskou výstavou Jozefa Holku o pastierskych hudobných nástrojoch pod názvom O fujare, fujarôčke. V nedeľu dopoludnia návštevníci na námestí videli ukážky tradičných ľudových remesiel, uskutočnila sa slávnostná svätá omša a svoje majstrovstvo predviedli aj heligonkári v programe Turzovská cifračka. V popoludňajších hodinách bol lákadlom historický sprievod ulicami mesta, na ktorom sa symbolicky zúčastnil samotný zakladateľ Turzovky palatin Juraj Turzo. Všetko vyvrcholilo v popoludňajších hodinách programom jubilejného päťdesiateho ročníka Beskydských slávností.

• Za tým všetkým sú však aj financie...

Iste, a nie malé. Vyhotovenie pamätnej tabule sa nezaobišlo bez

právneho štátu generálneho prokurátora Maroša Žilinku poslala do čerta. Mária Kolíková – tento „výkvet slovenskej spravodlivosti“ – chce pripraviť zákon znemožňujúci generálnemu prokurátorovi kandidovať na funkciu prezidenta. Je to škandalózne úsilie obmedziť generálnemu prokurátorovi občianske práva zaručené Ústavou Slovenskej republiky. Rovnako absurdné sú pokusy ministerky vyňať

paragraf 363 z pôsobnosti Generálnej prokuratúry SR, ktorým môže generálny prokurátor zrušiť rozhodnutia v prípravnom konaní, ak bol porušený zákon.

Ďalšia okolnosť, ktorá poukazuje na nebezpečný jav v našom právnom systéme, je využívanie siete spolupracujúcich svedkov, tzv. kajúcnikov, a opakované zosúladovanie ich výpovedí v štandardnom spôsobe vyšetrovania trestných činov. Aspoň bez jediného „kajúcnika“ dnes nie je možné začať trestné stíhanie. Platí mantra, že každý „kajúcnik“, ktorý podporuje

Spolok priateľov Turzovky vedie historik Drahomír VELIČKA.

finančnej podpory Mesta Turzovka. Podali sme žiadosti aj na rôzne ďalšie inštitúcie – Žilinský samosprávny kraj, Veľvyslanectvo štátu Izrael, Úrad vlády SR a pod. –, ale nikde sme so svojou iniciatívou neuspeli. Takže časť nákladov pokryla spomenutá mestská dotácia a časť spolok pokryl z vlastného rozpočtu. Ak by sa však medzi čitateľmi našiel ochotný donor, ktorý by chcel podporiť spolok v úsilí pripomenúť a propagovať významné osobnosti slovenskej dejín, môže tak urobiť príspevkom na náš účet: SK12 0900 0000 0003 1034 0326. Budeme naozaj vďační za akúkoľvek podporu.

• Určite nezostanete iba pri týchto uskutočnených projektoch. Aké ďalšie aktivity plánujete?

Plánov a vízií na zlepšenie mnohých vecí je vždy veľa. To je jedna stránka veci, druhá je ochota a pochopenie ľudí a v neposlednom rade podstatným spôsobom rôzne plány ovplyvňujú financie. Program spolku na tomto mieste nebudem bližšie konkretizovať, keďže na spomínanej výročnej členskej schôdzi si naša základňa zvolila nové orgány aj vedenie, prezidenta i výkonný výbor. Nové smerovanie spolku už bude riešiť nový prezident so svojimi spolupracovníkmi. Aktuálne dianie a správy o Spolku priateľov Turzovky čitatelia môžu nájsť na stránke www.sppt.sk.

• Spolupracujete aj s Maticou slovenskou?

Na odhalenie tabule sme pozvali aj zástupcu vedenia Matice slovenskej, ktorý sa na podujatí zúčastnil. Osobne si myslím, že s cieľmi Matice máme veľa styčných a spoločných bodov a bolo by na škodu nevyužiť možnosti na vzájomnú spoluprácu. Neakej forme kooperácie sa spolok určite nebude brániť. Napokon, aj tento rozhovor v maticnom periodiku a účasť na odhalení tabule sú dôkazom, že si vieme vzájomne pomôcť pri spoločnom záujme.

verziu obžaloby, hovorí vždy pravdu a jeho výpoveď sa považuje za hlavný dôkaz. K podobným záverom dospela aj júnová medzinárodná konferencia slovenských právnických fakúlt v spolupráci s Generálnou prokuratúrou SR. Nepriateľský postoj ku generálnemu prokurátorovi Žilinkovi od Ministerstva spravodlivosti SR a Úradu špeciálnej prokuratúry SR má čitateľnú politickú príčinu – eliminovať politických a názorových oponentov.

Na akom stupni náhodť sa v tomto sociálnom a právnom marazme ocitá národná kultúra i národná politika, sa môžeme len domýšľať. Slovenské národné noviny, ktoré vychádzali v rokoch 1845-1848, dnes finančne žijú ako v neprajných štúrovských časoch, podobne ako ich alma mater Matica slovenská. Literárny týždeník, kultúrno-spoločenské periodikum, bude pre nedostatok peňazí od septembra vychádzať už len ako mesačník. Peniaze na podporu slovenskej kultúry sa presunuli na iné „kultúrne podujatia“ – na podporu dýchových PRIDE a pohodové hudobné festivaly. Mestské a obecné domy kultúry zanikajú alebo neslúžia svojmu cieľu. Národný charakter slovenskej kultúry sa utápa v multikulturalizme. Ešte šťastie, že stále žijú aspoň korene slovenského folklóru.

V čase chaotického riadenia krajiny hlava štátu nikoho nestmeluje

Prezidentka ignoruje slovenské dejiny

Ivan KRAJČOVIČ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Hlavou Slovenskej republiky je prezident. Prezident reprezentuje Slovenskú republiku navonok i dovnútra a svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov. Toľko z článku 101 Ústavy SR. Oficiálna stránka prezidentky SR Zuzany Čaputovej pripomína nástenku v dedinskej škole. Plno voľného miesta. Mesiac neaktualizované správy, nijaké oznámenia o oficiálnom programe, nijaké vyhlásenia.

Za júl podpis dvoch balíkov zákonov a zaslanie sústrastného telegramu dánskej kráľovnej Margaréte II. v súvislosti so strelbou v obchodnom centre Fields v Kodani. Stretnutie s premiérom Eduardom Hegerom, účasť na diskusii o životných príbehoch LGBTI ľudí, ktorú zorganizovalo Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku, výjazd na Gemer, prijatie veľvyslancov. Za prvú dekádu augusta nijaká správa.

Zatiaľ mimo paláca ľudí kvári nebyvalé združovanie, na ktoré zvysoka kašľú aj tí, ktorí by ho mali riešiť a sú za to platení. Lepšie je však naháňanie lajkov a vytváranie falošnej

KAUZA

ilúzie, že sa to azda do zimy nejakú utrasie. Lenže v čase, keď si politici navzájom posielajú infantilné urážky cez sociálne siete, keď rokuje trio – premiér Eduard Heger, minister financií Igor Matovič a prezident Lekárskeho odborového združenia Peter Visolajský o platoch lekárov bez ministra zdravotníctva Lengvarského – a minister hospodárstva Richard Sulík predkladá do parlamentu vlastnú verziu o dôchodkoch bez ministra práce Milana Krajniaka, by sme čakali od prezidentky menej sa venovať vlastnej prezentácii na festivaloch typu Pohoda, ale zasiahnuť a upokojiť egó ministrov. Ona, naopak, pri rozhovore so šéfredaktorom týždňa Štefanom Hríbom hovorila s ľahkosťou o vládnej kríze, ktorou koalície strany „spestria leto“ Slovensku. Obyvatelia to majú

takto „spestrené“ už vyše dva roky. Od hlavy štátu čakáme viac, než len zaujímať sa o ekológiu na rieke Slaná, zamyslene pozorovať svište na Muránskej planine a pomáhať piecť miestne buchty...

ODIGNOROVANÉ VÝROČIA

Akoby si nikto nevšimol, že Slovensko padá v makroekonomických ukazovateľoch na európske dno, že inflácia decimuje úspory ľudí v bankách, že Úrad pre reguláciu sieťových odvetví prišiel s informáciou o zdražovaní cien energií od 2 500 do 4 700 eur za rok. Ratingová agentúra Moody's varovala Slovensko pred zhoršením hodnoty jeho ratingu A2 zo stabilného na negatívny. Ukrajina už od 4. augusta zastavila tranzit ruskej ropy južnou vetvou

ropovodu Družba, ktorý vedie okrem iného aj na Slovensko, a verejnosť sa o tom dozvedá nie od vlády, ale z agentúr po piatich dňoch! Minister financií rieši neadresné balíčky. Minister dopravy, aj keď ho nikto o to nežiada, chce rušiť zastávky rýchlikov v dopravných uzloch, ako sú Leopoldov a Piešťany. Premiérovi Hegerovi sa rozpadáva vláda. Prezidentka, ktorá by mala byť stmelujúcim faktorom dnešného chaosu a úpadku v štáte, namiesto toho prijíma pätnásť rokov pôsobiacu folklórnu skupinu a my sa z jej účtu na sociálnej sieti dozvedáme, ale je to fajn, keď sa v paláci nesú chodbami tóny harmoniky, spevu a smiechu, ako vie aj nosiť kroj. Ten pravý – peziňský. Zato odmietla žiadosť o zapožičanie čestnej prezidentskej stráže

v historických uniformách na spomienke dvojtého výročia narodenia Janka Francisciho v Hnúšti, nevšimla si dvojté výročie narodenia autora Memoranda národa slovenského Štefana Marka Daxnera a neukázala sa ani na tridsiatom výročí vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky, kde mal účinkovať folklórny súbor SĽUK, ktorého zriaďovateľom je ministerstvo kultúry. Účasť odmietla aj županka Žilinského samosprávneho kraja Erika Jurinová. Nuž, slovenská štátnosť nie je „in“.

POLITICKÁ NÁLEPKA

Zuzana Čaputová však stojí viac o zahraničie ako o slovenské výročia štátnosti. Povolením pre Slovákov bojovať na Ukrajine nás priamo zatiahla do vojny. Už máme na tomto území nielen slovenské zbrane, ale aj vojakov. Jej prejav pri návšteve v Kyjeve bol všetko iné, len nie pro-slovenský, a vyzeral ako podpora nezmyselnej vojny. Slovensko však nemá možnosti ako ukončiť konflikt na Ukrajine ani zaručiť skoré prijatie tejto krajiny do Európskej únie. Za dlhotrvajúci potlesk jej to možno stálo, ale mnohí slovenskí historici po jej účinkovaní precitli.

Už na jej vystúpení na konferencii Globsecu bolo cítiť, že jej politické postoje sú čoraz viac militantnejšie. Dokázala to aj expresným podpisom bezpečnostnej zmluvy s USA, ktorú jej priniesol kuriér tak rýchlo, že ani nestačila zaschnúť tlačiarenskú farbu. Dáva až príliš najavo, že nezabudla, z akých politickej strany vzišla, v akých mimovládach pôsobila a za čo treba platiť.

Eduard Chmelár, ktorý má docentúru v odbore Slovenské dejiny, sa už nezdržal a na svojom profile ohodnotil slovenských politikov takto: „Nepracujú pre národ, ale pre seba, a za každú domnelú službičku natŕhajú ruku za odmenu.“ Výrok je to pekne starý. Takto sa v roku 1925 postaroval Martin Kukučín v liste Štefanovi Krčmérymu.

Za tých takmer sto rokov sa len máločo zmenilo.

otázka stratégie a postupu. Takto projektuje „ministrov pád“ predstaviteľ opozičného Smeru – SD Robert Fico v súvislosti so spomenutou iniciatívou nezaradených poslancov z hnutia Republika. „Musí byť nejaká stratégia a taktika v našom postupe. Ja mám riešiť vnútrokoalíčné spory? Nevedia vyhnať Matoviča, tak sa obracajú na opozíciu.“ Robert Fico informoval, že s predstaviteľmi Republiky sa stretol v súvislosti s referendom o predčasných voľbách a chce s nimi hovoriť aj o odvolávaní Matoviča. O zbere podpisov na Matovičovo odvolanie sa s nimi ešte podľa neho nerozprával. Predseda Smeru – SD naďalej považuje súčasnú vládu za neschopnú. Poukázal napríklad na ceny energií, zvyšovanie cien a ohrozenie niektorých podnikov. Kabinet podľa neho nemá čas riešiť reálne problémy, pretože sa zaoberá hádkami v koalícii. Zdôraznil, že Slovensko potrebuje stabilnú vládu, ktorá ľuďom aj niečo ponúka. Pripomenul nevyhnutnosť predčasných voľieb.

PO DOVOLENKÁCH

SaS oznámila, že jej poslanecký klub zasadne a rozhodne, ak bude predložený konkrétny návrh na odvolanie ministra Matoviča a bude jasné, kto všetko je pod ním podpísaný. „Najvyššiu prioritu má pre mňa jednota poslaneckého klubu a strany,“ informoval Richard Sulík. Hlas – SD reagoval, že jeho poslanci sa iniciatívou budú zaoberať, no zatiaľ ich nikto neoslovil.

(Redakcia SNN pripomína, že ide o stav k 21. augustu, keď bola uzávierka tohto vydania. Tým, že periodická novin je dvojtýždňová, ich aktuálnosť sa výrazne obmedzila.)

Koaličná kríza smeruje k predčasným parlamentným voľbám

Politické apely v inak hluchej uhorkovej sezóne

Maroš SMOLEC – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

„Pokiaľ bude SaS konať spolu s opozíciou, budú blokovať parlament alebo budú vyvolávať jeho neuznateľnosť, tak sa potom bavme o tom, že takáto vláda nemôže fungovať a treba sa postaviť pred ľudí a povedať: Tak sme to nezvládli a podľa me predčasných voľieb,“ uviedol predseda parlamentu Boris Kollár v posledných koalíčných rokovaniach, ktoré sa konali 20. augusta. Skončili sa neúspechom. Dnes (27. august) sa malo konať posledné kolo koalíčných rokovaní. Zatiaľ situácia vyzerá tak, že Hegerova vláda nebude mať od 1. septembra potrebných sedemdesiatšesť hlasov v parlamente.

Konanie predčasných voľieb neumožňuje súčasný ústavný stav. Výklad Ústavného súdu SR k otázke prezidentky Z. Čaputovej, či je referendum o skrátení volebného obdobia NR SR ústavné, bolo jasné. Skrátenie volebného obdobia by nebolo v súlade s ústavou.

SILNÁ PREZIDENTKA

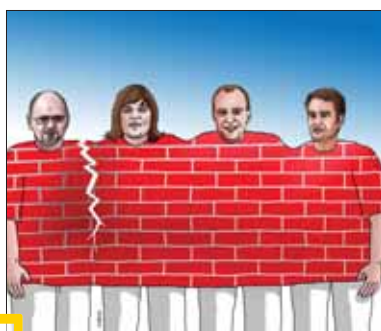
V aktuálnej koalícijnej kríze naberá na sile prezidentský úrad. Ak koncom augusta podajú ministri SaS demisiu, prezidentka ju nemusí prijať. Ak by SaS v NR SR nehlasovala s koalíciou, jedine prezidentka môže rozpustiť parlament, ale aj to v ústavou stanovených prípadoch, čo by mohlo trvať mesiace. Ak by NR SR vyslovila nedôveru Hegerovej vláde, môže hlava štátu dokonca vymenovať úradnícku vládu. Tohto scenára sa boja najmä konzervatívni slovenskí politici, ktorí majú v NR SR silné zastúpenie. Preto sa uvažuje o menšinovom kabinete Hegera s podporou nezaradených konzervatívnych poslancov okolo Tomáša Tarabu zo strany Život – Národná strana. Jedine ústavné a relatívne rýchle riešenie by bolo, ak by parlament zmenil ústavu a prijal možnosť, aby ho prezidentka

mohla rozpustiť na základe prijatého uznesenia. Otázka je, či by za takýto návrh zákona zahlasovalo minimálne deväťdesiat poslancov, keď mnohí z nich sa už nikdy do parlamentných lavíc nevrátia. Situácia je teda neprehľadná. Politici, analytici, komentátori ani verejnosť nevedia, ako sa to napokon skončí. Vláda sa v ťažkých ekonomických časoch zaoberá sama

POLITIKA

sebou, namiesto toho, aby spravovala štát.

Predseda SaS Richard Sulík na ostatnom stretnutí koalície ponúkol aj svoju demisiu za demisiu ministra financií Igora Matoviča, ktorý však zo svojho postu odstúpiť nemieni. Rokovanie nevyriešili ani neustále prestrelky na sociálnych sieťach medzi Sulíkom a Matovičom. „Prosím vás, neklamte!“ Minister financií tak nazval svoje vyjadrenie pre médiá, ktoré poskytol ešte pred rokovaním koalície 20. augusta. Ide zjavne o ďalší diel letného seriálu o septembrovom „páde“ slovenskej vlády. Prestrelka sulíkovcov s matovičovcami nikam nevedie a rezonuje akurát tak spravodajsky v inak hluchej uhorkovej sezóne.

Na súčasné vládnutie na Slovensku už zazneli všelijaké označenia. „Štátne financie nemôže viesť nepríčetný človek, ktorý: 1) rozhadzuje miliardy do vetra, 2) kvôli nesvojprávosti nemá ani vlastnú peňaženku, 3) celý majetok prepísal kvôli vyhnutiu sa hmotnej zodpovednosti na ženu. Hneď začiatkom septembra budeme v parlamente iniciovať Matovičovo odvolanie. Slovensko si zasluhuje viac!“ Napísal (bez redakčnej úpravy SNN) najnovšie na sociálnej sieti predseda hnutia Republika a europoslanec Milan Uhrík.

STRATÉGIA ODCHODU

Minister financií a predseda hnutia OĽaNO Igor Matovič nemá čo robiť vo vláde. Jeho odvolávanie je

POZNÁMKA

Slovo inflácia znamená v latinčine nadutie, nadúvanie. Pre nás je inflácia rastom cien, o ktorom nás ani tak veľmi neinformujú médiá hlavného prúdu, ale cenovky v marketoch a supermarketoch. Všeobecný rast cien znamená, že za jedno euro sa toho dá dnes kúpiť menej ako včera a zajtra menej ako dnes. Inflácia neznižuje len hodnotu meny, ale aj naše úspory. Ak je aktuálna inflácia okolo dvanásť percent, z vašej tisícky úspor reálne máte už len 880 eur.

Čertovo kopýtko inflácie

Tlač papierových peňazí priniesla dovtedy nevídané „inflačné možnosti“. Papierové peniaze sa dajú vytlačiť jednoduchšie a nepomerne lacnejšie. Príkladom je nemecká ríšska marka po prvej svetovej vojne a maďarský forint po druhej svetovej vojne. Dnes už tlačenie nových peňazí nie je potrebné, aj keď sa eufemisticky používa pojem „tlač bankoviek“. V papierovej forme obieha iba malá časť celkového množstva peňazí; okolo deväťdesiatosem percent peňazí je iba číselný záznam na bankových účtoch. Na webe Európskej centrálnej banky sa uvádzajú tri výhody inflácie: vyššie príjmy štátu, v minulosti ono „razobné“, dnes vyššie dane. Ďalej možnosť bánk použiť negatívne úrokové sadzby ako ekonomicko-politický nástroj a po tretie: inflácia môže uľahčiť proces valorizácie, teda zvyšovania príjmov „spriazneným skupinám“.

A naozaj má poslužiť dnešná vysoká inflácia? Študent prvého semestra finančnictva na našej Ekonomickej univerzite či na Sorbonne sa profesor spýta: „Viete, ako možno legálne okradnúť obyvateľstvo o všetky majetky, hnutelné i nehnuteľné, bez toho, aby si ľudia všimli, že sú okradnutí?“ Väčšina študentov nepozná odpoveď. Tá je pritom jednoduchá. Legálne možno obyvateľstvo okradnúť pomocou inflácie, ktorú rozpúťate rozhadzovaním peňazí pod nejakou zámienkou v čase nejakej krízy. Potom stačí iba infláciu nechať bežať a iba ticho sa pozerať...

Nemožno vziať ľuďom majetky dekrétom ani znárodniť, to by vypukli nepokoje. Majetky sa odoberú legálne, teda obrovskou infláciou, proti ktorej politici nerobia nič. Trebárs sankciami proti Rusku. Vedia o nich dopredu, že dopadnú na vlastných ľudí tým, že dramaticky zväčšia domácu infláciu. Hovorí sa o tzv. Meyrinkovom pravidle: inflácia všetko znehodnotí, celoživotná práca a drina ľudí zmizne vo vzduchu. Všetko zdrazie, ľudia začnú svoje majetky masívne predávať pod cenu, pretože kto ich kúpi? Nuž, Meyrinkovi „rybári“ – banky, investiční žraloci.

Na inflácii zarábajú práve tieto skupiny podnikateľov. Provládni oligarchovia. Prehrávajú spotrebiteľia, ktorí vlády volia. A čím je inflácia vyššia, tým väčšími to platí. Mierna inflácia je pri medziročnom raste cien do deviatich percent, cválajúca inflácia medzi desiatimi a tisíc percentami. Hyperinflácia je pri raste cien o vyše tisíc percent. Približujeme sa k nej? Zrejme netreba viac vysvetľovať. Je v tom čertovo kopýtko. Už len otázka: kam to dospeje? Máme sa vôbec na čo tešiť?

(mt)

Bývalý veľvyslanec v Poľsku a vo Vatikáne o kardinálovi Jozefovi Tomkovi Slováku, ktorý budoval mosty medzi národmi

Zhovárал sa MATEJ MINDÁR – Foto: archív: M. S.

Osmeho augusta 2022 ráno vo veku 98 rokov vo svojom rímskom byte skončil kardinál Jozef Tomko. Od roka 1945 sa vo večnom meste postupne vypracoval na jednu z najvýznamnejších osobností Katolíckej cirkvi – bol prefekt Kongregácie pre evanjelizáciu národov. Popri svojej pastoračnej práci nezabúdala na Slovákov a Slováky. Počas totalitného režimu sa stal aj jedným z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského exilu. Bol tiež veľkým podporovateľom Matice slovenskej. Po nežnej revolúcii podporoval aj zápas Slovákov o vlastný štát. O živote kardinála Jozefa Tomka sme sa rozprávali s jeho osobným priateľom a bývalým slovenským veľvyslancom v Poľsku a vo Vatikáne Mariánom SERVÁTKOM.

• Ako bývalý slovenský veľvyslanec v Poľsku a vo Vatikáne ste mali možnosť osobne spoznať dnes už zosnulého kardinála Jozefa Tomka. Ako by ste na úvod charakterizovali jeho osobnosť?

Je pre mňa česť povedať niečo o kontaktoch s veľkým Slovákom vo Vatikáne, o ktorom pri jeho odchode k Pánovi priniesli zaujímavé informácie znalci jeho diela. Čitateľom niektorých médií poodkrýli aj málo známe skutočnosti z jeho života Emília Hrabovec, František Vnuk a Marián Gavenda. Pripomínam knižné publikácie venované dielu kardinála z pera i počítača Jozefa Rydla a Mariána Čižmára. Uvedomte si, že odišiel jeden z posledných veľkánov zo silnej intelektuálnej zostavy slovenskej emigrácie po roku 1945. Ide o dlhý rad civilných i cirkevných osobností, kňazov, spisovateľov, prekladateľov, výtvarníkov, vedcov, vydavateľov, podnikateľov, neúnavných organizátorov krajanského života vonku, farárov, biskupov a jedného kardinála. Spomeňme si aj na nich pri odchode Jeho Eminencie. On si ich vážil, s mnohými spolupracoval a spoločne dosiahli v zložitých, neprajných podmienkach famózne diela, vykonali vonku pre Slovensko kusisko roboty. Pripomínam aspoň niektoré: oltár nad hrobom sv. Cyrila, Pápežský slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, tritisíc vydaných knižných titulov, Slovenský ústav v Ríme, Slovenská liga v Amerike, Svetový kongres Slovákov, založené a redigované časopisy, vzdelávanie slovenskej mládeže, slovenské kostoly. Zoznam je dlhý. A všetko bez projektov, bez dotácií zo štátu, ktorý neexistoval, ale po ktorom túžili, modlili sa za jeho obnovenie. Všetci si zaslúžia našu poklonu, morálne ocenenie a viacerí zabudnutí štátne významenia in memoriam. To je odkaz, pod ktorý by sa kardinál Tomko isto podpísal.

• Aké boli vaše osobné stretnutia?

Nepatrím k tým, čo si robia čiarky, kofkokrát sa stretli s Jánom Pavlom II. či teraz s Jozefom Tomkom. Ja tento šport nepesťujem. A ani nepatrím medzi znalcov jeho vedeckého diela: okrem iného tri doktorské dizertácie z troch vedných disciplín v troch jazykoch, ani naozaj gigantického záberu v kuriálnej hierarchii a najmä výsledkov jeho úsilia, keď šestnásť rokov viedol Kongregáciu pre evanjelizáciu národov. Odvážim sa povedať, že pápež Ján Pavol II. urobil pre cirkev skvelý ťah, keď ho vysvätil za arcibiskupa a onedlho na to poveril vedením významnej kongregácie. Ako veriaci verím, že to bol Duch Svätý, ktorý Karola Wojtylu tak ako každého z nás sprevádzal od mladosti. Pána kardinála som nepoznal tak dobre ako viacerí naši biskupi, kňazi. Prijmite, prosím, preto tieto riadky ako milé spomínanie na stretnutia s našim veľkým mužom vo Vatikáne. Každé z nich malo svoje čaro, hĺbku, obsahovalo podnety na zamyslenie, inšpiráciu, ba až podprahové signály, čo by sme mali robiť.

• Kedy a ako ste sa osobne spoznali?

S kardinálom Tomkom som sa zoznámil ako veľvyslanec SR v Poľsku. Akademia Teologii Katolickiej vo Varšave, dnes Univerzita kardinála S. Wyszyńskiego, mu v roku 1994 udelila titul doktor honoris causa. Keď nám vedenie univerzity poslalo túto informáciu, naša ambasáda sa zapojila do prípravných prác. Zúčastnil som sa na slávnostnej ceremónii i prednáške čestného doktora. Na počesť Jeho Eminencie som usporiadal v našej rezidencii večeru, na ktorej za zúčastnil podpredseda vlády a minister školstva, apoštolský nuncius, poľský prímás, rektor a dekan ATK... Bolo to príjemné stretnutie, čo patrične ocenil aj vždy

MEMORIÁL

skromný pán kardinál, keď všetci odišli a ostali sme s ním s manželkou sami. Čo povedal mne o účasti a úrovni večere, tým sa chváliť nebudem, ale spomínam si, že nezabudol ani na poďakovanie kuchárovi a mňa prosil, aby som odovzdal pozdrav protokolu, lebo si všimol elegantné rozsadenie vysokých štátnych i cirkevných predstaviteľov. Spomínam si, že som ho rozosmial, keď som povedal, že protokolistu vidím ráno v zrkadle, keď sa holím. A pri rozlúčke povedal niečo v tom zmysle, že keď polonistu vymenovali za veľvyslanca do Poľska, že to bol dobrý ťah zo slovenskej strany.

• Po nejakom čase ste sa stali veľvyslancom pri Svätej stolici. Aký to bol pocit opäť stretnúť jednu z najvýznamnejších osobností Cirkvi?

Pri Tomkovom honorovaní vo Varšave som ani len netušil, že sa stretneme ešte v Ríme, ba vo Vatikáne. Ale stalo sa. Po akte vymenovania za veľvyslanca SR pri Svätej stolici mi premiér Vladimír Mečiar ako zastupujúci prezident uložil niekoľko úloh. Jednou z nich bolo pracovať na príprave návštevy pápeža Jána Pavla II. na Slovensku. Pán premiér zdôraznil, aby som sa na to sústredil. Považoval som to vtedy za samozrejmosť, veď je to záujem najvyšších predstaviteľov štátu, priateľov, ale aj vedenia Katolíckej cirkvi na Slovensku. Z omylu ma vyviedol kardinál Jozef Tomko, ktorý ma niekoľko dní po príchode do Ríma pozval na večeru do svojho bytu. Zaujímalo ma, aké má SR plány v r. s Vatikánom. V odpovedi som uviedol práve otázku návštevy Jeho Svätosti v Slovenskej republike. Kardinál súhlasne prikývol, že je presvedčený, že návšteva by bola darom pre veriacich a súčasne aj dobrou medializáciou Slovenska vo svete. Som mu aj dnes vďačný za jeho upozornenie, ktoré znelo doslova takto: „Pán veľvyslanec, musíte o tom ešte presvedčiť slovenských biskupov.“ Samozrejme, prekvapilo ma to, lebo s tým som naozaj nepočítal. Najmä po návšteve u kardinála Jána Chryzostoma Korca, ktorú som vykonal pred odchodom do Ríma. Eminencia mi dala požehnanie na cestu i misiu, ba iniciatívne aj malý osobný darček pre Svätého Otca. Ako to bolo s prípravou historickej návštevy Jeho Svätosti píšem na inom mieste a bude to aj v knihe spomienok.

• Ako veľvyslanec pri Svätej stolici ste počas štátneho sviatku

Marián SERVÁTKA dlhé roky pôsobil v slovenskej diplomacii.

Na fotografii sú zľava už nebolý kardinál Bernandin Gantin, bývalý dekan kardinálskeho zboru, kardinál Jozef Tomko, Marián Servátka a slovenská spisovateľka Gabriela Rothmayerová.

svätých Cyrila a Metoda usporiadali slávnostnú liturgiu v Bazilike sv. Klimenta...

Naše zastupiteľské úrady v zahraničí organizujú oslavy štátneho sviatku SR pri príležitosti Dňa Ústavy SR. Napadlo mi, že pri Vatikáne by sme mohli sláviť štátny sviatok sv. Cyrila a Metoda. Navrhol som to písomne ministrovi Eduardovi Kukanovi a dostal som súhlas. Mal som predstavu, že to budeme robiť pri hrobe sv. Cyrila v Bazilike sv. Klimenta, kde ho dal pápež v roku 869 pochovať s najvyššími poctami. Jeho pozostatky tam spočívali do roka 1799, keď boli prenesené na dosiaľ neznáme miesto. Až v 20. storočí sa dalo archívnym výskumom zistiť, že časť relikvií sv. Cyrila opatruje rímska patricijská rodina Mattei vo svojom letnom sídle pri Jadran-skom mori neďaleko mesta Loretto v Recanati. Rodina súhlasila, aby sa relikvie preniesli späť do Ríma. Po relikvie išli slovenský biskup Andrej Grutka z USA, Mons. Štefan Náhalka a Mons. Jozef Tomko a 14. novembra 1963 ich v Sixtínskej kaplnke odovzdali pápežovi Pavlovi VI. V nedeľu 17. novembra 1963 ich pápež Pavol VI. osobne uložil do Baziliky sv. Klimenta. Ide o pomerne málo známe fakty o sv. Cyrilovi. Nie však pre kardinála J. Tomka. Viete si predstaviť jeho prekvapenie i radosť, keď som mu oznámil, že chcem na štátny sviatok oboch svätých bratov

pozvať diplomatický zbor a našich krajanov do Baziliky sv. Klimenta k hrobu sv. Cyrila, a keď som ho poprosil o vedenie Liturgie slova. Samozrejme že to prijal. Podarilo sa mi tak obnoviť stretávanie krajanov pri oltárnej doske, na ktorej je latinský nápis, že ju na česť svätého Cyrila postavili v roku 1952 synovia slovenského národa. Boli za tým americkí Slováci a v Ríme aj Jozef Tomko a Michal Lacko. V ďalších rokoch moje pozvanie k hrobu sv. Cyrila prijal taliansky kardinál C. Sepe, predseda Pápežského výboru pre Veľké jubileum 2000, a o rok neskôr viedol Bohoslužbu slova kardinál F. Arinze, rodák z Nigérie, predseda Pápežskej rady pre medzináboženský dialóg. Pôvodne som mal prísľub od dekana Kolégia kardinálov, rodáka z Beninu, kardinála B. Gantina. Naše slávenia štátneho

sviatku podrobne dokumentoval Vatikánsky rozhlas. Nevie, či po ukončení mojej misie pri Svätej stolici sa v tejto tradícii pokračovalo...

• Ako vnímal kardinál Tomko vašu publikačno-vedeckú a osvetovú činnosť zameranú na slovensko-vatikánske a slovensko-rímske vzťahy?

Viem, že kardinála Tomka potešili moje články o slovensko-vatikánskych i slovensko-rímskych vzťahoch v zborníkoch, ktoré v Ríme vydávala spoločnosť Carita Politika, na ktorej stretnutia som chodieval. Moje slovaciká vyšli spoločne s textami kardinála Giovannioho Batistu Re (vtedy som netušil, že bude viesť pohrebnú rozlúčku práve s kardinálom Tomkom), veľvyslankyne H. Suchockej, kardinála Z. Grocholewského, prefekta Kongregácie pre katolícku výchovu. Viackrát mi to Tomko slovom, ale i svojou typickou gestikuláciou i mimikou uznanlivo naznačil. Kardinál vrelo uvítal všetky slovaciká, ktoré sa nám podarilo vo Vatikáne, ale aj v Ríme zrealizovať. Najviac ho prekvapil projekt medaily Svätého Otca Jána Pavla II. na dvadsiaty druhý rok jeho pontifikátu, ktorý na moju prosbu vytvorila akademická sochárka Ludmila Cveňgrošová a ktorý si pápež vybral ako najlepší. Vo Vatikáne bola vyrazená v troch kovoch osobná medaila pápeža s číslovaným certifikátom, v ktorom

bolo krátke curriculum slovenskej sochárky z Radošiny. Medailu dával svojim hosťom pápež i nunciovia vo všetkých krajinách. Takto nenápadne išlo slovenské umenie cez Vatikán do celého sveta. Kardinál vedel, čo sa nám podarilo. Doma na MZV si to ani nevšimli. Vážil si tvorbu nášho krajanu majstra Stanislava Dusika. Keď sa mi podarilo zorganizovať jeho výstavu v centre Ríma, na Piazza Venezia v priestoroch Oltára vlasti, na ktorého schodoch Milan Rastislav Štefánik prijal v roku 1918 z rúk predsedu talianskej vlády Vittoria Orlanda zástavu česko-slovenských légii, bol tiež rád. Samozrejme, evi-doval knižné vydanie sprievodcu po Ríme a Vatikáne v slovenčine i spomienky operného speváka Ladislava Pudiša, ktoré sme s podporou z MZV SR realizovali v spolupráci s redaktorom Vatikánskeho rozhlasu otcom Jánom Košiarom.

• Stretávali ste sa s otcem kardinálom aj v súkromí?

Pána kardinála som ešte viackrát navštívil v jeho byte a služobne v sídle Kongregácie pre evanjelizáciu národov, ktorú viedol. Prijal aj pozvanie na večeru k nám domov. Prišiel so svojou sestrou pani Margitou, ktorá mu v tom čase organizačne pomáhala viesť domácnosť. Rozhovory sa vždy týkali Slovenska. Ako keby on bol slovenským premiérom alebo aspoň ministrom zahraničných vecí. Našli sme aj spoločného profesora Jána Stanislava, ktorý mladému Tomkovi v bratislavskom seminári prednášal staroslovenčinu. Ja som navštevoval prednášky i semináre staroslovenčiny u Stanislava na Filozofickej fakulte UK trošku neskôr.

• Otázka na záver. Ako vnímal kardinál Jozef Tomko národno-emanipáčný zápas slovenského národa o vlastný štát po nežnej revolúcii?

Okrem erudície som si u kardinála Tomka vážil jeho nadhľad, rozvážnosť, striedmosť i odstup v hodnotení faktov, ale aj principiálnosť v otázkach učenia Cirkvi, ale i vo veciach národných, slovenských, práva na vlastnú štátnosť. Viem, že bol sklamaný z niektorých skutočností na Slovensku, keď známa kresťanská strana hlasovala proti zvrchovanosti, proti prijatiu Ústavy SR. Verejne som to nezachytil hovoriť, ale viem, že súkromne im to viacerým povedal. Vážil si všetkých, ktorí niečo robili pre Slovensko. Pripomeňme si jeho vystúpenie v SNR v roku 1991. Tento text by mali čítať poslanci všetkých kadencií ešte predtým, ako zložia poslanecký sľub. Vatikánsky kardinál v ňom okrem iného citoval aj Vladimíra Mináča, ktorého doma už zatracovali. Vážil si tých slovenských politikov, ktorí v zložitom období reálneho socializmu robili kroky smerom k vzniku samostatnej slovenskej cirkevnej provincie. Počas jednej z návštev prezidenta Rudolfa Schustera vo Vatikáne som sprevádzal prezidenta na večeri u kardinála. Aj vtedy uvažoval o tom, čo Slovensko v Európe. Otvoril i tému konfliktu kultúr. Dával signály, čo môže spôsobiť silná islamská migračná vlna. Vatikán na tom pracoval už pred štvrtstoročím! Ukázalo sa, bohužiaľ, že Európa nebola a nie je v tomto strete kultúr úspešná ani pripravená politicky odolávať.

Dovoľte ešte jednu poznámku na záver. Doteraz nemáme v Bratislave súsošie svätých Cyrila a Metoda, ktorých dielom by sme sa mali hrdiť. Dúfam, že magistrát hlavného mesta bude hľadať možnosť ako v meste zachovať pamiatku na kardinála Jozefa Tomka. Mala by to byť aspoň ulica s jeho menom, ale mohli by sme už pomenovať aj jeden z mostov cez Dunaj po Slováky. Tak mi napadá, že nový Lužný most by sa nenahneval, keby dostal nové meno po Slováky, ktorý budoval mosty medzi národmi.

OROL TATRANSKÝ

Vydávaný Ľudovítom Štúrom od 1. augusta 1845 do 30. júna 1846
Príloha Slovenských národných novín pre mladú literatúru, umenie a spoločnosť

bezplatné

Zdroje obrázkov:
Pixabay, autori príspevkov

9
2022

KEĎ SA AJ DÁŽĎ USMIEVA

DANIELA LYSÁ

Cestovné kufre plné spomienok sú už uložené na ročný odpočinok, fotografie sa s nami lúčia z piesočných pláží, klobúky pomaly chladnú... Aj keď si už leto zbalilo slnečné lúče na odchod, nech sa nám z pier nezmaže úsmev a horíme aj naďalej optimizmom.

Podieľajme sa na teple dní, hoci nám už leto zamávalo. Všetko povedal, že sa nemôžeme premeniť na chodiace slnečné lúče? Slnko by to určite dovolilo. Ono nie je závistlivé. Dopraje nám. Nechajme sa častejšie pochytať slovíčkami a pohľadíť pohľadmi len tak kdekoľvek a s kýmkoľvek, a to nielen dovtedy, kým (ne)prší.

Stačí sa zapozerať na dažďové kvapky, raziace si cestu na zem. V očiach im blikoce radosť z dobrodružstva. Cesta z neba predstavuje pre nich jedinečný (a, bohužiaľ, neopakovateľný) zážitok. Hoci sa ich telička o chvíľu rozplynú v mláke, sú nadšené. Život je krátky výlet, treba si ho naplno vychutnať.

Aj keď prší, samozrejme! Krčenie sa pesimisticky pod dažďníkom som tiež vymenila za úsmev, keď sa mi pred očami zjavili ako na zavolanie vety: „Hovorili, že dnes bude škaredé počasie... A pozri, ako krásne prší!“ Áno, stačilo presne týchto jedenásť slov a bola som ochotná odhodiť dažďník a prijať realitu takú, aká je. Aj keď nie presne podľa mojich predstáv. Omnoho iná, ale vábivá. Chcela som slnko, no mala som mokrú celú tvár. Niekedy stačí skutočne málo. Napríklad pozorovať dažďové kvapky. Chichocú sa a radostne si vyspevujú.

To už je čo povedať, keď sa chce aj dažďu usmievať, ale ako urobiť druhým krajší deň, ak nie roznášaním radosti? Radosť, ktorú vytiahneme z vrečka ako vzácny liek, radosti, ktorú vysypeme z rukáva ako elixír šťastia, radosti, ktorá nám vytryskne z očí ako čarovný prameň? Lebo už hneď ráno nás môže poštekliť milé slovo prichádzajúce od človeka po našom boku, pochvalná veta náhodného človeka či povzbudivé súvetie vyslovené priamo do našej tváre. (A to nielen v knihe, ktorú sme sa rozhodli neodložiť, kým nepríde posledná bodka.) Nebrúsme si jazyk na druhých za to,

že nám zjedli najchutnejšie čerešne z koláča, využime tú energiu na čo najlepšiu tvorbu textu našej existencie. Ako chceme zvrtnúť jeho dej? Čo ak práve na jeseň sa má odohrať to najdôležitejšie? Budme autormi, o akých sníva každý režisér.

Jeseň má svoje čaro. Dokáže okúzliť farbami, romantickou sychravosťou i neskrotiteľným vetrom. Skromne si sadne na lavičky v parku, zbiera gaštany a orechy, keď prítuhne, užíva si vôňu dymu z komínov, nazerá do malebných ľudských príbytkov a kreslí prstenec na okná. Má svoje silné i slabé stránky, je

silná, odvážna a najmä svojská. Mnohí ju vítajú s otvorenou náručou, iní pred ňou zatvárajú dvere, lebo sa ešte nedokázali rozlúčiť s teplými letnými spomienkami. Napriek tomu vždy príde v klobúku z lístia a nič za to nepýta.

A tak vítajme každý jesenný deň, akoby sa nikdy nemal skončiť, a Orla tatranského, ktorý vzlieta odedy do novej grafiky. V tomto novom estetickom šate vás chce poláskat milými slovami, inšpirovať a zoznámiť s mladými talentovanými dušami, ktorým to píše a horia pre literatúru. Orol tatranský otvára náruč pre všetkých dychtivých milovníkov umenia, ktorých na tieto stránky zaviedli rôzne literárne chůtky. Prináša tvorbu mladých, úvahy, odborné články i recenzie a vytvára priestor pre dialóg. Čitateľ tu nájde obľúbené rubriky a mnoho knižných inšpirácií od ľudí, pre ktorých sú knihy vášňou. A ktorí možno tiež teraz spriadajú v hlave (nielen) jesenné premisy a zbierajú do prúteného košíka farebné inšpirácie. Práve vtedy je to zaujímavé. Keď je niečo po pol na leto a zároveň pred trištvrť na zimu.

Nasledujeme padajúce jesenné listy, možno nás milo prekvapia. Farby neubližujú, práve naopak, ich variabilita nám ukazuje cestu ako sa spoločne stretnúť na jednej kope lístia zožltnutí, sčervenani, zhnednutí... či inak poznačení. Tam spolu môžeme počuť znieť poéziu alebo sa epicky vnoriť do deja prózy. Čítajúc sme v jednom knižnom svete, tak veľmi sme si vtedy blízki! Ako krásne sa dajú využiť tie upršané chladné vlhké večery! Ešte stále lutujete, že ste museli leto zavrieť do poličky? Všetko bez jesene nemôže byť zima.

JANA GAVUROVÁ

Nebeské dni

*Na mieste, kde flóra s faunou zapisujú
začiatky a konce sveta
a stromy života rastú len do vznešenosti
vlastných pňov,
každý letokruh sa násobí a zlučuje vždy tam,
kde človek ľúbi človeka.*

*I keď nielo rozsievateľ a polievateľ semien.
I keď nielo koruny, čo chránila by jeho cit.*

*Pospájané vrásky v letokruhoch obnažujú
koreň ľudskej tváre
a svet prešľapuje na pomedzí rovníka.*

*Jednou nohou zánik.
Druhou nohou večnosť.*

*Ak vydáš sa do týchto končín hľadať lásku,
nájdeš ju v drážďanských tieňoch a popo-
loch Pompejí,
v ošúchaných záhyboch odbojárskych oble-
kov, kde prebýva ako
corpus delicti.*

*Poprieť ideológiu tým, čo je ľudské.
Vziať ľudskosti doménu národnosti alebo
rasy, alebo vyznania.*

*V nádychoch medzi hláskami slova
vydržíme
a výdychoch po vyrieknutí slova
SPOLU.*

Spolu vydržíme začiatky a konce sveta.

Keď v Prahe 28. októbra 1918 nadšené davy ľudí oslavovali začiatok prvého spoločného štátu Čechov a Slovákov, v odľahlej lipťovskej horskej dedine Vyšná Boca zomrel erudovaný sociológ kultúry, filológ, teológ, biblista, orientalista, filozof, literárny historik, prekladateľ a evanjelický kňaz Ján Lajčiak. Krutý osud mu tak neumožnil dožiť sa svojho veľkého sna – konštituovania demokratickej Česko-Slovenskej republiky.

Ján Lajčiak

(25. 7. 1875 – 28. 10. 1918)

PETER CABADAJ

Pochádzal z roľníckej rodiny. Ľudovú školu vychodil v rodnej obci Pribylina a v Liptovskom Hrádku. Absolvoval gymnázium v Banskej Bystrici a Prešove, študoval teológiu na evanjelickom kolégiu v Prešove, univerzite Erlangene a vysokej slobodnej škole v Paríži. Venoval sa tiež štúdiu orientálnej filológie. Za filologickú dizertačnú prácu získal doktorát filozofie v Lipsku (1902), za prácu o Ezechieľovi doktorát teológie v Paríži (1905). Pôsobil ako kaplán v Budapešti a Kysáči, od roku 1905 až do smrti bol farárom vo Vyšnej Boci.

Ako zakladateľ našej modernej kulturológie patril medzi najrozhládenejších slovenských vzdelancov na rozhraní 19. a 20. storočia. Predstavoval typ európskeho intelektuála so širokým osobnostným záberom. Napriek sľubným vedeckým začiatkom nemal v krajne zaostalých domácich pomeroch možnosť hlbšie rozvinúť svoje nevšedné dispozície. Kriticismus a liberálne názory, ktoré odvážne hlásal, slovenské konzervatívne kruhy zásadne odmietali. Pre vlastné národné presvedčenie zas nenašiel porozumenie oficiálnych miest, pričom uhorská cirkevná hierarchia ho neraz aj perzekvovala... Plurálovým a duálovým koncovkám v semitských menách

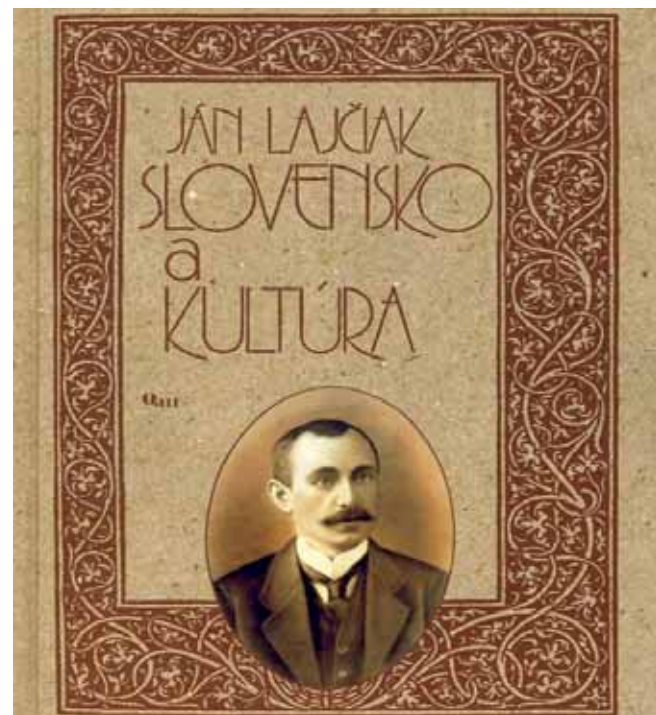
venoval pozornosť v nemecky vydanej monografii *Die Plural- und Dualendungen...* (1902). Témou, resp. predmetom Lajčiakovej rozpravy *Naše literárne úlohy* (Slovenské pohľady 1908) je domáca spisba. V štúdiu žiada od beletrie viac záujmu o sociálnu problematiku, najmä o negatívne javy, ale i hlbšiu psychologickú analýzu. Časť venovaná vedeckej literatúre má charakter kritiky jej neuspokojivého stavu a lartargie slovenskej inteligencie. V texte nechýbajú ani interese-santné medzinárodné filiácie skúmanej látky, čo potvrdzuje i nasledujúca ukážka: „... Je evidentné, že literatúra je jedným z najmohutnejších činiteľov kultúrneho života v národe. Ona je nielen živým obrazom, ale i kultúrnym hýbdlom patričného národa. To, čo národ cíti, myslí, po čom túži, to spisovatelia jeho vlejú do literárnej formy. Čím komplikovanejšie sú kultúrne pomery národa, tým rozmanitejší je jeho literárny život. Národ mohutný má i literatúru mohutnú. V národe prekvitajú-júc om kvitne i literárny život, rodia sa myšlienky, vzmáha sa veda. Národ malý a chatrný má i literatúru malú a chatrnú. V národe chúlóstivom myšlienka, i najoriginálnejšia a najgeni-álnejšia, nemá pôdy, nemá budúcnosti. Jeho literárne produkty sú zväčša beletristické veci, málo produkuje z odborných vied a zriedka niečo z odboru filozofie. Literatúra nosí na sebe cha-akter patričného národa. S týmto súvisí ďalej i to, že nie každý národ produkuje na literárnom poli rovnako. Literárne produk-ty závisia od školstva, od politických a hospodárskych pomerov patričného národa...“ (1908).

V štúdiu plasticky zhodnotil historické aj súčasné sloven-ské literárne formovanie, pričom rázne odmietal pozitivistické koncepcie a konzervativizmus, zasadoval sa za aktivizmus a liberálnejšie vývinové smerovanie. Viac Lajčiakových textov už v Slovenských pohľadoch nenájdeme, čo redaktor Jozef Škultéty zdôvodnil, že „pán spisovateľ, tak sa zdá, má pred očami cudzozemské západoeurópske merítko...“

Myšlienky prezentované v rozprave *Naše literárne úlohy* boli súčasťou Lajčiakovho nedokončeného, až posmrtné vy-daného kultúrno-sociologického diela *Slovensko a kultúra* (1920). Prostredníctvom široko chápaného pojmu kultúra, ktorej tvorbu považuje za primárny cieľ snaženia ľudského žitia, v ňom kriticky analyzoval situáciu Slovenska na začiatku 20. storočia. Erudovane osvetľuje spoločenské, morálne a mentálne aspekty kultúrnohistorického kontextu a celkovej dobovej situácie. Konštatujúc existenciu dvoch hlavných myš-lienkových prúdov na Slovensku (konzervativizmus a moder-nizmus) sa Lajčiak prezentoval ako zástanca evolúcie charak-terizujúcej moderný život. Národnému hnutiu vytýčil úlohu „držať krok s historickým vývinom ľudstva“. Lajčiak – spolu-tvorca modernej slovenskej orientalistiky – sa ako aktívny používateľ niekoľkých jazykov zaoberal aj prekladateľskou činnosťou. Preklady biblických textov z hebrejčiny a evanjeliá z gréčtiny vyšli v *Knihe žalmov* (1904). Pokiaľ ide o znalosť

rečí, v životopisej prílohe k jeho dizertačnému spisu je uve-dené, že okrem nemčiny, francúzštiny a gréčtiny „venoval sa hebrejčine, sanskritu, taliančine, zo semitských jazykov asýrčie-ne, sýrčine, etiopštine, ďalej egyptčine, staroperzštine, čínštine, staroslovanskému cirkevnému jazyku a ruštine“.

Ján Lajčiak neholdoval vkusnému obliekaniu, skromne jedol, nefajčil, nepil alkohol, pravidelne chodil po dedinách a kupčil so sedliakmi na trhoch s dobytkom. Logicky sa na-tíska otázka, prečo to vlastne robil? On rozhladený intelek-tuál, vedeckými záujmami povznesený nad malosť doby s jej zúfalou biednymi pomermi. Odpoveď je prostá. Išlo o jedinu formu ako získať zdroje na vydanie svojej publikácie *Sloven-sko a kultúra*. Uvedomoval si, že cirkev ani martinskí „otcovia národa“ financie neposkytnú. Trpezlivo tak zbieral grajciare či zlatky, aby raz mohol vydať knižku vlastným nákladom. Ne-dožil sa toho. (Okrem nedokončeného diela bolo v jeho po-zostalosti nájdených 40-tisíc korún...). Nenaplnený a vo viacer-ých ohľadoch tragický životný príbeh vzdelanca európskeho formátu zobrazil v románe *Prehovor, Ezechieľ* známy sloven-ský prozaik a scenárista Anton Baláž (2012). Pri jeho tvorbe dokonale zúročil vtedy novoobjavený osobný archív Jána Lajčiaka.

Výtvarné umenie

Štefan Polkoráb

PETER CABADAJ

Š. Polkoráb: Autoportrét

Hneď po absolútoriu odišiel do Bratislavy, neskôr býval krátko v Trnave. Existenčné starosti ho prinútili žiť v Suchoj nad Parnou (1924 – 1926), potom sa vrátil späť do Trnavy, kde získal ateliér (1926). Absolvoval študijnú cestu do Talianska (1928) prehľadla Polkorábov interesto o portrétnu tvorbu. Klú-

Hronka v smútku (olej, 1923; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

Reč bude o chýrnom realistickom tvorcovi medzivojnovj éry Štefanovi Polkorábovi. Venoval sa najmä portrétnj, krajínárskej a žánrovej maľbe. Sám seba označil za „metodologického realistu“, ignoroval naturalistické aj experi-mentálne formy výtvarného kumštu. Akcentoval pravdivé (verné) zobrazenie života a čo najrealistickejším umelec-kým prístupom a s rýdzo maliarskymi výrazovými prostriedkami. Narodil sa do chudobnej rodiny otca Pavla Polko-rába a matky Alžbety, rodenej Strniskovej. Svetlo sveta uzrel 2. septembra 1896 v Cajle (dnes časť Pezinku), kde získal elementárne vzdelanie. Vzápätí študoval na meštianskej škole v Pezinku. Hoci sa začal učiť za obuvníka, napokon uprednostnil dráhu výtvarníka. Prípravnú študijnú fázu absolvoval u Gustáva Mallého v Bratislave (1911 – 1913), odkiaľ prešiel na známu Akadémiu výtvarných umení v Prahe (1913 – 1917 a 1919 – 1922), kde bol okrem iného aj agilným členom tamojšieho spolku Detvan. V Prahe nadviazal blízke priateľské vzťahy s viacerými slovenskými maliarmi, ktorí v „stovežatej“ študovali (Janko Alexy, Miloš Alexander Bazovský, Július Koreszka a iní).

čový význam z hľadiska jeho umeleckého vývinu mala však cesta na Horehronie a do Zakarpatskej Ukrajiny, ktorú usku-točnil s českými maliarmi Janom Čumpelíkom a Vladimírom Kovářom (1932). Hoci v roku 1933 zakotvil v Bratislave, kde realizoval množstvo súkromných a úradných objednávok na portréty, sústavne chodil maľovať na Horehronie. Najobľú-benejším Polkorábovým miestom bola rázovitá dedina Heľ-pa. Medzičasom ešte absolvoval študijnú cestu do Holandska (1935).

Umelca začala od prvej polovice štyridsiatich rokov trá-piť nervová choroba a slabol mu zrak. Kupuje si ale vinohrad v Modre a neskôr v Karlovej Vsi (dnes mestská časť Bratisla-vy), kde našiel inšpiračné zdroje pre záverečnú etapu tvor-by. Spomenieme aspoň krajinné scenérie, respektíve zátišia s kvetmi či potravinami.

Celkové duševné i existenčné rozpoloženie Štefana Pol-korába rapídne zhoršilo zoštatnenie jeho vinohradov po ná-stupe totalitného komunistického režimu (1948). Východisko z ťažkých depresívnych stavov našiel v dobrovoľnej smrti. Skonal 14. októbra 1951 v Bratislave vo veku 55 rokov; po-chovaný je na Martinskom cintoríne, kde má náhrobok od Pavla Bána a Artúra Slatinského. Ani nie dva roky po výtvar-níkovom úmrtí vyšla o jeho živote a diele knižná monografia, ktorú napísal renomovaný kunsthistorik, estetik, axiológ, filo-zof, psychológ a prekladateľ Marian Vároš (1953).

Dominantnými líniami Polkorábovej tvorby boli portrétna, krajínárska a žánrová maľba. Medzi jeho obľúbené tematické okruhy patrili vinohradníctvo, prírodné scenérie, zasnežená krajina, zvykoslovie, ľudový odev, dedinský kolorit, práca na poli, stvárňovanie vidieckych detí... Osobitný interesto venoval zobrazovaniu slovenskej ženy v rôznych životných pozíciách a úlohách (matka, nevesta, vdova). Bezpochyby najväčšie úspechy žalo umelcovo portrétno dielo – robil tak oficiálny, ako i ľudový portrét. Z plejády známych osobností, ktoré por-

Motív z Karlovej Vsi (olej, 1940 – 1942; v zbierkach SNG)

trétoval, uvedieme T. G. Masaryka, Janka Jesenského, Jozefa Gregora Tajovského či Janka Alexyho.

Výtvarné opusy Štefana Polkorába tvoria súčasť zbierko-vých fondov niekoľkých slovenských galérií a múzeí. Pri Ma-lokarpatstkom múzeu v Pezinku, ktoré vlastní 31 umelcových diel, existuje od roku 1970 jeho pamätná izba s obrazárňou.

Som autorka plná nápadov a príbehov, ktoré mi nedajú spávať

Rozhovor s autorkou Adrianou Bolyovou

DANIELA LYSÁ

Adriana Bolyová (1994) je vždy usmiata knižná redaktorka vydavateľstva IKAR s poctivým literárnym vzdelaním. Obmedzenia sveta pretavila do lásky k čítaniu. Žije v Senci, lebo sa rada kúpe v jazere. Je autorkou kníh *Hierarchia tmy* (2021) a *Hierarchia svetla* (2022). Do diára si poznačte, že ešte tento rok v októbri jej vyjde aj posledná časť série *Hierarchia šera*.

Daniela LYSÁ: Dnes sa s tebou zatúlame do démonologického sveta, lebo fantasy je tvoja srdcovka. Ktorá kniha ťa tak hlboko zasiahla, že si sa ponorila do týchto vln a dala si sa do nich s radosťou stiahnuť?

Adriana BOLYOVÁ: Keď som bola malá, očaril ma príbeh Lyry, hlavnej hrdinky knižnej série *Temné hmoty* od Philipa Pullmana. Zbožňovala som aj detskú sériu knížiek *Dievčatko z Krajiny Drakov* a neskôr, samozrejme, Harryho Pottera a Eragona.

Si autorkou fantasy série Hierarchia tmy. Kde si načerpala prvé impulzy?

Siahla som po grimoároch – zborníkoch démonov, ale aj po klasických fantasy príbehoch, ktoré som poznala. V čase, keď som vymýšľala príbeh *Hierarchie tmy*, som prechádzala aj úskaliami výberu vysokej školy. Dočítala som sa o akomsi tajomnom štúdiu okultných vied a hneď som si predstavila, aké by to bolo. Vyslala som teda na toto štúdium hlavnú postavu svojho príbehu.

Prezraď nám v troch vetách, čo môžeme od série očakávať?

Je to príbeh plný emócií a pátrania po pravde, čo je to vlastne dobro a zlo a čo sa nachádza v záhadnom priesečníku medzi nimi. Cez démonov a anjelov skúmam v skutočnosti pravú povahu ľudí, ich nenapraviteľnosť, ale aj ich krásne stránky. Samozrejme, očakávajte veľkolepé démonologické bitky, zlomené srdcia a záporákov, ktorí sa konečne vydajú správnu cestou.

Je pravda, že o mnohých reálnych miestach si najprv písala a až potom sa nimi potúlala, aby si sa imaginárne stretla so svojimi postavami?

Poznala som všetky miesta, o ktorých som písala, Prahu a Budapešť obzvlášť. Nepoznala som však Innsbruck a je pravda, že som ho navštívila až následne. Dôkladne som si ho však

prezrela cez Google Maps, takže keď som doň zavítala, mala som pocit, že ho dobre poznám a áno, že v ňom skutočne žijú moje postavy.

Kedy sa z teba stala knižožrútkou? Koľko rokov si mala, keď ťa svet kníh vucol do seba?

Bola som úplne malá. Hneď ako som sa naučila čítať, čítala som. Čítanie v triede nahlas som neznášala, ale knižky, ktoré som mala doma, boli celkom iná vec. Moja úplne prvá knižka bola *Tigrí tím* s veľkými písmenkami a červenou lupičkou. Potom pokračovali séria *Sedem labiek za Penny* či *Artemis Fowl*. Fascinovalo ma, že v niečom takom malom, ako je knižka, sa môže skrývať celý svet. A v každej iný.

Na ktoré tri knihy nedáš dopustiť a majú čestné miesto v tvojej knižnici?

Sú to *Eonaod* Alison Goodmanovej, *Menovetra* od Patricka Rothfussa (hlavne špeciálna ilustrovaná edícia knihy pri príležitosti desiateho výročia vydania) a celkom nový objav *Neviditeľný život Addie LaRueovej* od Victorie Schwabovej, ktorá mnou nesmierne otriasla.

Kde nachádzaš inšpirácie pri písaní? Máš nejaké svoje obľúbené miesto, kde tvoríš nikým a ničím nerušená?

Múza akosi neposlúcha. Spolieham sa na vlastné postavy. Zatiaľ ma vždy zaviedli správnym smerom a často ma celkom ohromí, kam na také príbehy vlastne chodia! Keď tvorím, potrebujem mať ticho a pokoj. Nemám obľúbené miesto, ale mám obľúbený čas. Väčšinou je to vtedy, keď viem, že nasledujúci deň mám voľno a môžem si písať, koľko chcem, hoci aj celú noc!

Ako ťa v živote naplňuje práca knižnej redaktorky? Pre milovnícku kníh ako si ty je to určite vysnená práca!

Mojím snom je byť spisovateľka na plný úväzok, ale práca redaktorky je obstojná. Som obklopená knihami, teda tým, čo zbožňujem najviac. Práca je však veľmi veľa, čo môže byť stresujúce, no keď vidím, aké knihy sa nám darí vydávať, stojí to za to a som pyšná.

Venuješ sa posudzovaniu rukopisov nádejných autorov žánru fantasy. Ako by si zhodnotila kreativitu, originalnosť a fantáziu súčasných mladých ľudí?

Nie je to dobré. Kvalita rukopisov je nízka a je vidieť, že dnešní autori podceňujú kvalitné základy v literatúre. Ich tvorba často pripomína čosi iné, napríklad televízny seriál. Možno je to prirodzený trend, z ktorého sa vyvinie niečo skvelé, ale zatiaľ sa mi zdá, že sme iba v testovacej fáze. Budem však s napätím sledovať, ako to dopadne a akí autori sa objavia.

Čo ešte ťa robí okrem písania šťastnou?

Takmer všetko. :-) Som veľmi šťastný človek, ktorý si na všetkom nájde niečo dobré (samozrejme, tým nemyslím choroby alebo svetovú politiku, iba bežné udalosti a maličkosti života). Mám vtipnú rodinu, s ktorou sa veľa nasmejeme, priateľa s krásnou starou dušou, pri ktorom sa každý deň cítim ľúbena, a chlpatého púča na škrabkanie.

Čo v tebe vyvoláva najsilnejšie čitateľské vlny nadšenia? Kedy najradšej čítaš?

Najviac si pri čítaní užívam, keď do seba na záver všetko dokonale zapadne. Nemám rada šokujúce prekvapenia, ktoré nemajú pevný základ (potrpím si na foreshadowing). Keď ma príbeh vtiahne, najradšej čítam štýlom, že knižku zhltnem. Všetko ide bokom, nevarím, pracujem iba toľko, koľko je nevyhnutné, a bežím domov dočítať. Potom mám, samozrejme, veľké problémy, ale stojí to za to!

Kde by si sa najradšej videla z autorskej pozície o pár rokov?

Občas ma zamrzí, že nerobím dost, aby som svoje knihy dostala k čitateľom. Dnes uvažujem, ako ich dostať aj k tým zahraničným, a bolo by pekné, ak by sa mi to o pár rokov podarilo. Aj keď to je dôležité, nič nie je dôležitejšie ako samotné písanie. Vždy si pripomeniem, že mojou úlohou je tvoriť, nie propagovať. Nie som marketér, ktorého cieľom je predat' čo najviac tovaru. Som autorka plná nápadov a príbehov, ktoré mi nedajú spávať, kým ich zo seba nedostanem von. Takže ako autorka by som sa o pár rokov najradšej videla obklopená novými úžasnými rukopismi, vydanými, nevydanými, úspešnými, neúspešnými – na tom vôbec nezáleží.

Určite pravidelne dostávaš veľa spätnej väzby od čitateľov. Ako sa vyrovnávaš s kritikou?

Dostávam veľa ohlasov a sú naozaj rozmanité. Niekedy som z nich v pomykove. Stalo sa mi, že mi v ten istý deň prišiel hrozny e-mail o tom, ako som čitateľa sklamala a že od slovenského autora sa ani nedá nič iné očakávať, ale dostala som aj krásnu správu, že môj príbeh čitateľke otvoril dvere nielen do nového žánru, ale že ju priviedol aj k čítaniu všeobecne. Vychádza mi z toho jedine stará známa pravda: koľko ľudí, toľko chutí. Teším sa každému jednému čitateľovi, ktorého sa môj príbeh dotkne. Keď sa k nemu dostane v správny čas a pomôže správnym spôsobom. Za oprávnenú kritiku som vďačná. Venujem sa iba konštruktívnym postrehom a tie ostatné sa pokúšam ignorovať.

Čo dokáže v tebe rozbúriť silné čitateľské negatívne emócie?

Pri tejto otázke musím prehovoriť ako redaktorka. Vie ma veľmi zamrzieť, keď čítam rukopis, ktorý má potenciál, ale je z neho cítiť, že jeho autor si nedal záležať alebo že si odmieta dať poradiť. Taktiež ma vedľa veľmi sklamať nedokončené knižné série, ale koho nie?

Ktorá kniha by podľa teba nemala chýbať v knižnici žiadneho knihomaniaka?

Nebudem menovať žiadnu konkrétnu, lebo pre každého je výnimočná iná. Nezáleží na tom, kto čo hovorí, a neexistuje žiadny zoznam kníh, ktoré musíme mať v tomto živote prečítané. Žiadne *Údolie bábik*, *Bratia Karamazovci*, *Lolita*, *Dublinkania* či dokonca *Biblia*. Ak vám nič do života neprinesú, hoci by som sa čudovala, ak nie, tak ich doma nemajte. Podstatné je, aby na knihy na policičkách nesadal prach. Zaplňte si knižnicu knihami, ktoré k vám prehovorí a ku ktorým sa musíte stále vracieť. Mohla by som uviesť, ktoré sú to pre mňa, ale každý by si mal nájst tie svoje. Pre zvedavcov spomeniem zopár svojich najobľúbenejších a najošouchanejších: *Vietor od Západu* (Pearl S. Buck), *Temné hmoty* (Philip Pullman), *Menovetra* (Patrick Rothfuss) a už spomínané *Údolie bábik* (Jacqueline Sussan).

Ukážka z tvorby

Mám ťa, zašumeli listy javorov. Zdvíhajúci sa vietor ich len tak rozvlnil. Len kráčaj. Mám ťa.

Chodník skrytý v tieni stromoradia sa Radane pozdával čoraz menej. Pustila sa ním, aby unikla pálave letného poludnia, no hoci ho lemovali pestré predzáhradky, spomedzi sadrových trpaslíkov sa k nej plazila úzkosť.

Mám ťa!

Zastala a zdvihla hlavu. Na konárikoch poskakovali drozdy. Jeden vtáčik znehybnel a otočil k nej ostrý žltý zobák.

Radana opäť vyrazila a pridala do kroku. Nad sebou začula šuchot krídel a oslavné čvrikanie. V duchu sa presvedčala, že žiadny operený gang ju neprenasleduje a už vonkoncom sa s ňou nerozpráva.

Vo vrecku nohavíc jej zavibroval mobil. Hneď ho vytiahla.

„Kde si, púpavka?“ ozvala sa jej mama. „Ešte nie si doma?“

„Som na ceste. Prečo?“

„Kde presne si?“ naliehal hlas, kolísal. „V Briezkach?“

„Áno.“

„Chod' rovno domov, dobre?“

„Niečo sa stalo?“ Tvrdý tón používala Radana len výnimočne, no narastajúce obavy ju k nemu dotlačili. „Nechápem, mami, nemôžeš mi normálne...“

Do ruky jej vrazilo vtáčie telíčko. Mobil opísal vo vzduchu zlovestný oblúk. Dopadol na chodník a rozletel sa na tri časti.

Radana zarazene stála na mieste a hľadela na rozčuchraného drozda, ktorý sa zniesol doprostred cesty. Zaspieval.

Bol to oduševnený štebot, ktorý by sa možno nikomu v celej Prahe nezdal zvláštny. Radana však v čvrikani počula len jediné: Mám ťa, mám ťa, mám ťa.

Zvrtla sa a so srdcom v hrdle zamierila späť. Opačným smerom, ako bývala. Plán „chod' rovno domov“ stroskotal rovnako ako jej nádej, že nebude zbabelá.

To nie je vtáčik! Zrúkol jej vnútorný hlas. Bež!

Pokračovala rozpačenou ulicou. V hruď jej prudko tlklo srdce a pod blúzkou ju štekil pot. Nechcela sa rozbehnúť. Zvíťazila by nad ňou panika.

Pod nohami jej zavržďal štrk. Cesta sa končila. Prechádzala do úzkeho chodníka na okraji prírodného parku. Pred rozľahlým priestorom Radanine kroky zneisteli. Ak sa stane čokoľvek, stane sa to bez svedkov.

HIERARCHIA TMY Úryvok z diela

Potkla sa o konár. Nedávala pozor už ani na vlastné nohy. Sústrediť sa mohla len na čvrikanie, ktoré sa jej znova a znova ozývalo za chrbtom. Kolenom sa zaborila do ostrých kamienkov, vyhrkli jej slzy.

Vstávaj! Bež k tým stromom!

Keď prudko vstala, po lýtku jej stiekli kvapôčky krvi. Najradšej by sa rozbehla domov. Vnútorný hlas jej však navrával, že vyraziť vtáčikovi v ústrety by situáciu iba zhoršilo.

Radana predsa len utekala. Neobzerala sa. Príliš sa bála, že ju prenasleduje niečo iné a ona to azda uvidí. Zranenú nohu jej preklala trýznivá bolesť. Vtáčik zobák sa jej nemilosrdne vnoril do ohybu kolena a Radana so zvesknutím opäť spadla.

Mám ťa! zaškriekal čierny netvor a roztvoril krídla. Polahky sa rozťahli do pármetrovej dĺžky. Skrútili sa okolo Radany kľáčajúcej v prachu a objali ju, akoby ju chceli poláskat', a nie znieť zo sveta.

Ľadový dotyk pierok trval len okamih. Kým si Radana stihla uvedomiť, čo sa deje, čierne perie zachvátili zlatisté iskry. Krídla sa roztvorili a Radane do očí znova zasvietilo slnko.

Iskričky sa zorganizovali a vytvorili bzučiaci roj. Cielene vrážali do nepriateľa a z miest, kam ho zasiahli, vytrhávali kúsky čiernej hmoty. Netvor sa zahňal a neznesiteľne pišťal.

Radana neotálala. Krátko vzlykla, no vykriabala sa na nohy. S krivkaním a zapchávajúc si uši sa rozbehla k stromom. Šterala sa do kopca a zakopávala o všetko, čo nemohla obísť. Prsty prítlačala k rane na nohe. Stále sa z nej rinula krv.

Medzi stromami sa pred ňou vynorila kruhová strieška čínskeho pavilónu. Pri pohľade na malú spustnutú pagodu ju premkla nevysvetliteľná úľava.

Dych sa jej zasekol, keď sa neďaleko za ňou znova ozvalo pišťanie. V hrdle jej narástla guča a von sa predral tichučký fíkot. Predstava, že veľké krídla ju opäť obľapajú, ju celú rozochvela aj v letnej horúčave.

„Radana!“ ozvalo sa z pavilónu. „Idi sľuda!“

Z tieňa ošarpaných stien na ňu rázne kývala akási vycivená blondína. Pohľad mala taký dôverný, akoby sa poznali už roky. Radana si však bola istá, že ju v živote nestretla. No keď si mala zvoliť medzi tým, čo jej bolo v päťkách, a niekým, kto jej chcel zrejme pomôcť, nemala nad čím uvažovať.

Dotackala sa k pavilónu a ženu si rýchlo prehladla aj zblízka.

Každý pomník z čias Povstania skrýva nejaký príbeh (Pamätník francúzskych partizánov v Strečne)

Vítazná práca III. kategórie I4. ročníka literárnej súťaže „Cesty za poznaním minulosti“ pri príležitosti 78. výročia SNP a 77. výročia ukončenia druhej svetovej vojny. Vyhlasovateľ: Múzeum SNP, Banská Bystrica v spolupráci so Slovenským zväzom protifašistických bojovníkov

MARTIN DINGA (2003, Gymnázium Varšavská I, Žilina)

Bum! Jedna zo striel nepriateľského delostrelectva trafila skalu neďaleko od našich hláv a triešiaci sa balvan dopadol s rachotom do rieky. Guľky zo samopaľov bubnovali okolo nás. Všade sa ozýval ohromný hluk. Sklopené hlavy, krčiac sa v improvizovanom úkryte za skalami, čakali s puškami v ruke opätovať paľbu. Bolo cítiť nervozitu a muži by najradšej vstali a postrieľali rad-radom všetkých Nemcov.

Na začiatok uvediem, ako som sa dostal do tejto šlamastiky. Moje meno je René. S francúzskymi partizánmi som sa rozhodol zapojiť do vojny proti nacistom. Vpadli do mojej krajiny a oddelili ma od rodiny. Bránil som Francúzsko na začiatku vojny, keď ma zajali. Poslali ma do pracovného tábora spolu s ďalšími vojakmi. Po dlhom otročení som utiekol s malou skupinkou do Maďarska. Bolo to pre nás bezpečné, lebo Francúzsko a Maďarsko neboli spolu vo vojnovom konflikte. Usadili sme sa neďaleko Balatonu, kde sme skôr prežívali. Rodinu som nevidel už pár rokov a jediné, čo som chcel, bolo ju vidieť.

Jedného dňa prišiel za nami muž (Francúz) a predstavil sa ako kapitán Georges de Lannurien. Bol veľmi výrečný a dal nám ponuku. Môžeme vraj zostať tu a čakať až príde koniec vojny alebo zoberieme zbraň do ruky ako predtým a pôjdeme strieľať nacistov. Všetkých nás to zaskočilo. Francúzsko bolo ďaleko a všetky bojové zóny tiež. Povedal nám, že má kontakty a na Slovensku sa chystá povstanie. Povstanie? To musela byť odvaha. Chlapci začali šomrať s otázkou: Ist

či neist? Vtedy vystúpil jeden chlap z davu a prihovril sa: „Máme konečne možnosť pomstiť naše Francúzsko. Nech je boj, kde chce. Nemci sú všade a čím skôr prispejeme ku koncu tejto krvavej vojny, tým lepšie!“ Veľa mužov súhlasne prikývilo. Kapitán nás vyzval, nech ochotní muži znova slúžiť svojej vlasti vystúpia z davu a podpíšu sa na listinu. Mnohí sa podpísali, vrátane mňa. Mal som už pokrk toho, že Nemci si robia, čo chcú. Chcel som s tým skončiť. Museli sme čakať, kým sa všetko vybaví. Potom sa kapitán vrátil. Dali nám uniformy a zbrane. Hranice medzi Maďarskom a Slovenskom sme prekročili trochu ilegálne, lebo sme nemali žiadne povolenie.

Ľuďom sme nerozumeli vôbec nič. Iba niektorí z nich hovorili po francúzsky. Dostali sme povel, že máme ísť smerom na Žilinu. Bolo s nami aj pár Slovákov. Niektorí z nich bojovali počas Veľkej vojny v Československých légiách, ktoré vznikli vo Francúzsku, preto pár z nich vedelo niečo po francúzsky. Neskôr sa k nám pridali ďalší muži, Francúzi. Boli väznení na Slovensku a tiež sa im podarilo utiecť. Po pár dňoch sme dorazili na miesto. Prišla správa, že nacisti začali obsadzovať Slovensko. Cítil som nezvyčajný pocit, aký som mal na začiatku vojny. Divné vzrušenie a zároveň strach, že to bude môj posledný boj. Nabral som všetku odvahu a čakal na rozkazy. Neprišli také, ako som čakal. Mali sme sa stiahnuť k Strečnu. Musím uznať, toto bola omnoho výhodnejšia pozícia. Z jednej strany hora a z duhej divoká rieka a tiež hora. Vrchní dôstojníci si urobili veliteľstvo v tuneli. Bolo ho treba brániť okrem priesmyku, pretože Nemci ním mohli zásobovať svoje vojská na východnom fronte. Rýchlo sme našli miesto, odkiaľ budeme bojovať a trochu ho opevnili skalami. Niekoľko hodín po nás prišli aj Nemci. A vlastne teraz som v situácii, ktorú som spomínal na začiatku. Čakám.

Počuli sme, ako paľba nepriateľa postupne zoslabuje. Pravdepodobne si viacerí vojaci musia prebiť zbraň. A teraz to príšlo. Naša chvíľa. Zbrane boli už pripravené. Desiatnik zakričal bojový povel a ostatní krikom odpovedali. Všetci sme sa naraz vystrčili so zbraňami a začali strieľať. Najprv hlava-nahlava, kým sme sa zorientovali, kde je nepriateľ. Videli sme čierne prilby a kúsok ich tela. Tí skúsenejší už začali mieriť. Nemci si asi uvedomili, že teraz bude lepšie sa kryť, pretože ich paľba takmer utíchla. Pomedzi hrmenie zbraní sa ozval záblesk kriku. Jedného Nemca sme trafili. Aj keď sme sa nepozreli na seba, vedeli sme, čo prebieha v hlavách ostatných. Bola to hrdosť a úľava. Hrdosť, že opäť bojujeme za našu vlasť a úľava, že sme pomstili aspoň takto krivdy na nej spáchané. Keď sa nám vybil zásobník, znova Nemci začali strieľať. Vtedy sme už boli dávno skrčení a prebýjali sa. Vôbec nám neublížili, pretože boli sme tí, čo bránia a mali sme omnoho výhodnejšie postavenie. Nemohli sme si dovoliť, aby niekto z nás padol. Spolu so slovenskými povstalcami a partizánmi nás bolo menej ako nepriateľov.

Potom prišla trochu zarážajúca udalosť. Tank. Išli s ním na naše veliteľstvo v nádeji, že ho zlikvidujú. Nečakali však, že Slováci mali pred vstupom do tunela prichystaný prístroj na ničenie tankov. Keď horel, zosilnel aj plameň našej odhod-

lanosti a morálky. Túžba zničiť Nemcov a bojovať za slobodu silnela. Podvečer, stále boje prebiehali, prišiel rozkaz od povstaleckého majora, aby nás nahradili iní. Bolo potrebné si odpočinúť. Zaznelo rázne nie! od všetkých. Boli sme unavení, ale budeme bojovať tak dlho, ako budeme vládvať. Naša bojová morálka silnela s každým padlým nepriateľským vojakom. Boli sme jednoducho nezlomní, preto povstaleckí vojaci odišli a nahradili nás až neskoro v noci. Na druhý deň ráno boje stále prebiehali, ale neboli také silné. Išli sme nahradit povstaleckú skupinu, ktorá držala stráž v noci. Vyzerali vyčerpané a niekoľko z nich padlo. Zaujali sme pozície, ale nepriateľa nebolo. Muži pátrali jastrabím zrakom po teréne, no nikde ani živáčka. Niektorých sa zmocnilo nadšenie a víťazoslávne šomranie. Zľakli sa a ušli? Uvedomili si, že neprejdú a stiahli sa? Snažili sa nás nejakým spôsobom obísť? Kapitán vyzeral ako na ihlách. Nevedel, čo sa deje, a to ho znepokojovalo. Zase sme hľadali nepriateľa očami, no nikde silného. Cítil som úzkosť. Niečo je nesprávne. A vtedy to prišlo. Doletoľo to na nás ako rozhorčený hlas zďaleka, ktorý sa každou sekundou stupňoval. Zdvihli sme zrak od prázdnej zeme ešte k prazdnejšiemu nebu. Čo? Môže to byť naozaj ono? Žeby si naozaj na to trúfli? Zvuk ako uragán spôsobili dve nemecné lietadlá. Nálet? Pýtal som sa sám seba. Vtedy kapitán skríkol povel: „K zemi!“ Všetci padli na zem ako skosené žito. Prvá bomba pristála niekde v diaľave, ale ďalšia bližšie. Vtedy nám došlo, že to ide smerom k nám. Ani vysoké bralá vôkol nepomohli. Tretia bomba bola bližšie a štvrtá ešte viac. Až šiesta pristála opodiaľ nášho opevnenia. V hlave mi preletel celý svet. Spomienky z detstva na moju rodinu, milované Francúzsko. Moje sny, čím som chcel byť, keby nebola vojna. Moje odhodlanie zalial strach, že už to nikdy nevidím. A potom padla siedma bomba.

V úsiach nastal neprekonateľne piskľavý zvuk. Moje myšlienky prebil tlkot srdca. Chvíľu trvalo, kým som začal vidieť. Naokolo bol úplny chaos a veľa mŕtvych. Aj keď ľudia pohybovali ústami, nebolo počut, čo vravia. Potom mi zrak sklzol na mňa. Tak ako nepriateľove ruky boli pokryté krvou Francúzska, moje boli tou mojou. A celá uniforma. Aj keď som tušil, čo prichádza, nechcel som sa vzdáť. Ešte naposledy chytiť do ruky zbraň a vystrelit' z nej. Aj keď márne, ale stále by som bojoval. Srdce bilo čoraz silnejšie. Na cudzej pôde ďaleko od domova ma čakal koniec. Bolo to však moje slobodné rozhodnutie ísť na tenko kúsok svetového priestoru. Sloboda je formou cti a na túto časť som mal právo aj ja. Ale ozveny môjho srdca bili stá bubon. A potom prišiel posledný ohlušujúci úder zvonu. Reného srdce už nebolo a ani jeho myšlienky.

V roku 1956 v Strečne vybudovali pamätník venovaný francúzskym partizánom, ktorí tu bojovali počas SNP. Dvadsaťštyri padlých Francúzov tu bolo aj pochovaných a medzi nimi aj René. Ich pamiatke sú venované aj tieto slová: „Nech kvitne bratstvo z ohňa povstania. Nech hroby padlých venčia kvety lúk. Na večnú slávu synom Francúzska. Ich k činom odvážnym viedla Marseillaisa. A v boji spoločnom padli – zvíťazili. Za šťastie naše i za šťastie ľudstva.“

Čo všetko sa dá naučiť v 1. B

Anna Jónasová: *Dorotka a jej spolužiaci z 1. B.*, Banská Bystrica: Signis 2021.

BARBORA GAZDÍKOVÁ

Ide o rôzne mini príbehy (spolu štrnásť) rozdelené do jednotlivých kapitol. Každá je spojená s iným žiakom z 1. B., čiže čitateľ sa zoznamuje s Dorotkinými spolužiakmi a ich životmi. Na pozadí rôznych príbehov prváčikov nachádzame citelný prerod spolužiaka Henricha, nazývaného Heňo. Z drsného chlapca, ktorý si myslí, že je najlepší, lebo vie čítať aj písať: „Heňo nezaváhal a ku každému písmenu, ktoré napísal, pridal chvostík a spojil ho s nasledujúcim písmenom“ (s. 15). Neskôr zisťuje, že nie je potrebné plávať proti prúdu, pretože aj on má nedostatky, čiže má sa ešte čo učiť. V priebehu príbehu si to začal uvedomovať až tak, že sa rozhodol pomôcť slabšiemu a menej obľúbenému chlapcovi aj za cenu podvodu, pretože vedel, že je to pre neho naozaj dôležité: „S Dorotkiným príspevkom pribudlo pri mene Juraja Bielika ďalších päťdesiat kilogramov. Heňo s Dorotkou napriek tomu celý piatok trpeli, či ich do pondelka nikto nepredbehne. Nepredbehol“ (s. 59). Napokon sa všet-

ko prevalilo, ale Heňo bol natoľko empatický, že sa priznal: „Napokon sa všetko vysvetlilo. Heňo povedal svoje dôvody a Dorotka sa tiež priznala, že chcela pomôcť po uznaní ťžiačemu spolužiakovi.“ (s. 62) V tomto prípade je možné hovoriť aj o motive priateľstva, keďže sa Heňo celú dobu tváril, že je inteligentný a nepotrebuje kamarátov, pretože je lepší ako ostatné deti. Pri spolunažívaní s inými však zisťuje, že to tak nie je a chce si nájsť priateľa. Svedčí o tom aj gesto voči Jurajovi. Motív priateľstva sa v knihe objavuje aj pri Dorotke, ktorá sa rozhodla obetovať najobľúbenejšiu hračku, aby pomohla Veronike, ktorá o najobľúbenejšiu vec prišla pre vyrušovanie na hodine. V knihe sa stretávame so silou priateľstva v momente, keď Dorotka ponúkne na výmenu svojho plyšového konika, keďže vie, že jej kamarátka má plyšovú hračku rada. Príbeh o spolužiakovi Mirkovi, ktorý sedel s Dorotkou po presadení, nabáda deti k tomu, aby si všimli ľudí okolo seba a neboli voči sebe ľahostajní: „Nasledujúce dva dni Mirko neprišiel do školy. Rodičia ho hneď zobrali k detskej lekárnke. Tá ho vyšetřila a nakoniec vyhlásila, že Mirko je zdravý. A že by sa mali poradiť so školským psychológom, lebo to bude asi stres zo školy. Keď Mirko takmer zaspal aj u psychológky, rozhodlo sa, že na budúci týždeň pôjde do nemocnice, aby tam zistili príčinu jeho spavej nemoci“ (s. 40). Ako celok pôsobí kniha aj poučne, pretože čitateľa zistia, že odlišnosti sú bežné a nikdy nebudeme všetci rovnakí.

Koncepcia knihy je zaujímavá a učite už na prvý pohľad zaujme nejedného školáka. Niektoré časti sú písané písaným písmom, ktorým sa už vopred navodzuje atmosféra školských priestorov. Je pekne spracovaná graficky a ilustrácie navodzujú príjemné pocity už len svojou farebnosťou. Ilustrácie aj

obálka sú spracované Jozefom Pobočníkom ml., ktorý hlavným hrdinom knihy vdýchol život a realistické podoby, s ktorými sa deti pri čítaní stotožnia ešte rýchlejšie a bude sa im príbeh čítať lepšie. Na koniec knihy autorka zakomponovala príbeh o vozíčku pre Dorotkinu babku, ktorý bol od Dorotky pre čitateľov slúbený v prvej časti.

Knihu odporúčam všetkým deťom, ktoré sa učia čítať, ale aj pedagógom, ktorí sa s deťmi čítať ešte len učia.

Text je jednoduchý a zrozumiteľný a dej je zaujímavý a nevšedný, keďže každá kapitola ponúka iný príbeh niektorého s Dorotkiných spolužakov. Knihu môžu zvoliť aj rodičia, ktorí budú deťom čítať knihu a rozvíjať s nimi fantáziu a záujem o čítanie.

RECENZIA

Pokračovanie úspešného detského príbehu *O fontánovej Dorotke a jej vozíčkovej babke* (2019) je teraz situované do základnej školy. Dorotka nastupuje do prvého ročníka, konkrétne 1. B triedy, ktorá je zakomponovaná aj do samotného názvu knihy.

Slovenský literárny ústav
Matica slovenskej
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, tel.: +421 918 904 942,
e-mail: snn@matica.sk

Redakčná rada
Július Lomenčík (hlavný redaktor),
Zuzana Bukovenová, Peter Cabada, Maja Jackobs
Jakúbeková, Martin Kubuš, Daniela Lysá, Marcel Páleš,
Lukáš Perný, Lenka
Želonková, Eva Čulenová –
Signis, vydavateľstvo (grafika)

Vydavateľ
Matica slovenská

Pri zrode partizánskeho zväzku Čapajev boli L. Kukorelli a Š. Kubík

Odboj sa začal v kolibe nad Matiaškou

Marián ŠIMKULIČ – Foto: Emil SEMANCO

Severovýchod republiky bol prvým na mape Slovenska, ktorý sa postavil na odpor proti fašizmu. Pavol Boroš z Vinného v deň prepadnutia Sovietskeho zväzu, obávajúc sa ďalšieho zatknutia, odišiel do hôr Vihorlatu. Len čo v lesných kolibách prežil zimu roku 1942, začal sa zaoberať myšlienkou založiť ozbrojenú skupinu. Stalo sa tak predtým, ako bol prijatý štátut Bojových janošíkovských družín, ktorý odštartoval vznik a pôsobenie partizánskych skupín.

Zárodok budúcej partizánskej skupiny Čapajev treba hľadať v „drevorubačskom“ tábore nad obcou Matiaška (dnes Matiaška) v okrese Giraltovec. Tamojšia drevárska firma ťažila drevo, drevené uhlie a vyrábala podvaly na železničné trate. V marci 1942 zamestnala Bernáta Friedmanna, ktorému firma vystavila pracovnú knižku na meno Štefan Kubík. V čase, keď do zrubovej koliby prišiel Ľudovít Kukorelli – neskôr na Orave získal notársky overený duplikát na meno Martin Minarovič, už v nej bolo vyše desať mužov. Vojtech Borovský, prednosta žandárskej stanice v Hanušovciach, vedúci 2. prešovskej ilegálnej oblasti Komunistickej strany Slovenska (KSS) a organizátor partizánskeho hnutia na východnom Slovensku, navrhol Kukorellimu a Kubíkovi vytvorenie partizánskej ozbrojenej jednotky. Úlohy si rozdelili – Kukorelli ako dôstojník profesionál sa stal organizátorom skupiny, Kubík zásobovačom. Počítalo sa, že postupne budú do skupiny zaradení sovietski vojnoví utečenci. Kukorelli sa usiloval využiť svoje známosti na strednom a západnom Slovensku na získanie materiálnej, finančnej i vojenskej pomoci pre rodiacu sa skupinu. No ani vládna mašinéria nespala. Podarilo sa jej zatknúť a odsúdiť mnohých pracovníkov odboja – členov ilegálnych vedení KSS.

■ SPÄŤ NA VÝCHOD

Vianočná dohoda z roka 1943 znamenala vytvorenie ilegálnej Slovenskej národnej rady, kde ozbrojené družiny už tvorili súčasť širokej koalície. Kukorelli pri druhom príchode na východ chcel urýchliť vojenskú vybudovanie partizánskej skupiny. Z pracovného tábora na Orave vlakom dopravili dvadsať sovietskych utečencov. Koliba nad Matiaškou už nestačila, presťahovali sa do nových zrubových kolíb pod Oblíkmi v Slanských vrchoch. Medzi utečencami bol aj Ivan Kanonovič Baľuta z ukrajinského Záporožja, ktorého 9. apríla 1944 zvolili za veliteľa partizánskej skupiny Čapajev. Náčelnikom štábu sa stal npor. leteckva Ľudovít Kukorelli. Na území východného Slovenska pôsobili aj ďalšie partizánske skupiny, ktoré sa dostali do hľadáckej pozornosti príslušníkov odboja v Slovenskej armáde. Napokon sa dohodli, že navzájom proti sebe nebudú podnikat akcie. Prísľub vojakov dodávať zbrane partizánom vtedy nebol splnený. Nezháľalo však ani Ústredie štátnej bezpečnosti, ktoré zatlo takmer pol stovky podozrivých osôb. Kontakty medzi organizátormi a partizánmi sa prerušili. Spomedzi tých, čo pomáhali skupine Čapajev, zatkli Vojtecha Borovského. Keďže partizánsky štáb sa o prípravu prepadnutia dozvedel, presunul sa zo Slanských vrchov do Čergova, takmer na vrchol masívu Minčol. Čapajevovci mali v tom čase tridsaťdva členov. Počas vyše mesačného pôsobenia v Čergove sa skupina stmelila, pribudli k nej ďalší sovietski utečenci, no aj prví dobrovoľníci z radov obyvateľstva. Keďže skupina už mala pechotné zbrane, prebiehal výcvik. Jej príslušníci sa učili narábať s výbušninami či mapou v horskom teréne. Dôraz sa kládol na pozitívny vzťah k obyvateľstvu a na dodržiavanie dohody o neútočení na vojakov Slovenskej armády.

■ V SLANSKÝCH VRCHOCH

V polovici júna 1944 sa skupina vrátila na základňu do Slanských

vrchov. Počet členov sa zvyšoval aj príchodom vojakov zo Slovenskej armády. Tí sice prichádzali so zbraňami, ale aj tak ich bolo málo. Navyše na začiatku sa nedarilo par-

Pamätník Ľudovítovi KUKORELLIMU v Habure s portrétnou bustou od akademického sochára Júliusa Machaja

tizánom získať zbrane od vojska, až neskôr došlo k dohodám medzi nimi. V druhej polovici júla Červená armáda úspešne pokračovala v letnom ťažení a blížila sa k slovenským hraniciam, čo sa prejavilo na vzostupe diverznej činnosti partizánskych skupín. Svoje miesto v tomto priestore si tiež hľadala Východoslovenská armáda, ktorej stav vzrástol na takmer tridsaťpäťtisíc. Zvlášť po tom, čo sa nemecký hlavný stan a slovenská vláda dohodli o podriadení Východoslovenskej armády nemeckej skupine armád Severná Ukrajina. Plukovník Mikuláš Markus, veliteľ 1. pešej divízie, sa stretol so štábom partizánskej skupiny Čapajev. Vzišlo z toho písomné potvrdenie, že po uznaní 1. pešej divízie za časť spojeneckej armády bude jej podliehať veliteľstvo čapajevovcov. Partizánsky štáb pritom nástojil, aby divízia nepožadovala zastavenie ich bojovej činnosti. Podarilo sa tiež naviazať spoluprácu s niektorými žandárskymi stanicami.

■ HORÚCI AUGUST

Čapajevovci, ak mali byť partnerom Slovenskej armády v pripravovanom povstaní, usilovali sa o získanie zbraní od armády „prepadmi“, ktoré boli vopred dohodované, a ak aj došlo k prestrelke, bola to len kamufláž, krycí manéver pre vojakov. V druhej polovici augusta po ofenzíve Červenej armády prišla na východné Slovensko ďalšia vlna sovietskych partizánskych jednotiek. Čapajevovci rokovali so štábom pplk. V. A. Karasjova-Stepanova, ktorý navrhol, aby sa brigáda Čapajev pripojila k zväzku Alexandra Nevského. Štáb brigády s tým nesúhlasil, rovnako nechceli meniť ani miesto pôsobenia s tým, že budú naďalej bojovať v známom prostredí. Podplukovník Karasjov to rešpektoval a daroval im rádiostanicu. Skupina A. A. Martynova skontaktovala čapajevovcov s 1. ukrajinským frontom, kam odletel veliteľ brigády I. K. Baľuta s plánom openovania Karpát, získaným od veliteľstva 1. pešej divízie VSA. Stalo sa tak práve 29. augusta 1944, keď vypuklo Slovenské národné povstanie.

■ PRESUN K ONDAVE

Kým Baľuta podával maršalovi I. S. Konevovi hlásenie o činnosti brigády Čapajev a preberal Rad červenej zástavy i potvrdenie statusu veliteľa,

Miesto, kde Kukorelliho pravdepodobne zastreľil major sovietskej armády V. N. Kokin.

záver augusta 1944 na Slovensku bol viac ako dramatický. Východoslovenské divízie Nemci odzbrojovali, čím sa pre partizánov zmenila situácia. Tí vojaci, ktorým sa podarilo utiecť aj so zbraňami, posilnili čapajevovcov v Slanských vrchoch a šukajevovcov nad Vyšnou Sitnicou. Nasledovali viaceré diverzné akcie a vzápätí boje s nemeckou presilou a ústup s početnými stratami. Slovenská vláda vydala vyhlásenie, že tí vojaci, ktorí sa vrátia domov, nebudú potrestaní. Väčšina vojakov počúvla vyhlásenie vlády, časť prešla na povstalecké územie alebo ostala pri partizánoch. Začiatie karpatsko-duklianskej operácie umožnilo takmer sedemsto partizánom zväzku Čapajev presunúť sa do Ondavskej vrchoviny, kde sa pod ich kontrolu dostalo dvadsaťtri obcí. Keďže nemecká armáda sa bránila sovietskym útokom v Karpatoch a utočila na povstaleckom strednom Slovensku, nemala v priebehu septembra 1944 dostatok síl na potlačenie partizánov na severovýchode Slovenska.

■ POCHOD SMRTI

Partizánsky zväzok Čapajev s oddielmi Bohun, Ščors, Pugačov, Detvan či Požarskij kontroloval prístupové cesty k Duklianskemu a Lupkovskému priesmyku a železničné trate a cestné ťahy v regióne. Príslušníci namiesto doterajšej Slovenskej armády zabezpečoval leteckými dodávkami štáb partizánskeho hnutia pri 1. ukrajinskom fronte. Zväzok častejšie uskutočňoval diverzné akcie pri obciach Miňovce, Sukov a na ďalších miestach. Povzbudením pre partizánov bolo aj oslobodenie prvej obce Kalinov či prechod 38. armády s 1. československým armádnym zborom cez Duklianský priesmyk. Mimoriadnou udalosťou bol sobáš Ľudovíta Kukorelliho s Annou Onderovou posledný októbrový týždeň v Ruskej Porube...

Po návšteve štábu 1. ukrajinského frontu sa veliteľ Baľuta vrátil lietadlom spolu s kapitánom V. N. Kokinom, ktorý mal splnomocnenie štábu partizánskeho hnutia pri spomínanom fronte prijímať záväzné rozhodnutia a v zväzku pôsobil ako poradca štábu. Vysielacťou podával

Z červenej hviezdy na pamätníku, kde zahynul pod Haburou hrdina SNP Ľudovít KUKORELLI, si zrejme polovníci urobili terč...

hlásenia o činnosti zväzku. Štvrtého októbra znovu priletelo lietadlo pre I. K. Baľutu, ktorý pred odchodom poveril vedením zväzku Kukorellimu. Deviateho novembra prišiel zo štábu partizánskeho hnutia rozkaz – zaisťiť členov štábu Lunieva, Cepkova, Miťajeva, Kuračeva a Bachmutského. Boli obvinení zo špionáže v prospech Nemecka. Po mučení, pri ktorom sa údajne priznali k obvineniu, ich poľný súd pod vedením nadporučíka Tristana odsúdil na trest smrti zastrelením. Veliteľom zväzku Čapajev sa od 15. novembra stal Kokin. Ďalej šáb partizánskeho hnutia pri 1. ukrajinskom fronte prikázal partizánom spojiť sa s Červenou armádou. Wehrmacht po potlačení povstania na strednom Slovensku mal voľné ruky na skončovanie odporu partizánov na severovýchode republiky.

Podľa svedectiev už 10. novembra Nemci pri moste v Košarovciach upozornili občanov, aby opustili domovy. Od Vranova začal wehrmacht so silnou delostreleckou paľbou útočiť na Košarovce, Vyšnú a Nižnú Sitnicu a neskôr Zavadu. Štáb partizánskeho zväzku Čapajev prijal rozhodnutie – prelomiť front a spojiť sa s Červenou armádou. S rozhodnutím nesúhlasili veliteľia oddielov Bilej a Talský, ktorí sa siahli do pohoria Vihorlat. Zodpovednosť za operáciu bola zverená Ľudovítovi Kukorellimu. S pochodom sa začalo 21. novembra. Prelomiť front a spojiť sa s Červenou armádou sa podarilo ráno 24. novembra 1944 pri Habure. Prebijalo sa približne tisícpäťsto partizánov i civilných obyvateľov. Straty boli vysoké, padol aj náčelník štábu Ľudovít Kukorelli.

■ MNOHÉ OTÁZNIKY

Prelomenie frontu pri Habure urýchlilo postup sovietskej armády a oslobodenie ďalších miest a obcí. Pôsobenie partizánskeho zväzku Čapajev, najmä po príchode Kokina či Tristana, vyvolalo viacero otázok. Bolo ich viac ako odpovedí. Hľadala ich aj historička Helena Pažurová, autorka knihy Slovenský partizánsky zväzok Čapajev. V rámci rehabilitačného procesu v šesťdesiatych rokoch minulého storočia bolo zistené, že major Kokin sa podieľal na bezdôvodnom obvinení, odsúdení a poprave členov štábu zväzku. Za to mu 19. mája 1966 odňali členstvo v Komunistickej strane Sovietskeho zväzu. Trestné konanie proti nemu nebolo začaté pre premlčanie skutku. Pre nedostatok dôkazov bol ešte v júni 1945 zo zaisťovacej väzby prepustený veliteľ zväzku Čapajev I. K. Baľuta, plne rehabilitovaný bol v roku 1964.

Okolnosti smrti Ľudovíta Kukorelliho ostali neobjasnené. Jeho manželka Anna, ktorá ho našla, uviedla: „Ležal v blízkosti riečky, padol tvárou na zem smerom na Kalinov. Na ľavej strane čela mal malú strelnú ranu.“ Bolo zrejme, že nepadol v boji pri prielepe frontu. Projektil bol zo zbrane malého kalibru, akú nepoužívali ani na jednej z bojujúcich strán...

NA MARGO

Slovenské národné povstanie bolo ozbrojené vystúpenie slovenského domáceho odboja počas druhej svetovej vojny proti vstupu nemeckého Wehrmachtu na územie prvej Slovenskej republiky. Začalo sa 29. augusta 1944 ako obrana pred nemeckými okupačnými jednotkami, nepriamo bolo i útokom proti autoritatívnemu režimu, ako aj snahou byť na strane víťazných spojeneckých mocností druhej svetovej vojny. Centrom povstania bola Banská Bystrica. Nemecké jednotky povstaleckú armádu porazili a v noci z 27. na 28. októbra 1944 časť jej jednotiek prešla na partizánsky spôsob boja. Partizáni pokračovali v bojoch proti nacistom až do oslobodenia krajiny sovietskymi, rumunskými a československými vojskami na jar 1945. Slovenské národné povstanie je považované za druhý najväčší vojenský odpor proti Tretej ríši počas druhej svetovej vojny po Varšavskom povstaní.

Začnite s vyst'ahovaním!

Okolo 15. hodiny poobede 29. augusta 1944 dostalo povstalecké velenie v Banskej Bystrici prvé správy o vstupe nemeckých vojsk v oblasti Púchova a Žiliny. Okamžite na to boli upozornené aj všetky ostatné vojenské posádky na Slovensku. Napriek správam o prenikaní Nemcov Golan nevydal žiadny rozkaz, pretože očakával, že slovenská vláda alebo aspoň niektorí z jej umiernených členov sa budú nemeckému vstupu brániť a vydajú rozkaz na ozbrojený odpor, ktorý by uposlúchlo všetko obyvateľstvo. Jeden z prvých krokov povstalcov 29. augusta bolo zatknutie generála Turanca na letisku Tri Duby. Povstalci však čakali na Čatlošov prejav o 19. hodine. Ale Čatloš v prejave, napísanom Tidom Gašparom, označil všetkých, ktorí sa budú stavať proti nemeckému vstupu, za „zradcov svojho rodu“. Čatlošovo konanie bolo nepochopiteľné aj preto, že v tom čase sa snažil o rokovanie so sovietskou stranou (tzv. Čatlošovo memorandum). Čatlošov prejav u mnohých veliteľov posádok na západnom i severovýchodnom Slovensku spôsobil závažanie, ktoré Nemci využili a rýchlo ich odzbrojili. Dôvodom bolo i to, že na západnom Slovensku povstalecké ústredie nemalo taký vplyv ako v oblasti Banskej Bystrice, kde mal Ján Golan do značnej miery voľnú ruku pri svojom konaní, poprípade mohol veľkú časť príprav dobre skryť. Prakticky žiadna z vojenských posádok na západnom Slovensku, kadiaľ postupoval hlavný nemecký nápor, nekládla odpor. Povstalecké velenie tak po tomto prejave prišlo o posádky v Nitre, Seredi, Hlohovci, Trenčine (v Zlatovciach i Trenčianskych Biskupiciach), Novom Meste nad Váhom aj Bratislave. Výnimkou na západe bola Trnava, ktorej vojenská posádka sa k povstalcov organizovane pridala so štyrtisíc mužmi. Neorganizovaný bol aj odchod skupiny letcov z letiska v Piešťanoch. Výzvu postaviť sa Nemcom na odpor neuposlúchli ani posádky v Kežmarku a Levoči. Toto závažanie bola prvá známka toho, ako nešťastne pre povstalcov sa bude situácia v nadchádzajúcom období vyvíjať.

Povstanie sa preto začalo na rozkaz Jána Goliána 29. augusta 1944 o 20. hodine po odznení dohodnutého hesla „Začnite s vyst'ahovaním“. Na druhý deň bol rozkaz potvrdený písomne.

(red. – wikipedia)

Pred sedemdesiatimi dvoma rokmi popravili partizánskeho veliteľa Viliama ŽINGORA Bojovník s fašizmom – obeť komunistického režimu

Jozef SLIACKY – Foto: archív a TASR

Viliam ŽINGOR bol jednou z prvých obetí komunistického prenasledovania v päťdesiatych rokoch. Narodil sa v Bystricike pri Martine 30. júla 1912. Po absolvovaní poľnohospodárskej školy a po tom, čo sa oženil a na svet prišli štyri deti, sa zdalo, že sa jeho život bude uberať všedne a normálne. Ale nestalo sa tak. Rozhorel sa plameň vojny, akú ľudstvo nezažilo.

Po vypuknutí druhej svetovej vojny ho ako absolventa školy pre záložných dôstojníkov povolali do delostreleckého pluku v Žiline. Do civilu sa vrátil s presvedčením, že urobí všetko pre to, aby pomohol zlikvidovať nacistický režim. Zamestnal sa ako kníhkupec v predajni Ľudovíta Mistríka, ktorý bol známy ako spisovateľ pod menom Ľudo Ondrejov. Rozmnožil a roznášal letáky, v ktorých vyzýval slovenských vojakov, aby odmietli ísť na front, a v horách nad rodnou dedinou staval bunkre a sklady potravín i zbraní a streliva. Spolu s bra-

ZABUDNUTÁ HISTÓRIA

tom Bohušom (zastreli ho Nemci pri prepade Pohronského Bukovca 3. novembra 1944), bratrancom Miroslavom Knoškom a horárom Jozefom Maršalom sa pripravovali na partizánsky boj. Pridávali sa k nim ďalší. Domáci chlapi, ktorí odmietli ísť prelievať krv na front, i sovietski vojaci, ktorí ušli zo zajateckých táborov. Keď 4. júla 1943 dostal opäť povolávací rozkaz, ktorý mu velil ísť „ihneď do poľa“, odišiel aj on do vybudovaného partizánskeho tábora.

ŠTEFÁNIKOVA BRIGÁDA

Žingorovci tvorili jadro 1. československej partizánskej brigády generála Milana Rastislava Štefánika. Jeho partizáni prešli cez Martinské hole do Rajeckej doliny, kde sa jednotka rozrástla na viac ako tisíc mužov a vzdorovala nemeckým vojskám, útočiacim od Žiliny. Už ako 2. československá partizánska brigáda M. R. Štefánika, ktorej bol Žingor veliteľom, sa vyznamenala aj v bojoch pri Priekope a Vrútkach, po ktorých sa stiahla do hôr Lúčanskej Malej Fatry, kde sa rozdelila asi na šesťdesiatčlenné skupiny, ktoré pokračovali v diverzných akciách. S oslobodzovacími vojskami sa Žingorovi partizáni spojili 12. apríla 1945, keď bola brigáda rozpustená.

ZVÄZ PARTIZÁNOV

Hneď po vojne, už ako komunist, začal Viliam Žingor organizovať

Viliam ŽINGOR získal v odboji proti fašizmu rešpektovanú pozíciu, ktorá mu po vojne vyniesla vedúce postavenie vo Zväze slovenských partizánov.

partizánov vo zväze, ktorého sa stal predsedom. Stal sa aj členom SNR a v hodnosti majora zástupcom Zboru národnej bezpečnosti pre stredné Slovensko. Povojnové pomery ho však sklámali, najmä keď videl, že do radov partizánov sa hlásia aj tí, ktorí počas vojny „sedeli za pecou“, ba dokonca stáli na druhej strane barikády. „Partizánska organizácia musí stáť nad všetkými politickými skupinami a v žiadnom prípade sa nemôže dať do výhradných služieb jednej politickej strany preto, lebo by tým svoje poslanie v základoch rozvrátila,“ myslil Viliam Žingor.

V kritike spolustraníkov bol ešte tvrdší: „Slováci! Žijete už druhý rok v ľudovej demokracii. Všetci už z vlastnej skúsenosti poznáte socialistický poriadok, ktorý vraj má priniesť blahobyť na večné veky. Poznali ste smutný rozdiel medzi rečami a službami terajších verejných predstaviteľov a medzi skutočnosťou. Presvedčili ste sa o pravdivosti slov, že socializmus v skutočnosti môže rozdeliť každému rovnako len biedu, no nie je vstave rovnako rozdeliť blahobyť, že je to podľa vášho doterajšieho poznania len teror, násilie, bezprávie, vyzdvihovanie do popredia hlúpych pováh, chybných,

a čím ďalej, tým väčšia bieda a nechut' k životu!“ Znechutený sa vzdal vedenia zväzu, vystúpil z komunistickej strany a zamestnal sa na Štátnom majetku v Petržalke.

SYNOVA SPOMIENKA

„Títo súdruhovia – komunisti – boli kdesi vždy skrytí za bukum, a keď sa skončila vojna, tak boli prví, ktorí sa prihlásili o najlepšie miesta,“ spomínal syn Radomír Žingor. „A to je aj dôvod, prečo otec proti tomu vystúpil. A povedal, že ak to má takto pokračovať, tak sa všetkého vzdáva a vystupuje zo strany. A to bol začiatok konca. My sme vlastne

Svätý Martin, Žilina a Turčianske Teplice ilegálnu protištatnú organizáciu, ktorej cieľom bolo v príhodnom čase, najmä po vypuknutí vojnového konfliktu, vyvolať na Slovensku ozbrojené povstanie, nastolíť u nás kapitalistický spoločenský poriadok a začleniť ČSR do tzv. Únie stredoeurópskych štátov“.

OKTÓBROVÝ PROCES

Hlavné súdne pojednávajúce sa konalo 18.-21. októbra 1950 v Bratislave. „Okrem hlavného vinníka Viliama Žingora, bývalého úradníka a funkcionára Zväzu slovenských partizánov, ktorý „dopustil sa najhnusnejšej zrady

Tvrde vyhlásenie a kritické postoje proti komunistickému zriadeniu priviedli Viliama ŽINGORA (vľavo) na lavicu obžalovaných a napokon aj pod šibenicu.

otca ani nemali, a ako decká sme ho potrebovali. Bola vojna – bol preč, bolo povstanie – bol preč, prišiel štyridsiaty deviaty rok... a potom už bol načisto preč. Tak to boli najťažšie chvíle.“

„Pravoverní“ komunisti neodpúšťali. Viliam Žingor po počítaní hneď po februári 1948. Prišiel o robotu, krátko sa mu podarilo zamestnať v dolnokubínskej konzervárni a napokon sa utiahol s tehnotou priateľkou a jej synom na kamarátovu chatu v Račkovej doline. Čez pôrodnú babu mu prišla na stopu Štátna bezpečnosť, ktorá si poňho prišla 27. novembra 1949. Jeho a ďalších ľudí obvinili, že „v polovici roka 1949 založili v priestore okresov Turčiansky

na odkaze Slovenského národného povstania, na pamiatke padlých bojovníkov odboja, na Republike a na pracujúcich masách, budujúcich našu socialistickú vlasť“, boli dnes štátnym prokurátorom postavení pred trestný senát Štátneho súdu aj zločinní spolupáchatelia, a to: bývalý fabrikant Samuel Bibza, správca veľkostatku Ladislav Nosák, bývalý veľkostatkár Jozef Kubík, prednosta železničnej stanice v Turanoch Alexander Havlis, bývalý fabrikant Jozef Hrušák, úderníčka Elena Balubášová a bývalý štátny tajomník pri MNO – známy reakcionár a argalášsky exponent Ján Lichner. Štátny prokurátor ich žaluje pre kva-

likované zločiny velezrady a vyzvedačstva,“ čítame v dobovej tlači z 18. októbra 1950.

Olej do ohňa priliel novinár a spisovateľ Ladislav Mňačko, ktorý už v roku 1949 napísal pamflet o Žingorovi ako o zradcovi SNP, a dianie v súdnej sieni zdokumentoval v knihe Proces proti velezradným fabrikantom, veľkostatkárom a zapredancom: Žingor a jeho spoločníci pred Štátnym súdom. Tento svoj krok s odstupom času odotval, ale to už na tragické pokračovanie nemalo nijaký vplyv. Súd vyriekol nad Viliamom Žingorom, Samuelom Bibzom a Ladislavom Nosákom najtvrdší ortiel – trest smrti. Rodina sa obrátila so žiadosťou o milosť na prezidenta Gottwalda. Verili, že sa pridajú aj ľudia z Bystričky, ktorí Viliama Žingora dobre poznali. Ale ako spomína Radomír Žingor, nikto nenašiel odvahu na to, aby sa podpísal. A na prezidentovu odpoveď čakali márne.

Viliam Žingor zahynul rukou komunistického kata 18. decembra 1950. „Boli to strašné časy,“ citujeme slová Radomíra Žingora, ktorý sa po novembri 1989 zapojil do politického života. „Keď vykonštruovali tento proces, tzv. Žingoriádu pod názvom Turiec, bolo obvinených okolo dvesto ľudí z tohto regiónu. Každý, kto pomáhal otcovi, bol vypočúvaný, dokonca otcove sestry, ktoré pomáhali cez povstanie a nosili mu potraviny na chrbtoch do hôry, či bola zima, či leto, tieto boli dokonca aj odsúdené za takúto činnosť!... Bola to kritická situácia. Po poprave otca prišli tajní za mamou, aby nás dvoch chlapcov dala do prevýchovy. Do detského domova. To bol teror!“

PO SEDEMNÁSTICH ROKOCH

Prešlo viac ako sedemdesiat rokov, kým zasadol banskobystričský Krajský súd a 29. apríla 1968 vyniesol oslobodzovací rozsudok v prípadoch všetkých obvinených. Na základe výpovedí svedkov a inšpekčného vyšetrovania ministerstva vnútra sa preukázalo, že celý proces so Žingorom bol vykonštruovaný a údajná protištatná činnosť bola vyfabrikovaná agentmi Štátnej bezpečnosti. K plnej občianskej i politickej rehabilitácii Viliama Žingora došlo až po novembri 1989. In memoriam ho povýšili na generálmajora a pri príležitosti štyridsiateho výročia jeho tragickej smrti mu odhalili v rodnej Bystricike pamätnú tabuľu. STV nakrútila v roku 1991 životopisný dokumentárny film Posledná noc Viliama Žingora.

Sankcie vyvolávajú energetickú krízu s drastickým dosahom na obyvateľstvo Prežije Európa najbližšiu zimu?

Radoslav ŽGRADA

Európska únia si sankciami proti Rusku strelila do vlastnej nohy – či lepšie povedané slovami Viktora Orbána „prestrelila si vlastné pľúca“. Európe nasledujúcu zimu hrozí energetická kríza, ktorá vážne poškodí priemysel, privedie Západ do recesie a drasticky ochudobní obyvateľstvo. Sebareflexia bruselských politikov ani náznakom neprichádza, naopak, tlačia kontinent stále viac do už aj tak prehratej vojny. Účet však zaplatíme my všetci!

Od 11. augusta začalo platiť embargo na dovoz ruského uhlia, ktoré bolo súčasťou piateho balíka sankcií, schváleného v apríli, šiesty balík zavádza aj zákaz dovozu ruskej ropy, ktorý začne platiť na konci roka. Ruská federácia ako odvetu rôznymi obštrukciami znížila objem zemného plynu do Európy – kapacita Severného prúdu sa znížila na dvadsať percent.

GLOBÁLNA KRÍZA

Konflikt medzi Západom a Ruskou federáciou smeruje ku globálnej ekonomickej kríze. Výkonný riaditeľ Medzinárodnej energetickej agentúry Fatih Birol už v júni varoval pred krízou nevídaných rozmerov: „Svet ešte nikdy nebol svedkom takej veľkej energetickej krízy, pokiaľ ide o jej hĺbku a komplexnosť. Možno sme ešte nevideli to najhoršie – týka sa to celého sveta.“ Tu treba pripomenúť, že Rusko je tretím najväčším svetovým producentom ropy, druhým najväčším producentom

zemného plynu a patrí medzi päť najväčších výrobcov ocele, niklu a hliníka, je šiestym najväčším producentom uhlia a uránu (najväčší vývozca obohateného uránu U235) a je jedným z najväčších vývozcov poľnohospodárskych produktov, najmä obilja. Rusko bolo najväčším vývozcom plynu a ropy práve do krajín Európskej únie s podielom pred inváziou v pomere 45 percent pre zemný plyn a 27 percent pre ropu – tento pomer sa postupne znižuje a EÚ plánuje úplné odstavenie dovozu z Ruskej federácie, čo dlhodobo predraží energetické vstupy v Európe a správu ju menej konkurencieschopnou na svetových trhoch. Sankcie proti takejto krajine sprievodne vedú k cenovým šokom na svetových komoditných trhoch. Ak tento plán Brusel uskutoční, čaká nás dlhodobé schudobnenie a zníženie životnej úrovne v celej Európe!

NEKONEČNÉ FLOTILY

Nahradenie ruského plynu pro-

stredníctvom skvapalneného plynu (LNG) z iných krajín nie je v dohľadnom čase realizovateľné. Pár technických údajov na dokreslenie reality: Nord Stream 1 dodával do EÚ približne 55 miliárd kubických metrov plynu ročne. Kapacita jedného tankera na prepravu LNG je zhruba 147 000 kubických metrov. Na nahradenie plynu len (!) z Nord Streamu 1 by bolo potrebné 347 150 tankerov. Každý deň by teda muselo vyplávať 1 025 tankerov, pričom dnes existuje len okolo sedemsto takýchto plavidiel, z toho treba odrátať flotilu tankerov vo vlastníctve Ruska. V celej

Únii je len 29 terminálov na spracovanie LNG. Denne by musel každý terminál spracovať 35 až 36 tankerov, čo znamená, že jeden tanker by musel byť obdavený za približne štyridsať minút. V skutočnosti tento proces trvá dvadsať hodín!

V najbližších rokoch sa dodávky ruského plynu nedajú len tak nahradiť. Náklady na diverzifikáciu zdrojov, postavenie nových terminálov a flotily tankerov sa vyšplhajú na bilióny eur, ktoré zadlžený Západ, navyše oslabený po covidovej epidémii, nemá. Európu čaká pre postoj k Rusku krutá zima, čo je smutné vzhľadom na to, že o medzinárodné právo a „hodnoty“ v realite nejde. To by sa sankcie museli zavádzať aj na mnohé iné krajiny, ktoré v uplynulých dekádach agresívne zaútočili na suverénne štáty. To sa však nestalo. Západní politici obviňujú Moskvu z využívania plynu ako politickej zbrane, čo je pokrytecký postoj vzhľadom na fakt, že práve Západ ako prvý zaviedol

bezprecedentné sankcie, aké doteraz v moderných dejinách neboli uvalené na nijakú krajinu, a zmrazil ruské devízové rezervy v objeme 284 miliárd dolárov (okolo štrnásť štátnych rozpočtov SR).

ŤAŽKÉ ČASY

S nadobudnutím platnosti sankcií a ruských protiopatrení nás čakajú ešte väčšie cenové šoky z nárastu cien energií, a tiež ich nedostatok. V Nemecku sa už diskutuje o pridelovaní plynu počas nadchádzajúcej zimy. Krajiny EÚ sa zaviazali znížiť od začiatku augusta do konca marca spotrebu plynu o pätnásť percent oproti priemeru za posledných päť rokov. Najvyšší predstavitelia Európskej únie varujú pred konfliktami a spormi na kontinente, pokiaľ sa bude nedostatok energonosičov stupňovať. Nemeckí predstavitelia na čele s kancelárom Olafom Scholzom predpokladajú „ľudové povstania“. Európu čakajú nepopierateľne ťažké časy.

Dominové účinky na rozvojový svet sú však omnoho horšie. Napríklad Pakistan už teraz čelí masívnemu príbežnému výpadku elektrického prúdu vo svojich veľkých mestách po tom, čo stratil prístup k dovozu zemného plynu, pretože veľké množstvo dostupných dodávok skupujú európske krajiny, ktoré sa snažia nahradiť vlastné výpadky suroviny.

Kardinál bol významnou osobnosťou povojnového slovenského exilu

Život naplnený v službe evanjeliu

Martin MINDÁR – Foto: Marián ŠIMKULIČ

Od smrti kardinála Jozefa Tomka bolo publikovaných veľa článkov a spomienok. Mnohí slovenskí cirkevní hodnostári, politici, novinári a historici vo svojich príspevkoch, vystúpeniach a statusoch na sociálnych sieťach spomínajú na neho väčšinou ako na človeka, ktorý zo svojej vysokej pozície vo Svätej stolici pozitívnym spôsobom ovplyvnil chod celosvetovej Katolíckej cirkvi. Už menej sa však hovorí o jeho činnosti v rámci slovenského povojnového politického exilu. Dr. Jozef Rydlo priblížil pôsobenie Jozefa Tomka medzi zahraničnými Slovákmi.

Podľa profesora Rydla súčasný záujem o osobnosť kardinála Jozefa Tomka je pochopiteľný. Už menej pochopiteľná je podľa jeho názoru zjavná povrchnosť informácií v médiách. „Rôzni analytici, spravodajcovia a ich hostia sa venujú takmer výlučne aktivitám Jozefa Tomka len v jeho ‚kardinálskom období‘. Približujú jeho pôsobenie v kontexte Katolíckej cirkvi na medzinárodnej úrovni.“

■ PREDKARDINÁLSKY ČAS

Profesor Rydlo je preto presvedčený, že pre slovenskú spoločnosť má aj nesmierny význam zmapovať a pripamätávať aj jeho „predkardinálske obdobie“. „Počuli či čítali sme niečo o tom, prečo sa slovenskí kňazi, ktorí po druhej svetovej vojne študovali v Ríme, nemohli vrátiť domov?“ Matičný historik medzi týchto kňazov zaraďuje Jozefa Tomka, Dominika Hrušovského, Štefana Náhalku, Františka Škodu, Jozefa Zlatňanského a ďalších. Zároveň sa pýta, či niekto z našich súčasných politických a cirkevných predstaviteľov spomenul aj reálie slovenskej povojnovej diaspóry. „Utrpenie tisícov, ba miliónov utečencov bežiacich pred hrôzou komunizmu, ktorý zachvátil tú časť Európy, čo Spojenci vydali napo-

Kardinál Jozef TOMKO nikdy nestratil kontakt s domovom a rodnými končinami. Na snímke pri kázni počas jednej z viacerých ciest na Slovensko po spoločenskej zmene v novembri 1989.

spas Sovietskemu zväzu? Počuli sme niečo o Jozefovi Tomkovi a spolku slovenských spisovateľov a melcov v zahraničí? Zmienil niekto o päťci slovenských kňazov

exulantov (Michal Lacko, Félix Litva, Ernest Macák, Štefan Náhalka, Jozef Tomko), ktorí v roku 1959 osnovali projekt Cyrilo-metodiano, projekt slovenského strediska vo večnom meste, z ktorého v roku 1963 vznikol

PROFIL

dnešný Pápežský slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. Alebo že bol zakladajúcim členom Slovenského ústavu, ustanovizne slovenských kultúrnych, najmä vedeckých pracovníkov, jeden z jeho prvých riadnych členov a stál pri koliske vedeckej ročenky Slovak Studies, čo vychádza dodnes, teda takmer pol storočia?“

■ STYKY S KRAJANMI

Vo svojej úvahe sa profesor Jozef Rydlo nechal počuť, či niektorý z našich súčasných štátnych a cirkevných predstaviteľov zhodnotil aj bohatú publikačnú činnosť Jozefa Tomka? „Jeho prvé knihy teologickej literatúry vyšli v Slovenskom ústave

sv. Cyrila a Metoda. Spomenul si niekto, že za prvých dvadsať rokov svojej existencie tento ústav vydal tri milióny výtlačkov kníh, ktoré sa v rokoch totality intenzívne pašovali na Slovensko, do Československa? A Tomkove styky so slovenskou Amerikou boli kľúčové: fraternalistické organizácie, Slovenská liga v Amerike, Združenie slovenských katolíkov, Svetový kongres Slovákov.“ V tejto súvislosti tiež podotkol, že po roku 1989 vyšlo na Slovensku len niekoľko kníh, ktorých autorom bol Jozef Tomko. „Žiaľ, to nie je len jeho osud, ale sudba všetkých slovenských exulantov, či už je to legendárny Dilong, jedinečný Strmeň, zabudnutý Henrich Bartek, zaznávaný Gorazd Zvonický, nedocenený Šprinc, ale aj ‚uránový kráľ‘ Štefan Roman či Eugen Löbl, ktorého desiatky kníh vyšli vari všade na svete, len na Slovensku od roka 1989 dodnes nevyšla ani jedna. Keď v roku 2000 vyšla z môjho pera v Lúči reprezentačná kniha Kardinál Jozef Tomko 75-ročný, tak si ju málokto všimol a jej prezentácia sa udiala v Zrkadlovej sieni Prímarského paláca a zúčastnili sa na nej politické a cirkevné elity nášho štátu. Rovnaký osud čaká asi aj dva obrovské zväzky Kardinál Jozef Tomko, život v službe evanjelia, ktoré pripravil košický kňaz ThDr. Marián Čizmár.“

■ ZRIEDKAVÁ OSOBNOSŤ

Na záver svojej úvahy sa profesor Rydlo stotožnil so slovami Františka Mikloška, podľa ktorého Slovensko nemá veľa osobností, ktoré zasiahli do svetových dejín. „Iste takou osobnosťou zostane navždy generál Milan Rastislav Štefánik, isto sú to mnohí svetoznami vedci a dnes športovci a isto je takou osobnosťou zosnulý kardinál Jozef Tomko. Buďme vďační a hrdí na jeho životný príbeh.“

Aj Matica slovenská si uctila popredného slovenského cirkevného hodnostára

Jozef kardinál Tomko – veľký muž a veľký Slovák

Viliam KOMORA – Foto: Marián ŠIMKULIČ

Jozef kardinál Tomko sa narodil 11. marca 1924 v hornozemplínskej obci Udavské. Po komunistickom prevrate emigroval, študoval, žil v Ríme, stal sa kňazom, biskupom, kardinálom Svätej stolice, neustále sa myšlienkami, činmi, neskôr i osobne vracal na Slovensko, k Slovákom, a preto aj k Matici slovenskej.

Kardinál Tomko bol nielen katolícky kardinál slovenského pôvodu, arcibiskup, ale aj náboženský spisovateľ. Dlhé roky pôsobil ako prefekt Kongregácie pre evanjelizáciu národov, čo je nepísaný druhý muž po pápežovi v Katolíckej cirkvi, a tiež ako predseda Pápežského komitátu pre medzinárodné eucharistické kongresy. Od 29. júla 2021 bol až do svojho skonu najstarším členom kardinálskeho kolégia.

■ VO VEČNOM MESTE

Základnú školu navštevoval v Udavskom, gymnázium v Michalovciach. V roku 1943 začal študovať Rímskokatolícku cyrilometodskú bohosloveckú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave, kde bol v seminári. Na podnet košického biskupa Jozefa Čárskeho odišiel v roku 1945 na štúdiá do Ríma, kde v Pápežskom kolégiu sv. Jána Nepomuckého získal kňazskú formáciu, študoval na Pápežskej lateránskej univerzite. Vo večnom meste bol vysvätený za kňaza 12. marca 1949.

Po nástupe komunizmu sa nemohol vrátiť do vlasti, ostal pôsobiť v Ríme. Najskôr bol od roka 1950 vice- rektorom a ekonómom Nepomucea, v nasledujúcom roku získal doktorát teológie, v roku 1956 ďalší doktorát zo sociológie, v roku 1961 dosiahol doktorát práv. V tých rokoch aj prednášal... Ján XXIII. mu v roku udelil titul pápežského komorníka. Na Via-

noce v roku 1959 spoločne s ďalšími kňazmi signovali zámer na vybudovanie Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme na výchovu kňazského dorastu, tiež aj stredisko náboženského či kultúrneho života našich krajanov v zahraničí. V nasledujúcom období sa podieľal na kreovaní tohto ústavu.

■ ČINNOSŤ V ÚSTREDÍ

V období konania Druhého vatikánskeho koncilu v rokoch 1962 – 1965 bol činný ako odborný poradca pre vieroučné otázky. V nasledujúcich rokoch vykonával ďalšie úlohy a posty v ústredí Katolíckej cirkvi, ale pôsobil i v rámci ekumenic-

kých stretnutí, aj v delegácii Svätej stolice v Svetovej rade cirkví a Luteránskej svetovej federácii v Ženeve či vo vedení viacerých medzinárodných i ekumenických stretnutí. V roku 1970 ho pápež Pavol VI. vymenoval za pápežského preláta a v roku 1974 za podtajomníka Kongregácie pre biskupov. Od roka 1979 po vymenovaní pápežom Jánom Pavlom II. sa stal titulárnym arcibiskupom a generálnym tajomníkom Synody biskupov.

■ VYSVIACKA PÁPEŽOM

Jozef Tomko prijal 15. septembra 1979 v Sixtínskej kaplnke biskupskú vysviacku, obrad vykonal pápež, a to aj ako priateľské gesto, taktiež ako úctu a obdiv k trpiacej Cirkvi na Slovensku. Za vlastný biskupský znak si vyvolil zemeľu, v jej srdci je zasadený dvojramenný cyrilometodský kríž na troch vrškoch a nad ním sú tri ľalie. Pod erbom je jeho motto, inšpirované sv. Pavlom: Ut Ecclesia aedificetur – Aby sa Cirkev vzťahala.

Postupne dostával ďalšie úlohy v univerzálny cirkvi a získaval ďalšie postavenia a pozície. Ján Pavol II. ho 24. apríla 1985 vymenoval za prefekta Kongregácie pre evanjelizáciu národov, na generálnej audiencii oznámil, že na Turíce vymenuje dvadsaťosm nových kardinálov a medzi nimi aj arcibiskupa Jozefa Tomka. Vtedy sa stal členom zboru kardinálov, ako aj prefektom Kongregácie pre evanjelizáciu národov a kancelárom Pápežskej

Urbanovej univerzity. Viaceré médiá vtedy informovali, že kardinál Tomko je prvým Slovákom, ktorý vedie jednu z rímskych kongregácií. Po tom, ako sa v roku 2001 zriekol postavenia prefekta Kongregácie pre evanjelizáciu národov, dostal dve funkcie v Rímskej kúrii. Spomeňme ešte jeho funkcie ako pápežského legáta na viacerých miestach sveta.

■ NÁVRATY KU KOREŇOM

Na Slovensko mohol prísť až v roku 1968, nasledovala normalizácia, ktorá mu návrat neumožnila. Do vlasti opäť prišiel až v roku 1989, keď vysvätil nového spišského biskupa Františka Tondru, a znovu o dva roky, keď vystúpil v pléne Slovenskej národnej rady, kde zdôraznil návrat ku koreňom slovenskej kresťanskej cyrilometodskej minulosti a tradícii.

Kardinála Tomka poctili čestnými doktorátmi vo viacerých štátoch sveta na troch svetadieloch. Čestný doktorát mu udelila aj bratislavská, košická, trnavská či ružomerská univerzita. Získal najvyššie štátne vyznamenanie SR – Rad Bieleho dvojkríža I. stupňa. Dostal tiež matičné ocenenia – Cenu Jozefa Škultétyho za ochranu ľudských práv, Cenu Nadácie Matice slovenskej, Medailu Andreja Hlinku a Martina Rázusa, Zlatú knihu MS a ďalšie vyznamenania Matice slovenskej. Bol aktívny nielen ako nástupca apoštolov, ale i ako činný Slovák, ktorý sa zapájal aj do práce a činnosti Matice slovenskej, keď bol aktívny na matičných festivaloch a ďalších podujatiach našej najstaršej ustanovizne, ktoré veľmi oceňoval a podporoval.

Jozef kardinál Tomko odišiel do večnosti 8. augusta 2022 v Ríme. Pohrebne obrady boli vykonané v Košiciach a jeho ostatky uložené v Dóme svätej Alžbety 16. augusta 2022.

Requiescat in pace -- Odpočívaj v pokoji.

NA OKRAJ

Na Námestí Š. M. Daxnera v Rimavskej Sobote 10. augusta tohto roku slávnostne odhalili bustu slovenského prozaika, esejistu, publicistu, kultúrneho a politického činníka, predsedu Matice slovenskej Vladimíra Mináča, rodáka z Klenovca. Aleja dejateľov v Rimavskej Sobote sa rozrástla o ďalšiu pozoruhodnú a úctyhodnú osobnosť.

Baťko Mináč v Aleji slovenských dejateľov

Na slávnostnom akte sa zúčastnili významní hostia: Vladimír Mináč ml., vedenie MS, Robert Fico, pamätníci, spolupracovníci a mnoho iných politických a kultúrnych činníkov. Nechýbali matičiari z celého okresu. Zneli prihovory hostí, uskutočnilo sa dôstojné odhalenie busty, fotografovanie, odvíjal sa obdivuhodný kultúrny program. Treba poďakovať organizátorom za nádherný zážitok. Bolo to krásne podujatie s výnimočnými ľuďmi.

V Rimavskej Sobote sa naša účasť neskončila len týmto podujatím. Pripomenuli sme si zároveň aj rodákov z Gemerskej Polomy: Petra Kellnera-Hostinského a Petra Madáča, ktorí svoju životnú púť ukončili práve tu. Prvou zastávkou bol cintorín v Dúžave, kde je pochovaný Peter Madáč. Kríž na jeho hrobe síce chýba, ale miesto jeho posledného odpočinku sme našli. Starostka Gemerskej Polomy Lillian Brondošová krátkym vystúpením pripomenula život Petra Madáča, ktorému vďačíme za začiatky verejného zdravotníctva, zapísal sa do dejín humánneho i veterinárskeho lekárstva a farmácie feudálneho Uhorska. Na cintoríne v Rimavskej Sobote sme vzdali úctu „pobočníkovi Ludovíta Štúra“ Petrovi Kellnerovi-Hostinskému, ktorý významne ovplyvňoval priebeh národného hnutia počas celých štyridsiatich rokov 19. storočia. Presne na 149. výročie úmrtia k jeho hrobu vďační merskopolmčania položili veniec vďaka. Vďaka treba vysloviť aj všetkým účastníkom výletu do Rimavskej Soboty za krásny deň, ktorý sme strávili pripomínaním našej slovenskej histórie. Poďakovanie patrí aj Matici slovenskej za zabezpečenie autobusu na toto nezabudnuteľné podujatie.

Tatiana TOMKOVÁ

Pro Patria oceňovala

Tohtoročnými laureátmi ceny Pro Patria 2022 sú skutoční vlastenci, štyria ľudia, ktorí celým životom bojovali a bojujú za svet, kde si pravda sadne za stôl odveká, právo bude všetkých právom, pýcha skrotne pokorením, trojica lásky sviťne príkazom, sebeckosť znežnie milosrdenstvom a ľudskosťou. Sú to literárny vedec, kulturológ a zakladajúci šéfredaktor Lite- rárneho týždenníka prof. PhDr. CENT ŠABÍK, CSc., pomológ Dr. h. c., prof. Ing. IVAN HRIČOVSKÝ, DrSc., historik prof. PhDr. MATÚŠ KUČERA, DrSc., a spisovateľ a publicista DRAHOSLAV MACHALA in memoriam. Oceneným prišli zablahoželať bývalý prezident SR Ivan Gašparovič a ďalšie významné osobnosti nášho spoločenského a kultúrneho života.

(red)

Ústavný právnik Jaroslav CHOVANEC rozoberá Štúrove názory na štát a právo

Knižný prínos do dejín politických teórií

Viliam KOMORA – Foto: obálka publikácie

Profesora JUDr. Jaroslava Chovanca, CSc., Dr. h. c., jedného z najvýznamnejších súčasných slovenských ústavných právnikov, nie je potrebné odbornej verejnosti ani národne uvedomelým Slovákom, matičiarom predstavovať. Jeho dielo je impozantné. Sú to stovky vedeckých a odborných štúdií, publikácií, zborníkov či monografií. Koncom uplynulého roka vypravila Matica slovenská na knižný trh ďalšie jeho dôležité dielo z oblasti štátu, práva a histórie, zamerané na veľikána Ľudovíta Štúra.

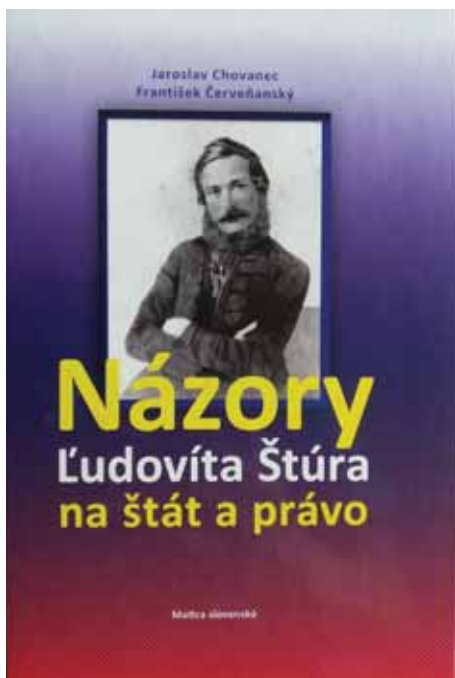
Názory Ľudovíta Štúra na štát a právo vydala MS ako druhé upravené a výrazne doplnené vydanie. Prvé vydanie vyšlo v roku 2005 v spoluautorstve s doc. JUDr. Františkom Červeňanským, CSc., ktoré po jeho predčasnej smrti J. Chovanec dokončil. Vtedy vydanie knihy finančne pod-

REKENZIA

poril prezident SR doc. JUDr. Ivan Gašparovič, CSc., a ďalší sponzori, recenzovali ho prof. JUDr. Milan Čič, DrSc. et Dr. h. c., prof. JUDr. Igor Palúš, CSc., doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc. Druhé vydanie recenzoval doc. PhDr. Pavol Parenička, CSc., vedeckým redaktorom je prof. PhDr. Vincent Šabík, CSc.

ŠTRUKTÚRA PUBLIKÁCIE

Kniha znamená prínos do dejín politických teórií a s ním úzko súvisiaceho právneho myslenia. Autori v diele opisujú význam, rozsah, výnimočnosť a celú šírku mysliteľského profilu Ľudovíta Štúra. Práve počas osláv Štúrovho 150. výročia narodenia vystihol jeho význam a miesto aj v dejinách politik Alexander Dubček. Pertraktované dielo

priblížilo Štúrove názory a verejno-politickú činnosť v oblasti štátu a práva. Do vydania prvého vydania sa našmu veľikánovi Ľ. Štúrovi venovala len menšia pozornosť v rámci oblastí, ako sú

jeho politické aktivity a koncepcie filozofické východiská; veľká pozornosť sa sústreďovala na jeho účinkovanie v kultúrnej, jazykovej, literárnej a národnej oblasti. Autorský text je štruktúrovaný v predhovore, úvode, v šiestich kapitolách a v závere. Jednotlivé kapitoly prinášajú pramene na Štúrove sociálno-politické názory, základné otázky Štúrovej národnej filozofie a ako ju aplikoval na slovenské podmienky, miesto štátu v jeho programovom koncepte, miesto a význam práva v jeho myslení, vplyv revolučných udalostí v rokoch 1848 – 1849 na jeho názory, chronológiu života a diela Ľ. Štúra, pričom v záverečnej časti sa poukazuje na jeho odkaz pre dnešok.

Ako to je vo vedeckej literatúre nevyhnutné, je doplnená o bohatý poznámkový aparát a pomerne rozsiahlu použitú literatúru a pramene. Nasleduje dokumentárna časť knihy s psemnástimi politickými štátoprávnymi či právnymi dokumentmi, ktoré

približujú politické, filozoficko-štátoprávne a právne myslenie tejto výnimočnej osobnosti našich dejín. Samozrejme, autori sa zamerali práve na oblasti smerujúce k dosiahnutiu emancipácie Slovákov v národnej a sociálnej sfére. Obrazová príloha obsahuje dvadsaťosem fotografií zoradených podľa príslušných etáp Štúrovho diela a života. Druhé vydanie je rozšírené o hodnotenie a rozbor Memoranda národa slovenského.

ŠIROKÉ AUDITÓRIUM

Štúr formuloval smerovanie politickej, národnej, sociálnej emancipácie, štátoprávnej aj v oblastiach filozofie, štátu a práva. Pracoval na viacerých úrovniach – ako politik v uhorskom sneme, teda v parlamente, tiež ako publicista a literát, pôsobil na zhromaždeniach občanov. Neváhal vystúpiť aj v ozbrojenom boji v Slovenskom povstaní v rokoch 1848 – 1849 spoločne s Hodžom a Hurbanom.

Predkladaná knižná publikácia je aj vzhľadom na jej výnimočné postavenie vhodná pre univerzitných študentov práva, politológie, sociológie, filozofie, histórie, ako aj pre celú oblasť sociálnych vied. Pravdaže, plní

svoje osvetové poslanie aj v oblasti učiteľstva, a to najmä nauky o spoločnosti, poslúži tiež študentom gymnázií a stredných škôl, ale aj všeobecne záujemcom o štátovedu, ústavné právo, myslenie a uvažovanie. Je vhodná i pre širokú verejnosť na zvýšenie rozhladu, vlastenectva, národovectva a celkovo o poznanie myslenia a názorov nášho slovenského a slovenského veľikána Ľudovíta Štúra.

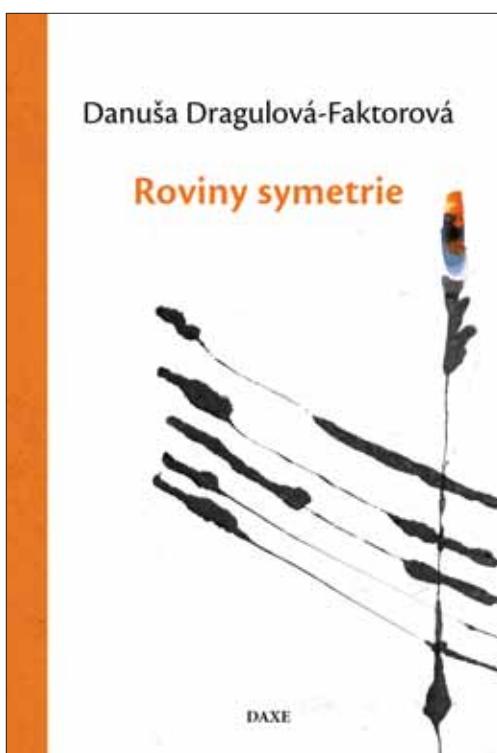
PODNETY A PRAMENE

Kniha opisuje pramene Štúrových sociálno-politických názorov, ktoré približujú sociálno-ekonomickú situáciu a vplyv hlavných myšlienkových prúdov na formovanie názorov Ľ. Štúra, analyzuje charakteristiku sociálno-ekonomického situácie na Slovensku pred revolúciou v rokoch 1848 – 1849, nadväznosť jeho názorov na predchádzajúce európske a domáce ideové prúdy. Približuje základné otázky Štúrovej národnej filozofie, jej aplikácie na slovenské podmienky, jeho teoretické chápanie štátu, a to aj vzhľadom na Heglovu filozofiu dejín, Hobbesove názory na absolutizmus, Rousseauovu teóriu suverenity ľudu a zmluvy až po absolutizmus Machiavelliho pohľady na štát, republiku, monarchiu – až prichádza po problematiku riešenia slovenskej otázky a štátu, a to tiež v rámci jazyka, filozofiu štátu a ozbrojený boj Slovákov proti maďarskej revolúcii. Zvlášť podrobne opisuje chronológiu života a diela Ľudovíta Štúra od narodenia cez jednotlivé štúdiá, pedagogické pôsobenie, hlavné spoločenské, kultúrne i politické medzníky, aktivity, činnosť, revolučné angažovanie, vydavateľskú, publicistickú činnosť až po nešťastné zranenie a s ním spojený skon.

Danuša Dragulová-Faktorová: Roviny symetrie, Vydavateľstvo DAXE, 2022

Úprimná a zrozumiteľná poézia súmernosti

KNIHA TÝŽDŇA

Danuša Dragulová-Faktorová je známa spisovateľka, publicistka, mediálna teoretička a tiež vydavateľka. Dôkazom jej dlhoročnej chute a umu robiť všetko spomenuté je doterajšie autorstvo štyridsiatich kníh pre deti i dospelých, niekoľkých tisícov novinárskych článkov a niekoľkých desiatok odborných článkov a vedeckých štúdií, ktoré vyšli nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Ba za svoju tvorbu získala viaceré významné ocenenia – spomenieme aspoň to od Spolku slovenských spisovateľov, najstaršej a najpočetnejšej profesijnej organizácie u nás, ktorá združuje tvorcov s perom v ruke. Danuša Dragulová-Faktorová svoj autorský účet nedávno obohatila o ďalšiu knihu. Hneď na okraj tejto recenzie treba uviesť, že predmetná básnická zbierka je prierezom autorkinej básnickej tvorby za ostatnú desiatku rokov. Poetka v nej „pozberala“ a vzdáva úctu – nie však okázalo s cirkovými efektami, ale priam symptomaticky citlivo a s úprimným obdivom – všetkému podstatnému, čo človek zmysluplne vytvoril a čo nás aj ako ľudstvo môže posúvať vpred. Či už ide o všakovaké vedy a či o všakovaké umenia... Zrozumiteľne vyjadruje svoj jasný postoj aj k ďalším takpovediac nehmotným sféram, pod ktoré sa podpisuje ruka (um a srdce) človeka. Tu jej ide predovšetkým cieľne o vzťahy, ktoré Homo sapiens vytvára a či mal by vytvárať. Autorka tak nadväzuje na svoje predchádzajúce zbierky básní, čo jej však nebráni ani v tom, aby siahla aj po experimente a po objavovaní ďalších výpovedných možností modernej poézie a jej jazyka. Hľadá a nezriedka aj úspešne nachádza odpovede na mnohé otázky zaujímajúce mnohých pozitívne uvažujúcich ľudí. Opäť cieľne, preto a na to vytvára podnety na úvahy čitateľa a vytvára plochu na jeho spoluvytváranie dosahu jednotlivých básní. Knihu vhodne dotvárajú monotypy akademického sochára Milana Lukáča a zodpovedajúci grafický dizajn Jána Mikulčíka. Symetria je vo všeobecnosti vnímaná ako zjavný symbol súmernosti, rovnomernosti a či pravdelnosti.

Igor VÁLEK

MEDAILÓN

„Veľký dar, ktorý dostalo ľudstvo, je schopnosť vizualizovať. Vizualna identita a komunikácia sa čoraz naliehavejšie stávajú akýmiisi výsočnými znakmi človeka. Sú každodennou súčasťou bytia človeka, jeho myslenia a komunikácie, jeho existencie... Vizualna komunikácia robí viditeľným to, čo viditeľné nie je. Dokáže okamžite pripomenúť, odlišiť, spustiť alebo vyburcovať pocity a myšlienkové pochody.“ Aj to o úlohe a mieste výtvarného umenia v živote ľudí hovorí prof. Jaroslav UHEL, rodák z liptovskej Palúdzky. Maliar, grafik, knižný ilustrátor, publicista, vysokoškolský pedagóg... Predovšetkým však

Umelec zviditeľňovania myšlienok a citov

muž tvorivosti i viery, ktorý až na pár „okamihov“ na dlhšie neopustil rodný Liptov (v mnohom mu je aj tvorivou inšpiráciou), no na krídlach svojich obrazov a či knižných ilustrácií (aj matičných kníh) obletel doslova vesmíry netušených podôb. Vonkajších a vnútorných, vždy tak, aby sa o ne podelil s divákom, ktorý vníma svet a svoje miesto v ňom, a aj na uchopenie súvislosti potrebuje šírku a hĺbku presvedčeného a presvedčivého umenia. Toho, ktoré Uhel svojim doterajším dielom mnohonásobne obohatil a vyprovokoval odozvu a čin mysle, a robí tak invenčne naďalej. Ako sám hovorí: „Namaľovať môžem len to, s čím sa ráno zobúdzam a večer idem spať!“ Vysokoškolské štúdiá absolvoval v Banskej Bystrici na Pedagogickej fakulte, vo Varšave na Akadémii krásnych umení a Fakulte maliarstva v Poľsku. Dlhodobu pôsobí (od roka 2015 s titulom profesora) ako vysokoškolský pedagóg na Katedre výtvarnej kultúry Pedagogickej fakulty UMB, kde v súčasnosti zastáva funkciu jej vedúceho. Člen Asociácie ASA a Umeleckej besedy slovenskej. Nositeľ mnohých ocenení, napríklad v roku 1998 Ceny ministra kultúry SR, v roku 2000 Ceny Masarykovej Akadémie umení v Prahe, v roku 2004 Premio Internazionale d'Arte – Premio Speciale Artista Segnalato v San Crispino v Taliansku... Žije v Banskej Bystrici i v rodisku a je autorom nielen vizuálneho umenia, ale aj eseji.

Igor VÁLEK

HUMORESKA

Milí občania, ako ste si všimli, prvé štyri strany našich vašich vládnoparlamentných novin sú pohľadnice z celého sveta. My vami zvolení predstavitelia štátu sme na vás mysleli aj počas prázdnin a poslali sme vám ich aj s vlastnoručnými podpismi. Takto si môžete na pohľadniciach pozrieť, ako vyzerá Veľký korálový útes v Austrálii, Belize, Florida, Maldivy. Mysleli sme na vás a závideli vám. Kým my, ktorí sme si ešte nezarobili na vlastné lietadlo, sme dlhé hodiny museli sedieť v biznis triede, vy ste sa mohli peši prechádzať po Slovensku. Pozorovať nádhernú slovenskú prírodu a predajné akcie

v nákupných centrách. Obdivovať nové vyššie cenovky na základných potravinách. Po výplate si ich budete môcť aj kúpiť. Otvárať oči pri pohľade na ceny pohon-

ny ceny sledujeme. Chceme vám pomôcť prekonať zdražovanie. Ministerstvá pripravili mnoho podnetných návrhov. Napríklad dvestotisíc eur dá každé ministerstvo

stranu zakážeme. Máme v pláne znižovať DPH. Sice nevieme presne, koľko je sadzba teraz, ale od vás vieme, že je vysoká. My štát vás nechceme zdierať. Hodinky

terstvo dopravy. Každý občan dostane zadarmo Remarquov román Čierny obelisk o živote v kríze. Podľa vzoru nemeckej hyperinflácie po Veľkej vojne každý piatok sa bude pracovať len do dvanástej. Aby si ľudia mohli ísť nakúpiť ešte za nižšie ceny. Všetko sa dozviete cez sociálne siete, ako je u nás zvykom. Tlač vyhlášok veľa stojí a my šetríme, aby sme vám mohli viac dopriať. Zachránime dôchodcov od smrti hladom. Tento rok im zvýšime dôchodky o euro, budúci o dva, ďalší rok o tri eurá mesačne, a tak ďalej až do roka 2035. Nebojte sa, keď sa vrátíme z dovoleniek a raz sa dohodneme, dobre bude. Nám a tým, ktorí sa toho veľkého dňa dožijú.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Dobre bude, pravda, ak už nebolo...

ných hmôt. Máte pravdu, tie ceny vám nápadne pripomínajú drahotu. Drahotu si nevyberá, je všade. Aj my poslanci sme platili na pláži za kokteil Bloody Mary skoro dvakrát toľko ako pred mesiacom, keď sme tam boli posledne. A to nehovoríme o cene kokteíl v dubajskom hoteli Burj Al Arab. Aspoň ruský kaviár a francúzske šampanské tam nezdraželi. Z toho vidíte, že

na boj proti nepravdivým správam, v policajnej reči hoaxom. Sami sa presvedčíte, že to budú dobre investované peniaze. Nepravníci vám budú tvrdiť, že kilo masla stojí dvadsať eur. Prečin šírenia poplašnej správy – tresť do dvoch rokov. Nenechajte sa oklamať, v skutočnosti toľko bude maslo stáť až o mesiac. Ak sa prečinu dopustí opozičný poslanec, jeho

Rolex Oyster Perpetual Day-Date, ktoré teraz stojí šesťdesiatšesť eur, po znížení dane kúpíte za päťdesiatpäť. Hneď ušetríte päťtisíc eur a budete mať na účet za plyn a elektrinu. Tešte sa na príspevky. Domácnosti budú dostávať príspevkov na nákup potravín v Poľsku a Maďarsku. Lebo tam je lacnejšie. Autobusy s vlajčkami EÚ na nákupné zájazdy zabezpečí minis-

V Martine oslavovali dvojsté výročie narodenia literáta Jána Kalinčiaka K jubileu významného slovenského literáta

Viliam KOMORA – Foto: Matica slovenská

Matica slovenská a Mesto Martin 11. augusta 2022 v Štúdiu Slovenského komorného divadla v Martine oslávili dvojsté výročie narodenia Jána Kalinčiaka. Poetické popoludnie sa začalo hymnou Matice slovenskej Kto za pravdu horí. Text od Jána Kalinčiaka z Púte lásky predniesol Dalibor Steindl, mestský poslanec a zakladajúci člen MS, ktorý moderoval celý program.

Ján Kalinčiak bol významný slovenský spisovateľ, literárny kritik a pedagóg, slovenský intelektuál a vlastenec, ktorý pôsobil aj v Matici slovenskej. Narodil sa 10. júla 1822 v Záturčí, dnes časti mesta Martin. Slávnostné príhovory na spomienkovej slávnosti Osobnosť Kalinčiaka obsiahlo približilo vedecký pracovník Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej doc. Pavol Parenička, pričom sa zamerail najmä na jeho miesto medzi štúrovcami. Maticí divadelní ochotníci potom inscenovali niektoré časti zo života Jána Kalinčiaka. O tvorbe a činnosti Jána Kalinčiaka sa učí v školách – možno neveľa, ale učí, v knižniciach nájdeme jeho knihy. Menej známa však je Kalinčiakova tvorba v poetickej a estetickí oblasti. Práve o tomto jeho videní sveta referoval riaditeľ Slovenského literárneho ústavu Matice

Ako už býva na maticných podujatiach zvykom, opäť prišli k slovu aj maticí divadelní ochotníci, ktorí inscenovali niektoré etapy Kalinčiakovho života.

slovenskej doc. Július Lomenčík. Maticný divadelník a recitátor Milan Stromko predniesol ukážku z poetickej tvorby Jána Kalinčiaka, báseň, ktorú napísal len niekoľko týždňov pred svojou smrťou. Táto jeho poetická labutia pieseň prvýkrát zaznela 14. mája 1871 pri sadení lipky v matickej záhrade. To už bol jej autor vážne chorý a lúčil sa ňou s milovaným Slovenskom. Zomrel 16. júna 1871 v Martine, kde je pochovaný na Národnom cintoríne.

Na záver zaznelo poďakovanie hosťom a všetkým návštevníkom za účasť, organizátorom za program a vyslovenie nádeje na opätovné stretnutia na maticných a mestských podujatiach. Moderátor tiež vyjadril vieru v ďalšiu a hlbšiu spoluprácu Matice slovenskej a mesta Martin, ktorá je potrebná a nevyhnutná.

MATICNÉ DEPEŠE

SLÁVNOSŤ V ČERNOVEJ

Združenie slovenskej inteligencie a Hlinkova spoločnosť usporiadali na výročie Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky slávnostnú akadémiu v Černej, kde si 27. októbra pripomenieme 125. výročie martýria Černovčanov, ktorí sa postavili proti maďarizácii na obranu rodnej reči. V sále tamajšieho kultúrneho domu sa zišli významní hostia, medzi ktorými nechýbal i Vladimír Mečiar.

O SLOVENSKEJ DIASPÓRE

Slovenská diaspóra vo svete a jej stála prezentácia v Slovenskej republike je téma 11. Okružného stola, ktorý na 6. septembra pripravuje Združenie nezávislých expertov pre otázky dejín a života zahraničných Slovákov v spolupráci s viacerými neštátnymi domácimi i zahraničnými subjektmi pod záštitou JUDr. Milana Vetráka, PhD., predsedu Ústavnoprávneho výboru Národnej rady Slovenskej republiky.

NA KRIVÁŇ PO ROKOCH

Vikend 32. kalendárneho týždňa bol po dvoch rokoch opäť v znamení Národného výstupu na Kriváň. Jedným z jeho organizátorov je tradične aj Matica slovenská, pre ktorú znamená oživenie stóp štúrovcov. V tomto roku bol výstup aj preto symbolický, lebo sa konal pri príležitosti maticného Roka odkazu štúrovcov. Účastníkom sa na vrchole prihovoril podpredseda Matice slovenskej Marek Nemeč. Bodkou za výstupom bolo symbolické zapálenie vaty v Račkovej doline.

SPOMIENKA NA PRESÍDLENIE

v Kollárovo pri príležitosti 75. výročia presídlenia a výmeny obyvateľstva usporiadali spomienkové podujatie. Jeho organizátorom bol tamajší Spolok priateľov slovenskej kultúry s podporou samosprávy mesta a Nitrianskeho samosprávneho kraja, Mestského kultúrneho strediska a miestneho Evanjelického cirkevného zboru.

KACVINSKÉ PREZENTÁCIE

Spolok Slovákov v Poľsku v sobotu 13. augusta v Slovenskom dome v Kacvine uviedol dve publikácie – Mariánske piesne v živej ľudovej tradícii v Kacvine a Kacvín, Fridman a Almanach Slováci v Poľsku XXII.

SMÚTOK V NADLAKU

V pondelok 15. augusta 2022 zomrela vo veku 70 rokov Dagmar Mária Anoca, významná osobnosť slovenského kultúrneho života v Rumunsku. Všestranná rodáčka z Nadlaku sa nezmazateľne zapísala do oblasti kultúry, literatúry, literárnej vedy, pedagogiky, ako aj poetickej a publicistickej tvorby v slovenskom dolnozemsom prostredí, za čo bola ocenená aj cenou Pro Cultura Slovaca a medailou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Pripravuje Emil SEMANCO

V rekreačnom stredisku Danova pri Kalinove sa tancovalo aj spievalo Letný tábor folkloristov zo Zemplína

Text a foto: Miroslav KERKANIČ

Folklórny súbor Chemlon Humenné v spolupráci s Vihorlatským múzeom a so SZUŠ Kudlovská Humenné uskutočnil začiatkom augusta v priestoroch rekreačného strediska Danova pri Medzilaborciach Letný tábor rusínskych folkloristov.

Na podujatí sa zúčastnili členovia folklórnych kolektívov z humenského regiónu, ktorí sa venujú rusínskemu tanečnému, hudobnému a speváckemu folklóru. Letný tábor organizátori zamerali na nácvik rusínskych párových tancov z regiónu horného Zemplína, ako sú ceperka, krucena a čardáš, a tiež na piesňový a hudobný repertoár z oblasti Ublanskej doliny. Pozornosť venovali aj technickej a kondičnej príprave mladých tanečníkov, spevákov i hudobníkov, ktorých na sústreďení bolo pol stovky. Lektormi boli pedagógovia SZUŠ Kudlovská Humenné doc.

Mgr. Vladimír Marušin, ArtD., Anna Marušinová a Bc. Michal Gnip, DiS.art., pre tanec, PaedDr. Miroslav Kerekaníč, Miroslav Dzijak, DiS.art., Mgr. art. Vierka Hajduková a Mgr. art. Vitalina Poldruháková pre hudbu a spev. Vyvrcholením letného rusínskeho tábora bolo účinkovanie účastníkov podujatia na jednom z najznámejších i najstarších folklórnych festivalov v Medzilaborciach, kde sa predviedli tanečnicami Ceperka a Krucena. Stretnutie rusínskych folkloristov sa uskutočnilo s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

K tanečníkom a spevákom sa na kurze na Danovej pridali aj mladí muzikanti.

Holeštiakov memoriál 2022 prilákal šachistov z celého Slovenska Jedinečný turnaj v kráľovskej hre

Text a foto: Michal SITNIK

Počas prázdnin sa uskutočnili na Kysuciach viaceré podujatia v šachu. Jubilejný piaty ročník turnaja dvojčlenných rodinných družstiev Šachový Holeštiakov memoriál (ŠACHOM) mal na štarte v Zákopčí dvadsať tímov zo Slovenska a jeden z Česka.

Ako sme už v SNN písali, ide o jedinečný turnaj v kráľovskej hre, kde je podmienkou účasti rodinná dvojica. Organizátori z MO MS v Čadci zabezpečili pre víťazné družstvá i ďalšie ocenené kategórie (juniori, domáci, ženy, jednotlivé šachovnice) finančné a vecné ceny. Samozrejmosťou turnaja je štartovné a občerstvenie zadarmo. Popri víťazoch získali vecné ceny

aj všetci ostatní účastníci. Matica slovenská významne pomohla pri organizovaní tohto turnaja.

Podujatie otvoril riaditeľ turnaja PhDr. Pavol Holeštiak, PhD., RSc., ktorý priblížil históriu tejto akcie, privítal účastníkov a sám sa zapojil so synom do turnaja. Hlavný rozhodca Mgr. Pavol Sedláček s prehľadom vyriešil všetky záležitosti v duchu fair play. Pri

vyhlasovaní výsledkov pozdravila a poďakovala za účasť všetkým zúčastneným na turnaji riaditeľka Základnej školy Zákopčie Mgr. Gabriela Plačková. Turnaj podporili HOLESTIAK.sk reality, Kysucká šachová škola, Vydavateľstvo VZLET Čadca, MO Matica slovenská v Čadci. Mediálni partneri: www.mojekysuce.sk, fb InfoZákopčie, Slovenské

národné noviny, Kultúra, Svedectvo, Extraplus, www.chess.sk, www.sachovespravy.eu, www.caissa.sk Prvenstvo si s prehľadom vybojovali Dušan a Patrik Orgoňovci z Novej Dubnice. Na druhom mieste skončili Vladimirovia Špiriakovci z Nesluše a tretie miesto si vybojovali WFM Lucia a Ľubomír Ševčíkovci z Kysuckého Nového Mesta.

Po Kostelničakovi si v Spišskej Starej Vsi uctili aj Viktora Majerika V Zamagurí pribudol nový pamätník

Text a foto: Michal SITNIK

V jedinom zamagurskom mestečku Spišská Stará Ves pribudol v jeho centre pamätník venovaný spisovateľovi, etnografovi, osvetárovi, pedagógovi a kronikárovi Viktorovi Majerikovi, ktorý, ako sa môžeme dočítať na pamätnej tabuli, vo svojich dielach zachytil dušu zamagurského ľudu. O odhalenie pamätníka sa zaslúžil vydavateľstvo Goringa v spolupráci s miestnym odborom Matice slovenskej a mestom Spišská Stará Ves.

Viktor Majerik ešte v povojnových rokoch zozbieral v regióne množstvo ľudovej slovesnosti, niektoré príbehy zo Zamaguria lite-

rálne spracoval sám a iné vydal spoločne so spisovateľom Petrom Glockom v niekoľkých rozprávkových knihách. Vďaka nemu sa

zachovali aj zvyky a tradície zamagurských obyvateľov ukryté v tancoch, spevoch, hudbe či detských hrách. Zo studnice jeho zbierok

čerpala Slovenská akadémia vied, Slovenská televízia i folklórne súbory, z ktorých viaceré založil a viedol, prípadne im poskytoval konzultácie.

Odhalenie pomníka sa uskutočnilo počas najväčšieho festivalu miestneho folklóru – Zamagurských folklórnych slávností.

OČAMI MATIČIARA

V územnej pôsobnosti Domu Matice slovenskej v Košiciach bol založený ďalší miestny odbor. Novým prírastkom – v poradí už tretím v tomto roku – je Miestny odbor Matice slovenskej vo Vyšnej Kamenici v okrese Košice-okolie.

Ustanovujúce valné zhromaždenie sa vo Vyšnej Kamenici uskutočnilo 26. júla a zúčastnila sa na ňom aj riaditeľka Domu Matice slovenskej v Košiciach Martina Matečková, ktorá vyjadrila radosť nad tým, že v tejto obci sa vytvorili vhodné podmienky na matičnú činnosť a vznik matičnej organizácie. Martina Matečková zároveň viedla ustanovujúce zhromaždenie.

Nový odbor

Ludia, ktorí si ctia odkaz bernolákovcov i štúrovcov aj samotnú Maticu slovenskú, ktorá stojí na pevných pilieroch moysesovsko-kuzmányovskej tradície, sú hybnou silou pre nové miestne odbory. Vo Vyšnej Kamenici sice nemajú známych slávnych rodákov, ale aj v tejto obci sa otvára priestor na objavovanie osobností, ktoré tu pôsobili, keďže je viac ako pravdepodobné, že sa nájdu rodáci alebo tu pôsobiaci činníci, ktorí zanechali povšimnutiahodnú stopu v širšom kontexte slovenských dejín.

Po úvodných oficialitách a potrebných úkonoch sa na zhromaždení budúcich výskonených matičiarov pristúpilo k základným náležitostiam, ktoré sa týkali ustanovujúceho valného zhromaždenia. Po nich slávnostné stretnutie pokračovalo diskusiou. Novým matičiarom sa predstavila široká paleta matičných periodik, ktoré si môžu zabezpečiť predplatným. Aj takto sa podporuje Matica slovenská. Tiež sa zrodili predbežné návrhy plánu činnosti a podujatí, ktoré by sa dali v nasledujúcom období uskutočniť. Priblížilo sa i poslanie regionálnej kultúry, kde by bol aj vo Vyšnej Kamenici priestor na jej ďalší rozvoj a zviditeľnenie. Ako zdôraznil nový predseda MO MS Ján Mikloš, „...obnovovať národné čítanie a povedomie o Matici slovenskej je opodstatnené. Cieľom je priblížiť Maticu slovenskú širšiemu okruhu ľudí, a týmto posilňovať jej miesto v slovenskej spoločnosti“. Novému MO MS vo Vyšnej Kamenici želáme, nech mu začiatočný elán dlho vydrží a tiež pevné odhodlanie pri naplnení a prezentovaní matičných myšlienok.

Martina MATEČKOVÁ

Športový deň pre rodiny a deti v obci Vyšný Kazimír
Bohatý program pritiahol množstvo návštevníkov

Text a foto: Miroslav GEŠPER

Priaznivé počasie, chutné jedlo, súťaže, atrakcie a bohatý program prilákali vyše šesťsto ľudí z blízkeho aj ďalekého okolia do obce Vyšný Kazimír, kde sa konal tretí ročník Športového dňa pre rodiny s deťmi, ktorý organizovalo občianske združenie Vranov pre šport a kultúru v spolupráci s OP MS Vranov nad Topľou v obci Vyšný Kazimír.

Pre deti organizátori pripravili mnohé atrakcie, súťaže a futbalový turnaj. Pre menej súťaživých postavili nafukovací hrad, indiánsky stan so šamanom a pre odvážnych bola k dispozícii jazda na štvorkolkách a konomská zápraha. Záujemcov prilákala aj inštruktáž rybolovu. Ukázkami prispeli tiež potápači, policajní kynológovia priblížili činnosť pri hľadaní, dolapení a spafifikovaní páchatela a priláhalo i požiarne útok pri hlásení požiaru, kde asistoval DHZ z obce Sedliská so svojou požiarou technikou. Nechýbali ani záchranári, ktorí názorne predvádzali masáž srdca, dýchanie z úst do úst, podanie prvej pomoci pri reznej rane a zlomeninách. Popri spomínaných atrakciách a činnostiach organizátori predviedli aj niečo netradičné. OP MS Vranov nad Topľou uskutočnilo názornú ukážku bojov z obdobia druhej svetovej vojny v podaní Klubov vojenskej histórie, Hencovského oddielu Gvardija a iných dobrovoľníkov. Pripravilo tiež výstavu s prezentáciou dobového výstroja, výzbroje a techniky z tohto obdobia s odborným výkladom. Pre všetkých prítomných bolo zabezpečené občerstvenie. Deti s nadšením sledovali ukážku z priebehu boja počas SNP.

Program, ktorý pripravili organizátori Športového dňa pre rodiny s deťmi v obci Vyšný Kazimír, a tiež atrakcie, zábavné súťaže a hry pre deti, prilákali do tamojšieho areálu nie menej ako šesťsto ľudí a ich ratoleští. Tie najmladší oceňovali najmä názornú ukážku imitujúcu boje v Slovenskom národnom povstaní a výstavku dobového výstroja a výzbroje bojujúcich strán aj s odborným výkladom.

Pre mnohé z nich to bol jedinečný zážitok, s ktorým sa doteraz nestretli. Dôležitým faktorom je, že organizovaním takého druhu podujatia sa dá budovať národné povedomie, vlastenectvo a pripomenúť si dôležité obdobie

našej histórie, a to najmä pre mladšie generácie. Výťažok z tejto akcie, ako aj finančná zbierka, do ktorej sa prítomní zapojili, bola odovzdaná dvom zdravotne hendikepovaným dievkam z Vranova nad Topľou.

Národný zraz Mladej Matice v Starej Bystrici

Matičnú mlad' tiež inšpirujú štúrovci

Peter SCHVANTNER – Foto: Mladá Matica

V Starej Bystrici sa na dva dni v polovici júla opäť stretli mladí matičiari z celého Slovenska na dvanástom Národnom zraze Mladej Matice. Prišli mladí matičiari z Vranova nad Topľou, Košíc, Liptovského Mikuláša, Turčianskych Teplic, Častkoviec, Lučenca a Bratislavy. Stretli sa v peknej atmosfére osobných stretnutí po dlhšom čase, veď niektorí sa opäť videli naozaj po vyše dvoch rokoch. Potešujúcim faktorom bolo, že popri mladomatičnými stálicami sa na ňom zúčastnili aj noví členovia.

Mladí matičiari si takto zapoznávajú pre mladomatičnú kroniku na Zraze Mladej Matice v Starej Bystrici počas osláv Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky.

Stretnutie mladých matičiarov zapadlo do rámca osláv tridsiateho výročia prijatia Deklarácie SNR o zvrchovanosti Slovenskej repub-

liky. Mladí matičiari sa zúčastnili na oslavách tohto významného historického medzníka aj aktívne – pomocou pri organizácii, ale aj účasťou

na jednotlivých prednáškach, pričom jedným z prednášajúcich bol aj bývalý prezident ČR Václav Klaus. Starobystrické oslavy vyvrcholili zapálením Vátry zvrchovanosti.

Osobné kontakty, stretnutia a zrazy – či už vo väčšom, alebo v menšom počte, sú esenciálne pre fungovanie nielen mladomatičného, ale i celého matičného hnutia. Akákoľvek účasť na stretnutiach a podujatiach znamená pre naše spoločenstvo vlastencov a národovcov veľa, keďže národné hnutia zažívajú nie vlastnou vinou ťažké časy. Dúfajme preto, že sa takéto stretnutia uskutočnia častejšie a nič tomu nebráni.

Matica slovenská vyhlásila rok 2022 za Rok odkazu štúrovcov a po vzore tejto významnej generácie sa aj naša generácia stretáva tento rok na rôznych miestach. Najbližšie na Národnom výstupe na Kriváň, ale aj vo Vranove nad Topľou pri oslavách SNP, kde sa uskutoční druhý Národný zraz Mladej Matice v tomto roku, keďže po dvojročnej kovidovej pauze je to viac ako potrebné.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 15/2022 sme sa v súvislosti s Dňom Deklarácie SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky pýtali, koľko rokov uplynulo od jej vyhlásenia. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí uviedli, že od zverejnenie tohto dokumentu uplynuli tri desaťročia. Spomedzi pohotových a presných odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Ivan Šarkan, Martin; Zoro Krumlovský, Žiar nad Hronom; Martin Hasák, Istebník.

• V ktorom meste na Slovensku existuje Aleja dejateľov, do ktorej nedávno pri stom výročí pribudla aj portrétna busta baťka Vladimíra Mináča?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do najbližšieho vydanie SNN č. 18.

(se)

XXXX

PRIPOMÍNAME SI

27. augusta

– pred tridsiatimi piatimi rokmi zomrel sochár Rudolf Uher (1913 – 1987); člen Skupiny výtvarných umelcov 29. augusta; v jeho osobnosti zaznamenalo slovenské sochárstvo v polovici štyridsiatych rokov naplno prienik moderny

28. augusta

– pred piatimi rokmi zomrel herec a detský zabávač Jozef Nožák (1946 – 2017), známy pod pseudonymom Majster N; v detskej relácii Slovenskej televízie Crncrn vystupoval ako detský zabávač a hravou formou realizoval rôzne fyzikálne pokusy

30. augusta

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil básnik, prekladateľ, esejista a lekár Pavol Strauss (1912 – 1994); jeho rozhladenosť a morálny kredit spôsobili, že v období socializmu sa u neho tajne schádzali mladí, prevažne kresťanský orientovaní intelektuáli

31. augusta

– pred piatimi rokmi zomrel režisér a scenárista Vladimír Balco (1949 – 2017); patril medzi oceňovaných slovenských režisérov, z ktorých divácky najúspešnejšou sa stala snímka Rivers of Babylon (1998) podľa rovnomenného románu spisovateľa Petra Pišťanka

1. septembra

– pred tridsiatimi rokmi bola počtom 114 hlasov poslancami SNR prijatá Ústava SR (1992); následne 25. novembra toho istého roku bol prijatý Ústavný zákon o zániku ČSFR

– pred pätnástimi rokmi zomrel futbalový brankár Viliam Schroj (1931 – 2007); na MS v Čile v roku 1962 získal druhé miesto, práve vďaka jeho výkonu sa česko-slovenské mužstvo dostalo až do finále a Schroj sa stal najlepším brankárom šampionátu

2. septembra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil politik Rudolf Filkus (1927 – 2013); zakladateľ HZDS, poslanec Snemovne ľudu Federálneho zhromaždenia, minister vlády Česko-Slovenska aj samostatného Slovenska

8. septembra

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi bola v Prahe začatá stavba diaľnice Praha – Bratislava (1967)

9. septembra

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil dirigent Ondrej Lenárd (1942); šéfdirigent Symfonického orchestra Čs. rozhlasu v Bratislave, neskôr aj orchestra opery SND v Bratislave, desať rokov bol šéfdirigentom a hudobným riaditeľom Slovenskej filharmónie, vyniká predovšetkým ako interpret hudby 19. a 20. storočia

– pred deväťdesiatimi rokmi zomrel atlét Alojz Sokol (1871 – 1932); prvý slovenský olympionik, v roku 1896 majster Uhorska i Čiech v behu na 100 yardov, prekonal 13 uhorských rekordov; najväčší úspech dosiahol v roku 1896 na prvých olympijských hrách nového veku v Aténach, kde štartoval v šiestich disciplínach, v behu na 100 m obsadil 3. miesto

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil politik Martin Kvetko (1912 – 1995), spoluzakladateľ Demokratickej strany a jej čelný predstaviteľ; patril k popredným predstaviteľom demokratického poľnohospodárskeho slovenského exilu a podieľal sa na obnove demokracie na Slovensku po novembri 1989

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.